

วารสาร

สมาคมครูภาษาฝรั่งเศสแห่งประเทศไทย

BULLETIN DE L' ASSOCIATION THAÏLANDAISE DES PROFESSEURS DE FRANÇAIS

ฉบับที่ 103-104 ปีที่ 26 เล่มที่ 3-4 กรกฎาคม-ธันวาคม 2546

Vol. 103-104 26e Année No. 3-4 Juillet-Décembre 2003

ISSN 0857-0604

วารสารสมาคมครูภาษาฝรั่งเศสแห่งประเทศไทย

BULLETIN DE L'A.T.P.F.

ฉบับที่ 103-104 ปีที่ 26 เล่มที่ 3-4 เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม 2546

ISSN 0857 - 0604

คณะผู้จัดทำ ที่ปรึกษา

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา
กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์
นางธิดา บุญธรรม
คุณหญิงวงจันทร์ พินัยนิติศาสตร์

กองบรรณาธิการ

นางสิทธา	พิธิจวุฒล	บรรณาธิการ
นางสาวอังจรา	โชติบุตร	ผู้ช่วยบรรณาธิการ
นายปรีดี	พิศภูมิวิดี	ผู้ช่วยบรรณาธิการ
นางสาวสุธาวดี	หนูนุกกดี	กรรมการ
นางสาวอุรัจจุฬา	เชวนัชลากร	กรรมการ
นางสาวณัฐสรีย์	ลลิตีร์เสริญ	กรรมการ
นางสาวสุชาลิณี	ผลัดณะ	กรรมการ
นางมณฑิตี	पालสุข	กรรมการ
นางสาวนันทา	ไกรวิทย์	กรรมการ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษาฝรั่งเศสและฝรั่งเศสศึกษา
2. เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก และสถาบันวิชาการอื่น ๆ
3. เพื่อส่งเสริมการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับวิชาภาษาฝรั่งเศส วิชาฝรั่งเศสศึกษา และระเบียบวิธีสอน

สำนักงานวารสาร เลขที่ 30/9 พหลโยธิน 2 กรุงเทพฯ 10400
โทร. 022790733

กำหนดออกวารสาร ปีละ 4 ฉบับ ราคาฉบับละ 50 บาท
ค่าบำรุงสมาชิกวารสารปีละ 200 บาท พร้อมค่าส่ง สมใจบกอร์ปได้ที่
นางสาวไพโรจน์ ศิริรังกู ณ สำนักงานวารสาร

เจ้าของ : สมาคมครูภาษาฝรั่งเศสแห่งประเทศไทย

ASSOCIATION THAÏLANDAISE

DES PROFESSEURS DE FRANÇAIS

รายนามคณะกรรมการบริหาร ส.ค.ฝ.ท.

ชุดที่ 13 ประจำปี 2545-2546

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา
กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์
องค์นายกิตติมศักดิ์

1. นางธิดา	บุญธรรม	อุปนายก
2. คุณหญิงวงจันทร์	พินัยนิติศาสตร์	อุปนายก
3. นางสาวณัฐสรีย์	ลลิตีร์เสริญ	เลขานุการ
4. นางสาวสุชาลิณี	ผลัดณะ	เหรัญญิก
5. นางสาวไพโรจน์	ศิริรังกู	นายทะเบียน
6. นางสาวอังจรา	โชติบุตร	สารานุกรม
7. นางสาวอุรัจจุฬา	เชวนัชลากร	สมาชิกสัมพันธ์
8. นางสาวประภา	งานไพโรจน์	บรรณาธิการ
9. นางอรพรรณ	รัตนภาพ	ประชาสัมพันธ์
10. นางพรทิพา	กาวนบุตร	ปฏิคม
11. นางสาวอรพรรณ	ปานสาสวัสดิ์	ผู้ช่วยเลขานุการ
12. นางสาววาสนา	สมจิตร	ผู้ช่วยเลขานุการ
13. นางสาวมาริส	การิเวทย์	ผู้ช่วยเหรัญญิก
14. นายปรีดี	พิศภูมิวิดี	ผู้ช่วยนายทะเบียน
15. นางสาวนันทา	ไกรวิทย์	ผู้ช่วยสารานุกรม
16. นางโกสุม	สมหวัง	ผู้ช่วยสมาชิกสัมพันธ์
17. นางสาวปรางสุดนธ์	บุรณะถาวร	ผู้ช่วยสมาชิกสัมพันธ์
18. นางสาวศิริพร	อินทเวดิน	ผู้ช่วยสมาชิกสัมพันธ์
19. นางสาวสุธาวดี	หนูนุกกดี	ผู้ช่วยบรรณาธิการ
20. นางมณฑิตี	पालสุข	ผู้ช่วยปฏิคม
21. นางสาวชัชวรินทร์	ไชยวัฒน์	ผู้ช่วยประชาสัมพันธ์

• ทศณะใด ๆ ที่แสดงออกในข้อเขียนในวารสาร ส.ค.ฝ.ท. นี้ เป็นของผู้เขียน มิใช่ของกองบรรณาธิการ หรือของสมาคมครูภาษาฝรั่งเศสแห่งประเทศไทย

พิมพ์ที่

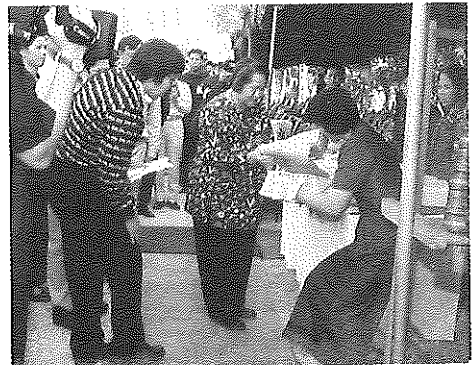
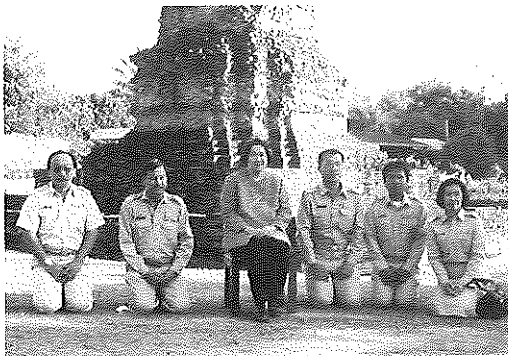
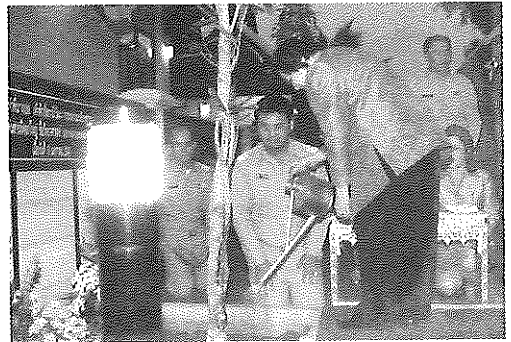
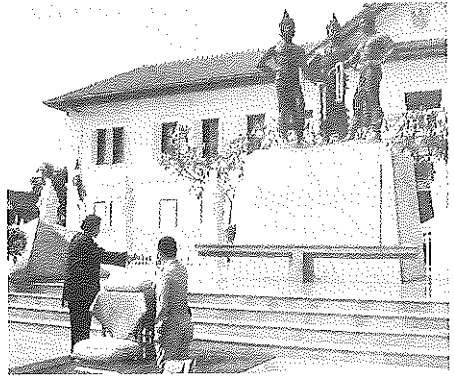
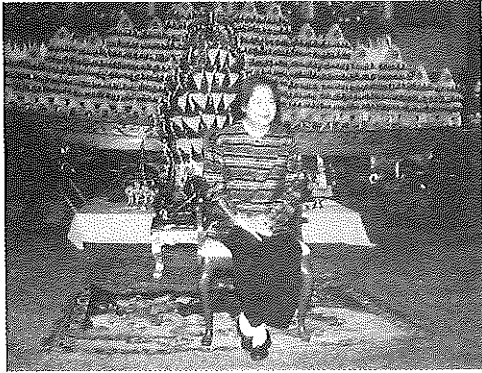
บริษัท สำนักพิมพ์ วัฒนาพานิช จำกัด 31/1-2 ถนนมหาไชย กรุงเทพฯ 10200

นายเรจชัย จงพิพัฒน์สุข ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา โทร. 0 2222 4772, 0 2222 2788 FAX 0 2225 6556-7

สารบัญ

	หน้า
พระกรณียกิจสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์	3
เทิดพระเกียรติ เนื่องในวโรกาสคล้ายวันประสูติ ปราณี ศิริจันทร์พันธ์	4
สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมหลวงฯ เสด็จเยือน น่าน ลำพูน เชียงใหม่ สิทธา พิณีภูวดล	5
บายนศรี : พิธีทูลพระขวัญสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ .....สุธาสินี พลวัฒน์	35
ชุมชนการเรียนรู้ “สมเด็จพระย่า”	58
Fête de la Francophonie 2003	73
Message de Monsieur Abdou Diouf, Secrétaire général de l'OIF	88
Boîte aux Questions	93
Dans le cadre de la Semaine de La Francophonie :	
- L' IRASEC : un centre de recherche francophone à vocation régionale.....Stephane Dovert	104
- La Thaïlande et la recherche regionale.....Arnaud Dubus	107
- 15 AOÛT 1856 : Un Symbole?.....Stephane Dovert	110
- Les noms des Alpes suisses en quatre langues.....Daniel de Roulet	113
ในแวดวงครุภาษาฝรั่งเศส	ธิดา บุญธรรม-ไพริน ศิริยังกูร.114
จากบรรณาธิการ..... สิทธา พิณีภูวดล	116

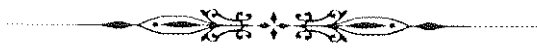
สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา
กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์
องค์นายกิตติมศักดิ์ สมาคมครูภาษาฝรั่งเศสแห่งประเทศไทย

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

เทิดพระเกียรติ เนื่องในวโรกาสคล้ายวันประสูติ

6 พฤษภาคม 2545

วโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา
 มาบรรจบครบรอบแปดสิบปี
 ขอทวยเทพโปรดอำนวยพรเสด็จ
 ใต้พระองค์ทรงเกษมและสำราญ
 พระทรงเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรไทยทั้งชาติ
 ทรงครองศิริวิรม์ส่งเสริมมา
 ทรงส่งเคราะห์แก่เราของผู้ยากไร้
 สร้างโรงเรียนชาวเขาเราไม่ตรี
 ทรงส่งเสริมกิจกรรมการเกษตร
 เศรษฐกิจชุมชนให้รุ่งเรืองไกล
 ทรงเป็นองค์อุปถัมภ์มูลนิธิฯ
 ช่วยผู้ป่วยโรคไตให้รอดตาย
 ทรงเสริมสร้างขานามัยมเยียมคนป่วย
 พระคุณท่านเหลือสิ้นพันประมาณ
 แสงซาบซึ้งน้ำพระทัยเป็นยี่งนก
 ขอขียนมณฑุณาจารณ์

องค์เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา
 ขอทรงมีพระเจริญยิ่งยืนนาน
 จตุรพิธพรประเสริฐเกินกล่าวขาน
 ทั่วพื้นแผ่นดินเรืองรัยภัยนานา
 ทรงเป็นปราชญ์ผู้ตั้งทางภาษา
 พัฒนาสังคมไทยให้ไม่ตรี
 ให้เด็กไทยได้ศึกษาพาสุข
 มีตรมามากมีทั่วทิศติดแดนไทย
 ทั่วทุกเขตแดนซึ่งขยับกันไกล
 โลกสดใสไร้ทุกข์สุขสบาย
 ทรงดำริเอื้อเพื่ออีกเหลือหลาย
 และยังได้สร้างกุศลคนพิการ
 ทั่วทุกปรต้วยเมตตาจิตริตส่งสาร
 ขอกราบกรานด้วยใจรักและภักดี
 ขอตระหนักเทิดไว้ใส่เกล้า
 ท่านแลสนิทชั่วกาลนานเทอญ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า ดร.ปราณี ศิริอินทพันธ์

ประพันธ์ในนามสมาคมครูภาษาฝรั่งเศสแห่งประเทศไทย

สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เสด็จเยือน น่าน ลำพูน เชียงใหม่

ลลิตา พิณกุลวดล

ตอนที่ 1 น่าน-นันทบุรี

“ให้คนแผ่นดินถิ่นน่าน รัชรักษาคุณธรรมนำสุขสร้างเมืองให้รุ่งเรือง
ขอพุทธศาสนิกชนจงตั้งจิตคิดบริสุทธิต์ น้อมพุทธคุณหนุนนำ
ตามรอยบาท”

จากบทการแสดงแสงสีเสียง จินตนาภาพ
คันธกุมาร นันทบุรีศรีนครน่าน โดย
พลาดิศจัย สิทธิธัญกิจ และนิมิตร พิพิธกุล
16-17-18 มกราคม 2546

หลังจากเสด็จสิ้นพระกรณียกิจในฐานะประธานกิตติมศักดิ์ของมูลนิธิ “หน่วยแพทย์อาสาสมเด็จพระราชชนนี (พอ.สว.)” ในถิ่นภาคเหนือเพียงไม่กี่วัน สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ก็เสด็จนำทัศนศึกษามวลสมาชิกและมิตรสหายของสมาคมครูภาษาฝรั่งเศสแห่งประเทศไทยในฐานะองค์นายกกิตติมศักดิ์ เมื่อกลางเดือนมกราคม 2546 ไปยังภาคเหนืออีก

ผู้ที่จรรงรักถักตึดติดตามข่าวในพระราชสำนักพบข่าวเสด็จเยือนน่าน ลำพูน เชียงใหม่ ดิฉัน ๆ กัน ก็รู้สึกห่วงใยสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมหลวงฯ เป็นที่ยิ่ง ผู้ที่รู้จักดิฉันและทราบว่าตามเสด็จในกลุ่มสมาชิกสมาคมครูภาษาฝรั่งเศสฯ ได้ซักถามด้วยความร้อใจ ดิฉันได้ตอบไปตามความจริงว่า

“ทรงแข็งแรง และร่าเริง พระพักตร์ยิ้มละไมด้วยความพึงพอใจพระทัย ขณะเสด็จทัศนศึกษาแห่งโบราณสถานทีโปรดยิ่ง”

“อ้าว แล้วเมื่อไรจะเขียนรายงานการเสด็จทัศนศึกษาเสียที”

“คนเราก็นี่วิญญูสงสารไม่พื่อน พอเกิดแล้วก็แก่แล้วก็เจ็บ...” ดิฉันตอบอย่างอ้อมอ้อม ผู้ถามทำหน้าจมนับตาโพลง พลังรำพึงกับตัวเองให้ดิฉันได้ยินว่า

“อ้อ ตอบไม่ตรงคำถาม”

“ขอโทษ ก็เธอถามไม่ตรงคำตอบต่างหาก”

จะอย่างไรก็ตามที่เถิด นี่ไงคะ เริ่มเขียนรายงานแล้ว พอเขียนเสร็จสี่ตอนครบถ้วน นิตยสารสกุลไทยก็จะทยอยนำลงเสนอต่อท่าน

วันที่ 16 มกราคม 2546

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ประทับเครื่องบินพระที่นั่งของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งมีพลตำรวจตรีชูเกียรติ ประทีปเสนา นักเรียนเก่าฝรั่งเศสเป็นนักบินผู้นำร่อง เวลาประมาณ 16.30 น. เสด็จถึงจังหวัดน่าน ทรงเข้าพัก ณ โรงแรมเทวราช ถนนสุมนเทวราช อำเภอเมือง จังหวัดน่าน คุณสุพรรณิ ฤกษ์มนูกิจ กรรมการผู้จัดการของโรงแรมเข้าเฝ้า พร้อมบุคลากรถวายการต้อนรับ หลังจากเสวยพระกระยาหารค่ำแล้ว ได้เสด็จทอดพระเนตรการแสดงแสงสีเสียงจินตนาภาพ คันทรูมาร นันทบุรี ณ วัดภูมินทร์

คืนนั้น คืนวันที่ 16 มกราคม 2546 วันแรกของการแสดงน้ำค้างลงหนักที่นั้งเป็ยก-โหลกราวกับมีคนเอาน้ำมาราดไว้ ก่อนนั้งต้องเช็ดจนแห้ง ทุกคนมีหมวกสวมหรือมีผ้าคลุมศีรษะคลุมไหล่กันหนาว

เวลาประมาณ 20.30 น. เมื่อสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมหลวงฯ เสด็จถึงบริเวณงาน ณ ช่วงเมืองน่าน ลานหน้าวัดภูมินทร์ ผู้ว่าราชการจังหวัดน่านพร้อมข้าราชการชั้นผู้ใหญ่รอเฝ้าและถวายพุ่มดอกไม้ เปิดงานด้วยคำสวดดีพระมหากษัตริย์ราชวงศ์จักรี ซึ่งมีพระมหากษัตริย์คุณล้นพันต่อเนื่องหลายศตวรรษจรจบจนถึงปัจจุบัน ถวายราชสวดดีและถวายพระพรเนื่องในโอกาสที่สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ มีพระชนมายุ 80 พรรษา ในพุทธศักราช 2546 นี้

การแสดงแสงสีเสียงและสื่อประสม จินตนาภาพคันทรูมาร นันทบุรี เป็นบทประพันธ์ร่วมของนักเขียนผู้โด่งดังสองท่าน คือ คุณพลาดิษฐ์ สิทธิธัญกิจ กับคุณนิมิตร พิพิชกุล กำกับการแสดงโดยอาจารย์วิโรจน์ ตั้งวาณิชย์ ผู้ผู้อำนวยการในแวงดวงจินตลีลา อำนวยการผลิตโดยคุณชชาติ สีสุกใส

บทจินตลีลาซึ่งแสดงโดยคณะมหายานิมิต และชาวน่าน กล่าวถึงตำนานเมืองน่าน ซึ่งต่างจากประวัติศาสตร์ซึ่งแสดงข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ส่วนตำนานเป็นเรื่องเล่าที่ผสมผสานระหว่างข้อเท็จจริงบางส่วน และจินตนาการเพื่อเร้าอารมณ์ และบ่งบอกสัญลักษณ์บางอย่างที่แฝงอยู่ในความรู้สึกนึกคิด

เริ่มเรื่องด้วยพ่อครุคำผาย อ้างอิงตามตำนานว่า พระพุทธเจ้าเสด็จเผยแผ่พระศาสนามายังดินแดนตะวันออกจนถึงเมืองน่าน ทรงประทับรอยพระพุทธบาทไว้เป็นสัญลักษณ์ให้คนน่านตระหนักในความสำคัญของพระพุทธศาสนา และให้คนน่าน “รักษารธรรมนำสุขสร้างเมือง” (บทประพันธ์หน้า 1) เชียงพุทธศาสนิกชนที่มุ่งมั่น

ต่อด้วยการอ้างถึงชาตกันธกุมาร ความว่า กันธกุมารมานพหนุ่มผู้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนายิ่ง มีความมุ่งมั่นจะนมัสการพระบรมสารีริกธาตุ จึงเดินทางพร้อมสหายค้ำคั้นไปยังดินแดนต่าง ๆ ล่องเรือเดินทาง ก่อนถึงเมืองน่านได้พบ “ชมพูกุลา” ซึ่งเป็นบุปผาสวรรค์ ได้เล่าต้นเรื่องเมืองน่านให้ฟัง ว่าแต่เดิมเมืองในหุบเขานี้มีความอุดมสมบูรณ์ ประชาชนมีความสุข ครั้นถึงสมัยพญากษัตริย์แห่งเมืองน่าน ได้เกิดเภทภัยสายน้ำเปลี่ยนทางเดิน ทำให้แผ่นดินแห้งแล้งกันดาร (พญากษัตริย์เป็นต้นราชวงศ์กุลา กษัตริย์ปกครองเมืองน่าน เป็นความจริงทางประวัติศาสตร์ มีกษัตริย์ในราชวงศ์กุลาประมาณ 19 องค์)

ต่อมาพญาการเมือง (มีจริงทางประวัติศาสตร์ครองราชย์ตั้งแต่ พ.ศ. 1896-1906) ทรงเห็นความแห้งแล้งกันดารนี้ จึงทรงย้ายมาสร้างเมืองใหม่ ณ ดอยภูเพียงแช่แห้ง แต่อยู่ได้ไม่นานก็เกิดความแห้งแล้งกันดารขึ้นอีก พญาผากอง (มีจริงทางประวัติศาสตร์ พระโอรสของพญาการเมือง ครองราชย์ พ.ศ. 1906-1931) จึงย้ายจากเวียงภูเพียงแช่แห้งมาสร้างเมืองน่าน ณ บ้านห้วยไคร้ ให้ชื่อเมืองว่านันทบุรี

กันธกุมารเดินต่อไปกับชมพูกุลามบุปผาสวรรค์ ครั้นแล้วนาคาก็ปรากฏร่างบอกกันธกุมารว่าเมืองนันทบุรีกำลังแสวงหาประมุขเพื่อปกครองแผ่นดิน ทันใดนั้นปรากฏภาพราหูเข้ามาจุใจเมืองนันทบุรีพร้อมบริวารหลากหลาย สงครามนี้ทำให้เมืองนันทบุรีล่มสลายกลายเป็นเมืองร้าง ในที่สุดกันธกุมารก็เดินทางมาถึงเมืองร้างแห่งหนึ่ง ชื่อเมืองขวงทะเลบุรีศรีมหานคร ชมพูกุลาเล่าว่าขุนบรมราชาเป็นผู้สร้างบ้านเมืองนี้อุดมสมบูรณ์ ประชาชนเป็นสุขเพราะตั้งอยู่ในศีลธรรม ต่อมาเจ้าเมืองขวงทะเลบุรีชาติคพิริราชธรรม พระยานแดนเทวดาจึงให้พญานงทำลายเมือง เจ้าเมืองพาพระธิดาหรือนางกองศรีมาซ่อนในกลองใหญ่ไม่ให้พญานงและไพร่พลทำลาย กันธกุมารได้ช่วยชีวิตนางกองศรีไว้ได้ นางบอกแก่กันธกุมารว่า ยามใดที่แผ่นดินมีควันลอยขึ้นฟ้า ยามนั้นพญานงจะมาทำร้าย กันธกุมารจึงให้ตัดไม้มาก่อไฟควันลอยขึ้นฟ้า พญานงหรือนาคาจึงล่องรู้ว่า

นี่คือบารมีของคนดีมีคุณธรรม สถานที่ที่ก่อกองไฟให้ชื่อว่าคงพระยาไฟ จะเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์ไม้และสัตว์ป่านานาชนิด นาคาและพระยาเถนตระหนักในบุญญาบารมีของกัณฐกumar จึงมอบแผ่นดินให้พิทักษ์รักษาสืบชะตาแม่น้ำ บวชต้นไม้ ทำให้แม่น้ำและป่าอุดมสมบูรณ์ ผู้คนตั้งอยู่ในศีลธรรม

กัณฐกumar เมื่อได้รับมอบให้พิทักษ์แผ่นดิน ต่อมาจึงเป็นที่เคารพสักการะของผู้คนทั่วไปจุฑเทพแห่งป่าและแม่น้ำ

เมื่อน่านเพ็ญภัยธรรมชาติและภัยสงครามหลายครั้ง (ตามประวัติศาสตร์สมัยเจ้าศรีจันทร์ (พ.ศ. 1941-1942) เมืองถูกพญาแพริยดี และสมัยเจ้าอินท๊ะแก่นท้าว (พ.ศ. 1978-1993) เมื่อน่านขึ้นกับอาณาจักรล้านนา ในที่สุดในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เมื่อน่านได้เข้าอยู่ภายใต้พระบารมี ขณะนั้นพระยาสุมนเทวราช เป็นเจ้าเมือง เมื่อน่านจึงรวมอยู่ในพระราชอาณาจักรไทยตั้งแต่นั้นมา

“เรื่องเล่ากัณฐกumarจินตนาภาพ ปรากฏดังภาพจิตรกรรมฝาผนัง จดงามอร่ามเรื่อง...”

การแสดงแสงสีเสียงนี้จบลงด้วย “อาจารย์วิโรจน์ ตั้งวาณิชย์ กล่าวถึงความสำคัญแห่งแผ่นดิน อันประกอบด้วย ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งประการสุดท้ายเป็นสิ่งที่ทุกคนถือว่าเป็นจุดศูนย์รวมของจิตใจอันสูงส่ง เมืองไทยอยู่ได้ด้วยพระมหากษัตริย์คุณแห่งกษัตริย์ไทย โดยเฉพาะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และแม่ฟ้าหลวง สมเด็จพระอัยยิกาที่ทรงมีพระมหากษัตริย์คุณต่อประชาชนทุกผู้ทุกนาม ดังโครงการ พอ.สว. ที่ทรงริเริ่มขึ้น ...”

เพลงสรรเสริญพระบารมี

สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมหลวงฯ เสด็จกลับโรงแรมเทวราชที่ประทับ

ดิฉันคิดว่าชื่อโรงแรมเทวราชที่ตั้งอยู่ที่ถนนสุมนเทวราช คงได้มาจากชื่อเจ้าเมืองน่านพระยาสุมนเทวราช นั่นเอง

ตอนที่ 2 เยือนโบราณสถานล้ำค่าเมื่อน่าน

วันที่ 17 มกราคม 2546

กำหนดการเสด็จเยือนโบราณสถานเมื่อน่าน เริ่มด้วยภาคเช้าชมวัดพระธาตุแช่แห้ง วัดภูมินทร์ วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน ส่วนภาคบ่ายสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เสด็จยังอำเภอเวียงสา วัดบุญยืน และวัดขี้เหล็ก

เพื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพเมืองน่านครบทั้งมิติตำนาน (ซึ่งได้เสนอไว้ในตอนที่ 1 น่าน-นันทบุรี จากการแสดงแสงสีเสียงเมื่อค่ำวันที่ 16 มกราคม) และมิติประวัติศาสตร์ ดังนั้นจึงขอนำข้อความจากเอกสารที่สมาคมครูฝรั่งเศสแห่งประเทศไทยค้นคว้ามานำเสนอดังนี้

“...นักประวัติศาสตร์ทราบค่อนข้างชัดเจนว่า บ้านเมืองเหล่านี้ (ในพื้นที่แถบจังหวัดน่าน) ได้พัฒนาจากชุมชนขนาดเล็ก จนขยายใหญ่เป็นแคว้นแคว้นที่มีเจ้าผู้ครองนคร ผ่านความรุ่งเรืองและร่วงโรย กระทั่งกลายมาเป็นจังหวัดน่านเช่นปัจจุบัน โดยแบ่งออกเป็นสี่สมัยคือ

สมัยสร้างเมืองบัวและเมืองน่าน (ปลายพุทธศตวรรษที่ 18-พ.ศ. 1992) เมืองน่านเป็นรัฐอิสระขนาดกลางอยู่ในระยะเวลาใกล้เคียงกับแคว้นสุโขทัย โดยเริ่มจากกลุ่มชนพื้นเมืองกลุ่มหนึ่งซึ่งมีพระยาภูคาเป็นผู้นำ อยู่ทางตอนบนของจังหวัดน่านในปัจจุบัน มีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองย่าง ต่อมาเจ้าขุนฟอง ราชบุตรบุญธรรมได้นำไพร่พลไปตั้งเมืองบัวขึ้นในบริเวณที่ราบแถบตำบลศิลาเพชร อำเภอปัวในปัจจุบัน ต่อมาพระยาจำเมืองแห่งแคว้นพะเยาได้แผ่อำนาจเข้ามายึดครองเมืองบัวระยะเวลาหนึ่ง ภายหลังเมืองบัวเริ่มเข้าไปผูกสัมพันธ์กับเมืองสุโขทัยเพื่อถ่วงดุลอำนาจกับเมืองพะเยา ล่วงมาถึง พ.ศ. 1902 บ้านเมืองขยายใหญ่ขึ้น พระยาการเมืองเชื้อสายเจ้าขุนฟอง จึงได้ย้ายเมืองลงมาทางใต้ บริเวณฝั่งตะวันออกของแม่น้ำน่าน โดยสร้างเมืองล้อมรอบเจดีย์พระราชฐานแห่ง และได้อัญเชิญพระธาตุจากกรุงสุโขทัยมาบรรจุไว้เมื่อ พ.ศ. 1911 เมืองแห่งนี้เกิดแห่งแล้งกันดาร พระยาผากองโอรสพระยาการเมืองจึงย้ายเมืองมาตั้งทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำน่านในบริเวณที่ตั้งของเมืองน่านปัจจุบัน

สมัยเมืองน่านขึ้นกับอาณาจักรล้านนา (พ.ศ. 1993-2101) ในปี พ.ศ. 1993 พระเจ้าติโลกราช กษัตริย์นครเชียงใหม่ได้ยกกองทัพมาตีเมืองน่านและผนวกเข้าไว้ในอาณาจักรล้านนา ระยะแรกเมืองน่านมีฐานะเป็นเมืองประเทศราช แต่หลังจากที่พระยาผาเสงเจ้าผู้ครองนครราชวงศ์ภูคาองค์สุดท้ายถึงแก่พิราลัย เมืองน่านจึงเปลี่ยนฐานะมาเป็นหัวเมืองของอาณาจักรล้านนา กษัตริย์ผู้ครองนครเชียงใหม่ได้จัดไว้ในเขตปกครองของพระองค์ ผลัดเปลี่ยนกันมาครองเมืองน่านนับแต่หมื่นสร้อยเชียงของเมื่อ พ.ศ. 2005 เป็นต้นมา จนถึงเจ้าพระยาพลเทพฤๅชัย...

อนึ่งเมืองน่านในสมัยล้านนามีชื่อใหม่ว่า “นันทบุรี” แต่ชาวเมืองยังคงนิยมเรียกตามชื่อเดิมคือ “เมืองน่าน”

สมัยเมืองน่านตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า (พ.ศ. 2103-2328) หลังจากเจ้าพระยาพลเทพฤๅชัยหนีภัยสงครามกับพม่าไปเมืองหลวงพระบางแล้ว พระเจ้าหงสาวดีบุเรงนองโปรดเกล้าฯ ให้พระยาหน่อคำเสถียรชัยสงครามมาเป็นเจ้าเมืองน่านแทน ตลอดช่วงระยะเวลา 200 ปีเศษ (พ.ศ. 2103-2328) น่านรวมทั้งหัวเมืองล้านนาอื่น ๆ ล้วนตกอยู่ในสภาพระส่ำระสาย

เนื่องด้วยต้องการเป็นอิสระจากสภาพเมืองขึ้นจึงแข็งเมืองกับพม่าอยู่เนือง ๆ และในช่วงนั้นยังต้องทำศึกกับกรุงศรีอยุธยา ซึ่งกำลังแผ่อำนาจเข้ามาผนวกดินแดนล้านนาไว้ด้วย เมื่อน่านได้รับภัยความเสียหายครั้งใหญ่เมื่อ พ.ศ. 2246 พระเจ้ากรุงอังวะส่งกองทัพจากเชียงใหม่มาปราบผู้คนต่างหลบหนีเข้าไปอยู่ตามป่าเขาทิ้งให้เมืองร้างอยู่นานถึง 5 ปี

ล่วงถึงสมัยธนบุรี (พ.ศ. 2311) พระเจ้าตากสินมหาราชทรงยกกองทัพขึ้นมาตีเมืองเชียงใหม่ ซึ่งขณะนั้นยังคงอยู่ในการปกครองของพม่า หลังจากตีเชียงใหม่ได้แล้วก็โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาจักรี (รัชกาลที่ 1) อยู่จัดการปกครองหัวเมืองล้านนารวมทั้งเมืองน่าน ต่อมากองทัพพม่าจากเมืองเชียงแสนได้ยกกำลังมาตีเมืองน่านและกวาดต้อนผู้คนไปไว้ที่เชียงแสน เมืองน่านถูกทำลายและกลายเป็นเมืองร้างเป็นครั้งที่ 2 คราวนี้ยาวนานถึง 23 ปี

สมัยเมืองน่านขึ้นกับกรุงรัตนโกสินทร์ (พ.ศ. 2331-2474) ในปี พ.ศ. 2331 เจ้าอัครวิบูลย์ได้ลงมาเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ เพื่อขอเป็นข้าขอบขัณฑสีมา พระองค์จึงโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าอัครวิบูลย์เป็นเจ้าผู้ครองนครน่าน ต่อมาในปี พ.ศ. 2343 เจ้าอัครวิบูลย์ได้ย้ายเมืองน่านกลับไปยังที่เดิมที่ถูกทิ้งร้าง แล้วทำนุบำรุงบ้านเมืองขึ้นมาใหม่ สมัยนี้เมืองน่านมีฐานะเป็นหัวเมืองประเทศราชของสยาม เจ้าผู้ครองนครมีอำนาจสิทธิ์ขาดในการปกครอง จนกระทั่งสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการแก้ไขวิธีการปกครองแผ่นดินใหม่ โดยแบ่งการปกครองหัวเมืองออกเป็นมณฑลเทศาภิบาล มี “ข้าหลวงประจำเมือง” จากส่วนกลางมากำกับดูแล ในปี พ.ศ. 2474 ตำแหน่งเจ้าผู้ครองนครน่านก็ถูกยกเลิก

ในยุคที่ประเทศไทยเผชิญหน้ากับภัยคอมมิวนิสต์นั้น น่านเป็นฐานที่มั่นสำคัญของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในภาคเหนือ ด้วยเป็นพื้นที่ป่าเขาห่างไกล มีชายแดนติดกับลาว ฝ่ายทหารกำหนดให้น่านเป็นพื้นที่สีชมพู มีการส่งกำลังทหารเข้าปราบปราม เกิดการปะทะกันรุนแรงหลายครั้ง ถนนหลายสายในน่านกลายเป็นเส้นทางยุทธศาสตร์ที่ยังมีเรื่องเล่าขานมาจนถึงปัจจุบัน

9.00 น. สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เสด็จออกจากโรงแรมเทวราชที่ประทับไปยังโบราณสถานที่สำคัญยิ่งแห่งหนึ่งของประเทศไทย คือวัดพระธาตุแช่แห้ง ตามพงศาวดารเมืองน่านเล่าว่า เจ้าพญาการเมืองผู้ครองนครน่านโปรดให้สร้างพระธาตุขึ้นในปลายพุทธศตวรรษที่ 19 หลังจากนั้นมีการเสริมโครงสร้างหลายครั้งกระทั่ง พ.ศ. 2153 เจ้าศรีสองเมืองจึงสร้างเจดีย์ตามที่เห็นในปัจจุบันครอบองค์เดิม ลักษณะเป็นเจดีย์ทรงระฆังหุ้มด้วยแผ่นทองจังโกตามแบบของช่างทางเหนือ แผ่นทองที่เป็นโลหะนี้มีรอยบัดกรีเชื่อมต่อกันดูแปลกตัว ต่างจากผิวเจดีย์อื่น ๆ ที่ใช้วิธีลวกปิดทอง

ผู้บรรยายวันนี้คือ อาจารย์สมเจตน์ วิมลเกษม แห่งโรงเรียนสตรีศรีน่าน ตอบคำถามดิฉันที่ว่า

“คำว่าแห่แห่งหมายความว่าอะไร”

“แห่แห่ง หมายถึง ยอดคนที่ทำตัวให้ห่างจากสภาวะกิเลสที่ทำให้ตัวเปื่อย”

ทิวทัศน์บริเวณวัดพระธาตุแห่แห่งคูงคามสะอาดดา ด้วยการจัดระเบียบให้ร้านค้าไปรวมกลุ่มห่างจากบริเวณศาสนสถาน

ต่อจากวัดพระธาตุแห่แห่ง คณะสมาชิกสมาคมครูภาษาฝรั่งเศสและมิตรสหายได้ไปชมวัดภูมินทร์ ซึ่งเมื่อคืนวานนี้เราได้เห็นเพียงเงามืดเบื้องหลังเวทีการแสดงจินตนาภาพเรื่องคันธกุมาร นันทบุรี ศรีนครน่าน ดังที่ได้เสนอไว้แล้วในตอนที่ 1

วัดภูมินทร์ เรียกชื่อตามพระเจ้าเจตบุตรพรหมมินทร์ เจ้านครน่านผู้ทรงสร้างวัดนี้เมื่อ พ.ศ. 2139 สิ่งที่ดีฉฉื่นชื่นชมมากที่สุดคือภาพจิตรกรรมฝาผนังที่แสดงเรื่องราวชีวิตวัฒนธรรมของชาวน่านมีการแต่งกาย การไว้ทรงผม การทอผ้า โดยเฉพาะลักษณะผ้าชิ้นมัดหมี่เมืองน่านที่นิยมแนวขวาง

ผนังในวิหารด้านเหนือ ตะวันออกและใต้เป็นภาพพระพุทธรูปเจ้าประทับนั่งปางมารวิชัยต่ำลงมาเป็นภาพเขียนขนาดเล็กเล่าเรื่องคันธกุมารขาดต่อเนื่องกันตลอดทั้งสามด้าน

ออกจากวัดภูมินทร์ คณะทัศนจารได้ตามเสด็จไปยังวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร เดิมชื่อวัดกลางเวียง มีความสำคัญในฐานะที่เป็นวัดหลวงประจำราชสำนักน่านที่สร้างอยู่บริเวณกลางเมือง จึงเป็นสถานที่ประกอบพิธีสำคัญของบ้านเมืองมาแต่โบราณ

เจดีย์ช้างค้ำ อายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 20 เป็นเจดีย์ช้างล้อมทรงระฆังฐานสี่เหลี่ยม ส่วนล่างสุดทำเป็นฐานปัทม์ (ฐานบัวหน้ากระดาน) ถัดขึ้นไปเป็นชั้นช้างล้อม มีช้างโผล่ออกมาครึ่งตัวด้านละห้าเชือก และที่มุมทั้งสี่อีกสี่เชือก ปลายวงจดแทนดอกบัวที่รองรับอยู่ทางด้านล่าง ชั้นช้างล้อมทำเป็นฐานหน้ากระดานสี่เหลี่ยมซ้อนกันสามชั้น องค์กรฆังทรงกลม แม้จะได้รับการซ่อมแซมหลายครั้ง แต่ก็ยังคงรูปแบบเดิมที่ได้รับอิทธิพลจากเจดีย์ช้างล้อมศิลปะสุโขทัย

ต่อจากนี้ สมเด็จเจ้าฟ้าฯ กรมหลวงฯ เสด็จเยือนพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน ซึ่งเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติส่วนภูมิภาคที่น่าสนใจ เป็นแหล่งรวมโบราณวัตถุที่สำคัญ มีการจัดแสดงเรื่องราวทางชาติพันธุ์ของคนเมืองหรือชาวไทยพื้นเมืองภาคเหนือ และชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดน่าน การจัดแสดงประวัติศาสตร์ ศิลปะ โบราณคดี และชาติพันธุ์วิทยา จัดแบ่งเป็นห้องง่ายต่อการศึกษา นอกจากนี้ยังมีอาคารพิพิธภัณฑฯซึ่งเคยเป็นคุ้มเจ้าเมืองน่านเก่าอยู่ในบริเวณใกล้เคียงด้วย

พอเสด็จออกจากพิพิธภัณฑสถานฯ ก็ได้เวลาเสวยพระกระยาหารกลางวัน ต่อจากนั้น ทรงเยือนวัดบุญยืน ซึ่งเป็นวัดที่มีตำนานกล่าวถึงการสร้างคู่มากับการสร้างเวียงป้อโดยพระยาป้อ ทั้งยังได้รับการบูรณะโดยเจ้าผู้ครองนครน่าน เดิมสร้างเป็นเพียงลำน้ำกึ่งขมเล็ก ๆ ชื่อว่า วัดบุญณะ ที่ตั้งอยู่ที่ตลาดสดอำเภอเวียงสาในปัจจุบัน ต่อมาที่ตั้งของวัดที่พื้นที่คับแคบไม่สามารถ ขยับขยายได้ จึงย้ายมาตั้งใหม่ในพื้นที่ปัจจุบันเมื่อปี พ.ศ. 2329 ดิดลำน้าสา มีป่าไม้สักอยู่โดย รอบจึงเรียกว่า วัดป่าสักงาม และได้ใช้ไม้สักสร้างกุฏิและวิหาร ต่อมาได้มีการสร้างพระพุทธรูป ยืนในพระอุโบสถองค์หนึ่ง จึงเปลี่ยนชื่อเป็นวัดบุญยืน สิ่งที่น่าสังเกตอีกอย่างคือ ประตูทางเข้า วัดที่ตรงกับประตูทางเข้าโบสถ์ บนกำแพงสลักเป็นรูปครุฑกำลังกินนาค หัวเป็นสิงห์ เล็บ เป็นครุฑ ขาเป็นสิงห์ ตัวเป็นนาค ตามตำนานเล่าว่า ครุฑตัวหนึ่งปลอมตัวเป็นนาคเข้ามาฟัง พระธรรมเทศนาจากพระพุทธเจ้า ขณะที่นาคตัวหนึ่งกำลังชახซึ่งกับรสพระธรรม ครุฑตัวนั้น ค่อย ๆ กินนาคจากทางหาง จนกระทั่งถึงลิ้นปี นาคทนไม่ไหวจึงกระอักเลือดออกมากลาย เป็นมถีสวาท และร้องเสียงดัง จนพระพุทธเจ้าต้องทรงยืนขึ้น และแผ่เมตตา นาคซึ่งได้ถวาย ชีวิตเพื่อพุทธศาสนาเมื่อตายไปจึงเกิดเป็นคน และก่อนบวชเป็นพระจึงต้องบวชเป็นนาคก่อน จึงอาจเป็นคติของพระประธานที่วัดบุญยืนที่เป็นรูปพระยืนหันไปทางประตูทางเข้าโบสถ์ ที่มีกำแพงสลักเป็นรูปครุฑกำลังกินนาค

วัดสุดท้ายที่สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมหลวงฯ ทรงเสด็จนำทัศนศึกษาในวันนี้ คือวัดขี้งเจริญ ซึ่งตั้งอยู่อำเภอเวียงสา แต่เดิมบริเวณแถวนี้เป็นป่าดงดิบกว้างใหญ่หนาทึบ มีลำน้ำว่าทอดยาว ไหลผ่านเป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ จึงมีชาวบ้านมาอาศัยอยู่ วันหนึ่งมีพรานป่าคู่หนึ่งได้เดินเข้าไป ตามริมแม่น้ำและป่าดงดิบจนถึงเนินสูงใกล้กับแม่น้ำ มีต้นไม้ใหญ่ปกคลุมด้วยเถาวัลย์หนาแน่น จึงแอบเข้าไปดูเพื่อจะพบสัตว์ป่าอาศัยอยู่ แต่ปรากฏว่าได้พบพระพุทธรูปประทับอยู่บนแท่น สีแดง ได้ฐานสลักเป็นอักษรที่ไม่สามารถอ่านออกได้ จึงมาเล่าให้ชาวบ้านฟังว่าพวกเขาได้พบ พระพุทธรูปองค์ใหญ่มีสีแดงจิ้งจิ้ง คำว่า จิ้งจิ้ง เป็นคำขยายสีแดงเพื่อย้ำความหนักแน่น หมายความว่า เข้ม หรือ จัด เหมือนกับคำขยายสีอื่น ๆ เช่น ขาวจี้จะ แดงแจ๊ด เหลืองอ้อย คำปี เป็นต้น ชาวบ้านจึงได้ร่วมใจกันบูรณปฏิสังขรณ์พระพุทธรูป และสร้างศาลาขึ้นเรียกว่า วัดขี้ง คำว่า “ขี้ง” ได้กลายเป็นชื่อของหมู่บ้าน วัด และตำบล ต่อมาชาวบ้านมีความเจริญ รุ่งเรืองและมีความสุขมากขึ้น จึงได้เพิ่มชื่อเป็น “วัดขี้งเจริญ”

สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ทรงนำมัสการพระพุทธรูปและ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ตลอดทั้งวัน โดยมีทรงเหน็ดเหนื่อย ทั้งตอนค่ำคืนวันนี้ก็ยังมิได้ทรงพักผ่อนเพราะ จะประทับทรงรับพิธีบายศรีทูนพระขวัญตามประเพณีโบราณเมืองน่าน จัดโดยสมาคมครูภาษาไทย ฝรั่งเศสแห่งประเทศไทย

ตอนที่ 3 พิธีทูลพระขวัญ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา
กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

วันศุกร์ที่ 17 มกราคม 2546

ณ พระตำหนักกรมแม่บ้าน จังหวัดน่าน

เวลา 19.15 น. สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอฯ กรมหลวงฯ เสด็จถึงพระตำหนักกรมแม่บ้าน เพื่อทรงรับ
พิธีทูลพระขวัญถวายเนื่องในวโรกาสพระชนมายุ 80 พรรษา พิธีเริ่มด้วยขบวนแห่เรือบายศรี
เคลื่อนสู่ที่ประทับ หมอขวัญคำผาย นุปีง เริ่มพิธีกล่าวคำสู่ขวัญ

หมอขวัญคำผาย นุปีง เป็นบุคคลสำคัญของจังหวัดน่าน จนได้รับคัดเลือกเป็นศิลปิน
แห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง

พิธีทูลพระขวัญนี้ สมาคมครูภาษาไทยแห่งประเทศไทยเป็นผู้จัดตามประเพณีโบราณ
โดยได้รับพระกรุณาอนุญาตให้จัดพิธีได้ภายในบริเวณพระตำหนักกรมแม่บ้าน

บายศรี หรือบายศรี มีการจัดทำบายศรี 3 ชั้น จำนวน 4 ต้น บายศรี 5 ชั้น จำนวน
4 ต้น บายศรี 7 ชั้น จำนวน 4 ต้น และบายศรี 9 ชั้น จำนวน 4 ต้น รวมเป็นบายศรี 16 ต้น
และยังมีบายศรีปากชามอีก 2 ต้น การจัดบายศรีครั้งนี้ได้ถือคติทางพุทธธรรมและไตรภูมิเป็น
หลัก บายศรีทั้งหมดตั้งอยู่บนเรือเทพพญาวิหกนาคราช ซึ่งเป็นภูมิหนึ่งของวิรูปักษ์ (วิรูปักษ์
และวิรุณแห่ง) เทพประจำทิศตะวันตกเมื่อได้บำเพ็ญเพียรแล้วถึงจะแยกองค์เป็นพญานาค
มุจลินทร์ และรัตนบัณฑุกแดง (หงส์) ซึ่งจะต้องบำเพ็ญเพียรต่อไปถึงจะได้เกิดเป็นมนุษย์
และสามารถบวชได้ในพระพุทธศาสนา

ในการจัดพิธีทูลพระขวัญนี้ สมาคมครูภาษาไทยแห่งประเทศไทยได้รับความร่วมมือ
จากสภาวัฒนธรรมจังหวัดน่าน สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยเขตน์าน ผู้ว่าราชการจังหวัด
น่าน ข้าราชการ ประชาชนชาวจังหวัดน่าน ในการจัดทำบายศรี เครื่องประกอบบายศรี โดยมี
นายคำผาย นุปีง ศิลปินแห่งชาติและครูภูมิปัญญาไทยเป็นหมอขวัญ

ตลอดรายการพิธีทูลพระขวัญ อาจารย์สมเจตน์ วิมลเกษม ซึ่งเป็นวิทยากรบรรยาย
ระหว่างชมโบราณสถานได้มากำกับพิธีในตอนค่ำนี้ด้วย

เมื่อจบคำสู่ขวัญแล้ว เจ้าสมปรารถนา ณ น่าน ได้ทูลเกล้าฯ ผูกข้อพระกร ต่อด้วย
การแสดงฟ้อนล่อง่านโดยชุมชนบ้านภูมินทร์ ท่าลี่ บ้านดอนศรีเสริม บ้านหัวเวียงใต้ บ้าน
ดอนแก้ว และบ้านพระเกิด เป็นขบวนยาวสวยงาม ทั้งผู้ฟ้อนท่ารำฟ้อน และการแต่งกายที่

ประดิษฐ์ดงมาหลากหลายไม่ซ้ำแบบกันแต่ละคน และแต่ละหมู่บ้านต่างมีเอกลักษณ์โดดเด่น สะดุดตา ส่วนการฟ้อนล่องน่านอีกส่วนหนึ่งนั้น ฟ้อนอยู่บนเรือที่ลอยผ่านมายังหน้าพระตำหนัก

ฟ้อนล่องน่านเป็นศิลปะการแสดงดั้งเดิมและมีเอกลักษณ์เฉพาะของเมืองน่าน คือการฟ้อนที่ไม่จับมือ ฟ้อนตามลีลาจังหวะของเสียงฆ้อง กลอง ทำนองล่องน่านตามประวัติเล่าว่า เมื่อประมาณ พ.ศ. 1899 พระยาการเมือง ทรงนำชาวเมืองน่านอพยพออกจากเมืองปัวลงมาสร้างเมืองใหม่ที่ภูเพียงแช่แห้ง ได้จัดขบวนเรือ แพ ล่องลงมาตามแม่น้ำน่านเป็นขบวนใหญ่ ประกอบด้วยเครื่องดุริยดนตรี แพแห่นำขบวนชาวเมืองและข้าราชการบริพารลงมา เสียงคึกคักของฆ้อง กลอง ปี่แห่นำให้ข้าราชการผู้ชายลูกจิ้นฟ้อนรำอย่างมีความสุข เบิกบานใจ จึงเป็นกำเนิดของช่างฟ้อนหลวงเมืองน่าน แต่ครั้งนั้นมาจนถึงปัจจุบัน เมื่อ พ.ศ. 2460 สมเด็จพระนครินทร์สวรรคตพรพิณี เสด็จตรวจราชการมณฑลลาวเฉียง เสด็จถึงเมืองน่าน พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ เจ้าผู้ครองนครน่านได้ถวายการต้อนรับอย่างสมพระเกียรติ ครั้งนั้นได้จัดการแข่งเรือของเมืองน่านให้ทอดพระเนตร และเจ้ามหาพรหมสุรชาติ ขณะนั้นดำรงตำแหน่งเจ้าอุปราชเมืองน่าน ได้ฟ้อนล่องน่านในเรือแข่งลำที่ชนะเลิศให้ทอดพระเนตรอีกด้วย

ปัจจุบันการฟ้อนล่องน่านยังนิยมฟ้อนในเรือประเภทสวยงาม และในประเพณีแข่งเรือของเมืองน่าน ใช้ผู้หญิงฟ้อนเป็นส่วนใหญ่ แม้ว่าการฟ้อนได้ประยุกต์ไปตามกาลสมัย แต่ก็ไม่ได้ละทิ้งเอกลักษณ์ดั้งเดิม คือไม่จับมือ และใช้ทำรำเฉพาะ เช่น ทำเกี่ยวเกล้า ทำตัดบัวบาน เป็นต้น

พอขบวนฟ้อนล่องน่านจบแล้ว สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมหลวงฯ ก็เสด็จยังริมฝั่งแม่น้ำหน้าพระตำหนักเพื่อปล่อยปลาและปล่อยโคมลอย ซึ่งลอยต่อเนื่องกันเป็นระยะสูงลิบลัวหายไปไหนหมอกน้ำค้างกลางแสงจันทร์วันเพ็ญ เมื่อเสร็จเสวยพระกระยาหารค่ำแล้ว ได้มีการแสดงชุด “ปั้นฝ้ายไทลื้อ” โดยนักเรียนของโรงเรียนปัว และโรงเรียนท่าวังผาพิทยาคม เป็นการฟ้อนที่สวยงาม พร้อมเพรียง และน่าตื่นตาตื่นใจยิ่ง

ฟ้อนไทลื้อของโรงเรียนท่าวังผาพิทยาคม ได้รับอิทธิพลของการฟ้อนรำมาจากชาวไทลื้อในดินแดนสิบสองปันนา มณฑลยูนนานประเทศจีน โดยเลียนแบบมาจากการรำรำของนกยูง ดังนั้นมือของผู้รำจึงไม่จับเหมือนการรำทั่วไป แต่เป็นการเลียนท่าทางปากของนกยูงที่คุ้ยจิกหาอาหารอย่างมีความสุข การประยุกต์ทำรำชุดนี้ได้สะท้อนวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชาวไทลื้อที่อาศัยอยู่ในจังหวัดน่าน ได้แก่ การทอผ้าของสตรีชาวไทลื้อ ซึ่งเริ่มจากการปลูกฝ้าย การเก็บฝ้าย ดัดฝ้าย อัดฝ้าย จนกระทั่งปั่นเป็นเส้นด้าย แล้วนำไปทอเป็นผืนผ้าที่สวยงาม

การฟ้อนนี้ใช้ดนตรีพื้นบ้านบรรเลง มีฆ้อง กลอง ฉาบ ตีด้วยจังหวะลีลาที่รื่นเริง สนุกสนาน
เร้าใจ อันแสดงถึงการมีวิถีชีวิตที่สุขสงบ

คณะผู้ตามเสด็จจำวันนี้เปียกชื้นชื้นฉ่ำด้วยน้ำค้างลงจัด ฝูงแมลงเม่าบับแสนตัวบิน
เป็นกลุ่มใหญ่มาเล่นไฟริมแม่น้ำ อีกฝูงใหญ่มาเล่นไฟรอบตัวพวกเราลงไปในแก้วน้ำขามจน
ทุกใบแล้วไม่กลับขึ้นมาอีกเลย เราจะช่วยชีวิตพวกมันก็ช่วยไม่ได้เพราะมันไม่มีชีวิตอีกแล้ว

พอสมควรแก่เวลา คณะผู้ตามเสด็จก็กลับไปยังโรงแรมที่พัก

เรื่องกรรมสนองกรรมนี้มีจริง ๆ แม้ว่าจะไม่ทันตาเห็นแต่ก็ไม่เกินเวลา 1 ปี

ก็อยู่นั้นแหละค่ะ ดร.สุธาสนิโงคะ ที่เป็นผู้ (ผู้แทน) ก่อกรรมให้กับดิฉันเมื่อปีที่แล้ว
อยู่เขาทั้งดิฉันไว้ทั่วอัมพวันเพราะมีวต้อแถวถวายปัจจัยหลวงพ่อท่าน จนเลยเวลาที่ขบวนรถ
ตามเสด็จต้องออกเดินทาง

พอดีฉันกับพรรคพวกอีกคนหนึ่งปลื้มใจอัมบุญที่ได้ถวายปัจจัยกับมือของหลวงพ่อ เดิน
แกมวิ่งมายังที่จอดรถก็พบแต่ความว่างเปล่า ไม่เชื่อตาตัวเองว่าเป็นความว่างเปล่าจริง ๆ หรือ

ทันใดนั้นเจ้าหน้าที่เทศบาลก็บอกว่า อาจารย์อุ๊ยต้องรักษาเวลาตามเสด็จให้ทัน
สั่งให้ “อาจารย์ทั้งสองไปกับรถเทศบาลครับผม”

ไปกับรถเทศบาล !... สงสัยว่าจะเหมือนรถเก็บขยะตอนเช้าตรู่หรือไม่หนอ แล้ว
รถเก่งคันกะทัดรดก็วิ่งมาเฉียด ๆ ...โล่งใจไปที

นั่นคือเหตุแห่งการก่อกรรมทำเข็ญเมื่อปีที่แล้ว

ต่อไปนี่คือเหตุการณ์ของปีนี้

ดร.อุ๊ยของเราพร้อมคุณหญิงวงจันทร์ พิณยนิศาตร์ และพรรคพวกอีก 4-5 คน ซึ่ง
ล้วนแต่เป็นคณะผู้จัดทัวร์ครั้งนี้ทำธุระติดต่ออะไรต่ออะไรอยู่ที่พระตำหนัก ขบวนรถของเรา
จำเป็นต้องรักษาเวลาตามเสด็จให้ทันจึงออกเดินทางเร็วจึงไปยังโรงแรมเทวราชที่ประทับ

รถเก่งคันที่เคยเป็นที่นั่งของคุณหญิงวงจันทร์ก็รับเร่งตามเสด็จด้วยเช่นกัน โดยมีได้
สงสัยว่าในรถมีคนโดยสารเดิม ๆ หรือไม่

พอคุณหญิงวงจันทร์ ดร.อุ๊ย สุธาสนิ...ออกมาจากพระตำหนัก จึงจำเป็นอยู่เอง
ที่พบแต่ความว่างเปล่าและยังแถมความมืดมิดให้อีกด้วย โชคดีที่คืนนั้นเป็นวันขึ้น 15 ค่ำ
ดวงจันทร์ส่องสว่างพอสมควร เพราะมีหมอกน้ำค้างบดบัง

คุณหญิงวงจันทร์จึงโทรศัพท์เรียกรถให้กลับมารับ แต่ทว่าจะติดต่อกันได้ก็คิดค้นเกือบเที่ยงคืน

ปีที่แล้วคุณเป็นผู้ทิ้ง ปีนี้คุณเป็นผู้ถูกทิ้ง

โธ่เอ๊ย...

ตอนที่ 4 ลำพูน เวียงกุมกาม เชียงใหม่

วันเสาร์ที่ 18 มกราคม 2546

วันนี้ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เสด็จนำทัศนศึกษามวลสมาชิกและมิตรสหายสมาคมครูภาษาฝรั่งเศสแห่งประเทศไทยสู่จังหวัดลำพูน เสด็จชมวัดจามเทวี (กู่กุด) เป็นอันดับแรก

วัดจามเทวี (กู่กุด) เป็นโบราณสถานที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรม ตั้งอยู่บนถนนสายลำพูน-สันป่าตอง สร้างขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 1298 เจดีย์เป็นสี่เหลี่ยมแบบพุทธศตวรรษที่ 12 เดิมมียอดหุ้มด้วยทองคำ บัดนี้ยอดเจดีย์หายไป ซึ่งคงเป็นที่มาของคำ “กุด” ที่ต่อท้ายคำกู่ (เจดีย์)

สถานที่สำคัญลำดับต่อไปที่เสด็จชมคือ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติหริภุญไชย จัดแสดงศิลปะ 2 กลุ่มคือ กลุ่มศิลปะหริภุญไชย กับกลุ่มศิลปะล้านนา โบราณวัตถุ มีทั้งพระพุทธรูปงานพุทธศิลป์ และเครื่องเคลือบดินเผาจากเตาแหล่งต่าง ๆ เช่น ลันกำแพง เวียงกาหลง ทุ่งเตาไทร เป็นต้น

หลังจากที่สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ กรมหลวงฯ ทรงนมัสการพระบรมธาตุแห่งวัดพระธาตุหริภุญไชยแล้ว ได้เสด็จนำคณะไปยังเวียงกุมกาม อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ทำมกลาบบรรยากาศแห่งความกระตือรือร้นมีชีวิตชีวาของชาวเวียงกุมกาม เนื่องจากการเตรียมงานแสดงแสงสีเสียงเพื่อฉลองเทศกาล “เวียงกุมกามจักรวรรดิได้พิภพ” งานแสงสีเสียงนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานฉลอง จะแสดงคืนวันเสาร์ที่ 18 และอาทิตย์ที่ 19 มกราคม 2546 แสดง ณ บริเวณโบราณสถานวัดอู่ก้าง (วัดอู่ก้าง) คืนวันที่ 19 มกราคม 2546 สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เสด็จมาชมพร้อมกับสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช

แต่บรรยากาศขณะนี้นี้ก็คึกคักคึกคักดีลึที่สุด ขณะที่สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เสด็จมาถึงเขตชุมชนเวียงกุมกาม แหล่งโบราณสถานแห่งอารยธรรมไทยล้านนา

เวียงกุมกาม เป็นนครที่ยิ่งใหญ่เก่าแก่อาจจะก่อนสมัยสุโขทัย “หลักฐานเก่าที่สุดที่กล่าวถึงเวียงกุมกาม คือศิลาจารึกวัดพระยืน จังหวัดลำพูน เขียนใน พ.ศ. 1913 เป็นอักษรไทยสุโขทัย คำว่ากุมกาม อยู่ในคำที่ 1 บรรทัดที่ 31 เขียนกุมกาม คำอ่านปัจจุบันคือกุมกาม” (จากเวียงกุมกามเอกสาร สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ 2545 หน้า 4)

ลักษณะเมืองเป็นที่เหลี่ยมสี่น้ายังปรากฏร่องรอยของแนวกำแพงเมืองและคูเมือง บางตอนมีโบราณสถานกระจัดกระจายทั้งนอกเมืองและในเมืองประมาณ 25 แห่ง เวียงกุมกามเป็นเมืองที่พญามังรายทรงสร้างขึ้นหลังจากที่ยกทัพจากเมืองฝางมายึดครองเมืองหริภุญไชยจากพญาธิบา ใน พ.ศ. 1835 หลังจากที่พระองค์ประทับอยู่ที่หริภุญไชยเป็นเวลา 2 ปี ก็ทรงมอบอำนาจให้อ้ายฟ้าครองเมืองหริภุญไชย พระองค์ก็ทรงย้ายมาสร้างเมืองใหม่ เรียกว่าเวียงกุมกาม ใน พ.ศ. 1837 ซึ่งมีความเหมาะสมในการใช้แม่น้ำปิงในด้านการคมนาคม มีการติดต่อกับเมืองที่อยู่ทางตอนเหนือและตอนใต้ ทำให้เวียงกุมกามได้พัฒนามาเป็นศูนย์กลางการค้าได้

ต่อมาเวียงกุมกามมักประสบกับน้ำท่วมอยู่เสมอ พญามังรายจึงโปรดให้ตั้งเมืองใหม่บริเวณเชิงดอยสุเทพกับแม่น้ำปิง มีชื่อว่า “นพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่” เวียงกุมกามจึงมีความสำคัญในฐานะเมืองหน้าด่าน ป้องกันข้าศึกศัตรูที่จะเข้ามาตีเมืองเชียงใหม่ หลังจากนั้นเวียงกุมกามก็ลดความสำคัญลง โบราณสถานต่าง ๆ ในเวียงกุมกามมีมาก เช่น วัดกานโถม (ช้างค้ำ) วัดปู่เปี้ย วัดอิ้ง (อิ้ง) วัดพระเจ้าองค์ดำ วัดพญามังราย วัดกู่ป่าค้อม เป็นต้น

คุณสด แดงเอียด รองอธิบดีกรมศิลปากรเจ้าหน้าที่แห่งกรมศิลปากร ถวายคำบรรยายอย่างชัดเจนน่าสนใจระหว่างเสด็จชมโบราณสถานร้างที่ขุดพบใหม่

สิ่งที่ดิฉันสนใจมากที่สุดในกลุ่มโบราณสถานเวียงกุมกามมี 2 แห่ง แห่งแรกคือวัดเจดีย์เหลี่ยม (วัดกู่คำ) ซึ่งมีเจดีย์ฐานสี่เหลี่ยม จำลองแบบจากวัดจามเทวี (วัดกู่กุด) ลำพูน ซึ่งเป็นแบบศิลปกรรมของลพบุรี มีพระพุทธรูปยืนในซุ้มพระทั้งสี่ด้าน ด้านละ 15 องค์ รวม 60 องค์ พญามังรายโปรดให้สร้างขึ้นจากดินที่ขุดคูเวียง นำมาปั้นก่อเจดีย์กู่คำ

สิ่งที่ดิฉันสนใจมากที่สุดแห่งที่ 2 คือวัดอิ้ง หรือ อิ้ง เป็นโบราณสถานร้างที่ขุดพบใหม่ ตั้งอยู่ติดกับแนวคูน้ำคันดิน ด้านทิศตะวันตกของเวียง อยู่ลึกลงไปใต้ผิวดินปัจจุบันถึง 2 เมตร ประกอบด้วยวิหารและเจดีย์ตั้งอยู่บนฐานเดียวกัน เป็นแบบล้านนาดั้งเดิม อายุความเก่าแก่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21 หรือในรัชสมัยของพระเมืองแก้ว บริเวณที่ขุดพบพื้นวิหารต่อด้วยเจดีย์นั้นดูราบเรียบกะทัดรัด เหมาะสมที่จะเป็นเวทีจัดการแสดงพื้นความหลังอัน

รุ่งเรืองยิ่งของเวียงกุมกาม ซึ่งประเดิมเริ่มแรกด้วยการแสดงแสงสีเสียง วันที่ 18-19 มกราคม 2546 คังกล่าวแล้ว บทเพลงในการแสดงบรรยายถึงความรุ่งเรืองและความล่มสลายของเวียงกุมกาม ผู้แสดงเป็นคาราออกนิยมทางโทรทัศน์โดยเฉพาะคุณศรีธัญญา วงษ์กระจ่าง ที่ส่งงามสมบทบาท เครื่องแต่งกายออกแบบสวยงามสมยุคสมัย ทำให้ผู้ชมสามารถจินตนาการย้อนยุคไปยังสมัยพญามังรายผู้สร้างนครหลวงแห่งนี้ การแสดงเหตุการณ์น้ำท่วมได้ใช้ผ้าขาวผืนยาวสะบัดกระเพื่อมให้ดูเหมือนเป็นลูกคลื่นในลำน้ำปิง น้ำท่วมใหญ่บนเวที ผู้อำนวยการสร้างมีวิสัยทัศน์ลาดยิ่งที่ใช้ผ้าขาวผืนยาวโบกสะบัดในแนวราบจากด้านข้างเวทีข้างหนึ่งไปยังอีกข้างหนึ่ง ทำให้ผู้ชมเห็นภาพเหมือนกระแสน้ำแม่ปิงกำลังพัดแรงและเอ่อขึ้นจากตลิ่งท่วมท้นบ้านเมืองริมฝั่งน้ำจนเมืองใหญ่ทั้งเมืองจมอยู่ใต้น้ำ ซึ่งเป็นตอนจบของการแสดง

ตะกอนจากแม่น้ำทับถมเมืองนี้หนามาก จึงเรียกชื่อเวียงกุมกามว่า “เมืองใต้ดิน” ยากที่จะฟื้นฟูให้สู่สภาพเดิม ต่อจากนั้นยังมีน้ำท่วมซ้ำอีก และแม่น้ำปิงเปลี่ยนร่องน้ำจากเดิมไม่ไหลผ่านเวียงกุมกาม ทำให้การคมนาคม การประกอบอาชีพเกษตรกรรม และความ เป็นอยู่ได้รับความยากลำบาก ผู้คนจึงปล่อยให้เมืองร้าง

เวียงกุมกามกลับมีชีวิตชีวาเป็นชุมชนอีกครั้งหนึ่งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ตอนนั้นมีชื่อว่า “บ้านข้างค้ำ” มีผู้คนย้ายเข้ามาอาศัยแล้วจึงมีการซ่อมแซมวัดร้าง การซ่อมเจดีย์วัดกานโถมได้ใช้ศิลปะแบบพม่า

วัดกานโถมนี้พญามังรายโปรดให้สร้างขึ้นราว พ.ศ. 1833 เจดีย์ทำเป็นขัณฑ์ทาสีทึบ ใช้พระพุทธรูปซ้อนเป็นสองชั้น ชั้นล่างไว้พระพุทธรูป 4 องค์ ชั้นบนไว้พระพุทธรูปยืนองค์หนึ่ง และมีรูปอัครสาวกโมคัลลาน์ สารีบุตร และพระอินทร์ นางธรณีซึ่งเป็นสิ่งแปลกจากที่เคยเห็น

ทางด้านอักษรศาสตร์จารึกหินทรายสีแดงที่พบในบริเวณวัดกานโถม จารึกเป็นตัวอักษร 3 ชนิด คือ อักษรมอญ อักษรคล้ายมอญกับไทยสุโขทัย และอักษรฝักขามรุ่นแรก

ศาลพญามังรายในวันนี้เป็นที่สถิตแห่งเทพซึ่งประชาชนเคารพสักการะมาแต่โบราณ

โบราณสถานในเวียงกุมกามมีจำนวนมากมาย ล้วนแต่มีประวัติการก่อสร้างและการ ขุดแต่งบูรณะที่น่าสนใจสมกับที่เป็นแหล่งอารยธรรมที่สำคัญของล้านนา

ในปัจจุบันได้มีการศึกษาอารยธรรมแห่งเวียงกุมกามอย่างละเอียด ทำให้ชุมชนมองเห็นคุณค่าและตระหนักว่าเวียงกุมกามเป็นแหล่งอารยธรรมสำคัญของประเทศไทย ได้ช่วยกันอนุรักษ์และพัฒนา และให้ความสะดวกแก่การท่องเที่ยว

ก่อนอำลาจากเวียงกุมกาม สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมหลวงฯ เสด็จไปยังศูนย์ข้อมูลเวียง-
กุมกาม อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ผ่านกลุ่มนักแสดงแสงสีเสียงที่มาเตรียมตัวฝึกซ้อม
พอเสด็จถึงศูนย์ข้อมูลเวียงกุมกามได้ทรงเห็นเยาวชนชาวเขาร่วม 100 คน จากชุมชนการเรียนรู้
“สมเด็จพระเจ้า” จังหวัดเชียงใหม่ มารอเฝ้ารับเสด็จและขับร้องบรรเลงดนตรีถวายแด่สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ
กรมหลวงฯ ใช้เครื่องดนตรีพื้นเมืองและพื้นบ้านชาวเขา การฟ้อนรำมีรายการหนึ่งซึ่งเหมือน
การรำลาวกระทบไม้ซึ่งแต่ละคนจะต้องระวังรักษาจังหวะดนตรีและการกระทบไม้ไม่ให้ดี และ
ยังต้องระวังท่วงท่ารำให้งดงามอ่อนช้อยด้วย

ใครยังไม่เคยเยี่ยมชมเวียงกุมกามก็ควรหาโอกาสไปเสีย อย่ารอช้านะค่ะ แล้วท่านจะ
ได้รับความรู้สึกดี ๆ ต่อวัฒนธรรมล้านนา ซึ่งก็คือวัฒนธรรมไทย มรดกล้ำค่าของคนไทยทุกรุ่น
อายุตั้งแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน

วันสุดท้ายของทัศนศึกษาซึ่งเป็นกิจกรรมประจำปีของสมาคมครูภาษาฝรั่งเศสแห่ง
ประเทศไทย วันอาทิตย์ที่ 19 มกราคม 2546

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์
นายกิตติมศักดิ์ของสมาคมฯ ได้เสด็จนำมวลสมาชิกและมิตรสหายของสมาคมไปยังจังหวัด
เชียงใหม่ ขึ้นชมและศึกษาแหล่งสำคัญของวัฒนธรรมล้านนา ตอนเช้าทรงเยี่ยมชมวัดเชียงใหม่
วัดพระสิงห์ วัดเจดีย์หลวง ซึ่งบ่งบอกศิลปะที่ประดิษฐ์งดงาม อายุยืนนานมั่นคงถาวร ตอนบ่าย
ทรงเยี่ยมชมวัดสวนดอก วัดเจดีย์เจ็ดยอด และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเชียงใหม่

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเชียงใหม่ เป็นอาคารที่เพิ่งสร้างขึ้นโดยใช้ศิลปะล้านนา
ประยุกต์ให้เป็นอาคารใช้สอยสำหรับเป็นศูนย์กลางการศึกษา การอนุรักษ์ และการบริการ
ข้อมูลทางศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงใหม่ และภาคเหนือตอนบน หรือที่เรียกกันมาแต่
โบราณว่า ล้านนา

อยากเขียนเล่าเรื่องราวต่าง ๆ อีกมากมาย แต่ก็ด้วยเหตุผลคลาสสิกอีกมหาอมตะที่ว่า
หน้ากระดาษจำกัดจึงจำต้องระงับใจไว้อย่างแข็งขัน

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เสด็จ
กลับคืนสู่พระนครเมื่อพระราชกรณียกิจในฐานะองค์นายกิตติมศักดิ์ ครั้งนี้จบสิ้นครบครัน
ตามรายการทัศนศึกษา น่าน-ลำพูน-เชียงใหม่ รอยประทับใจจากความภูมิใจในวัฒนธรรม
ที่สูงส่งงดงามยังคงตราตรึงใจมิรู้ลืม โดยเฉพาะแหล่งอารยธรรมหริภุญไชยที่สร้างความ
หลังศักดิ์สิทธิ์แห่งเวียงกุมกาม

ทรงสนทนากับพระคุณเจ้า

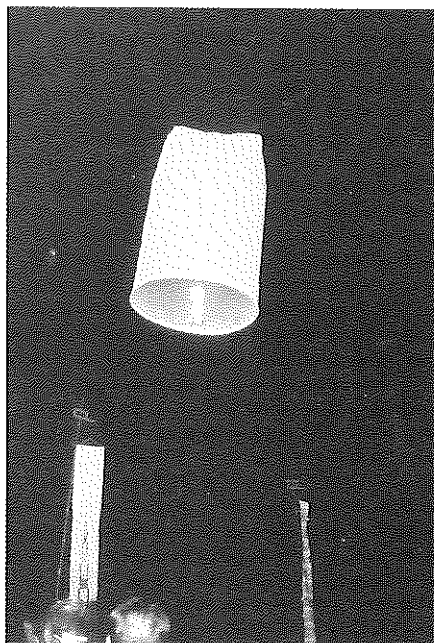
การแสดงสดตีพระมหากษัตริย์ราชวงศ์จักรี ณ เมืองน่าน

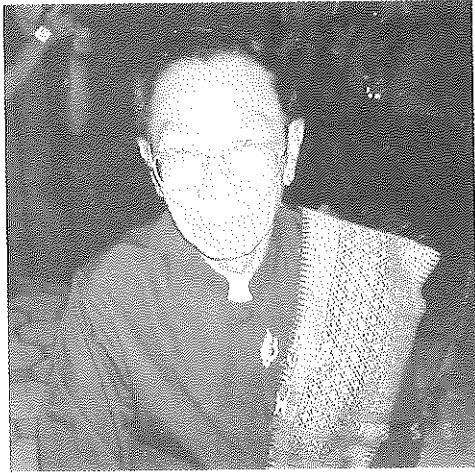

ณ ริมน้ำ หน้าพระตำหนัก

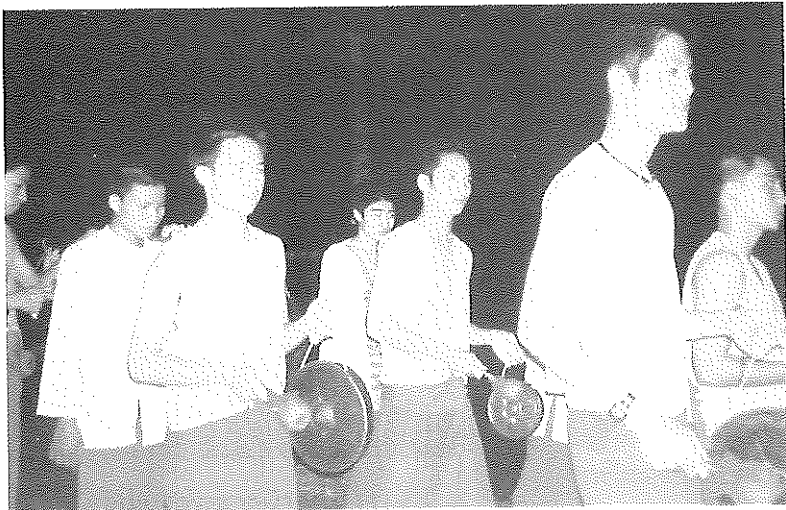

ทรงปล่อยปลา

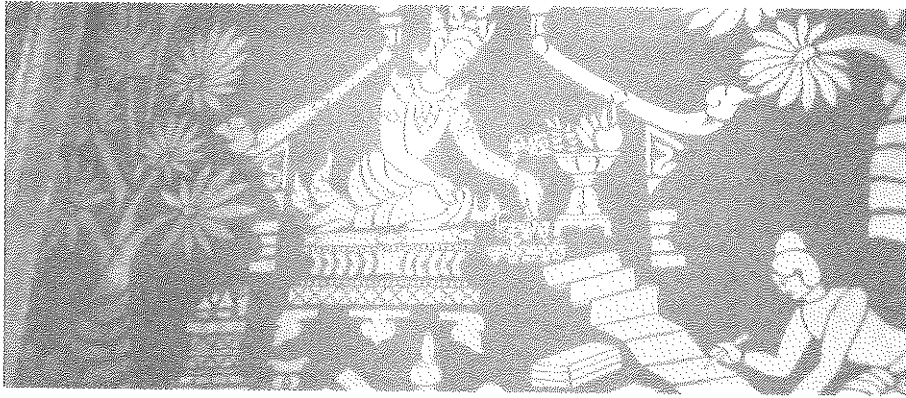

ครุฑำถาย นุบิอง เว็นหมอขวัญโนนขี้
ขูนพระขวัญสมเด็จเจ้าฟ้าฯ กรมหลวงฯ

เหล่า่นักกร็อง นักดนตรี นักฆ็อน โนนขี้ขูนพระขวัญ

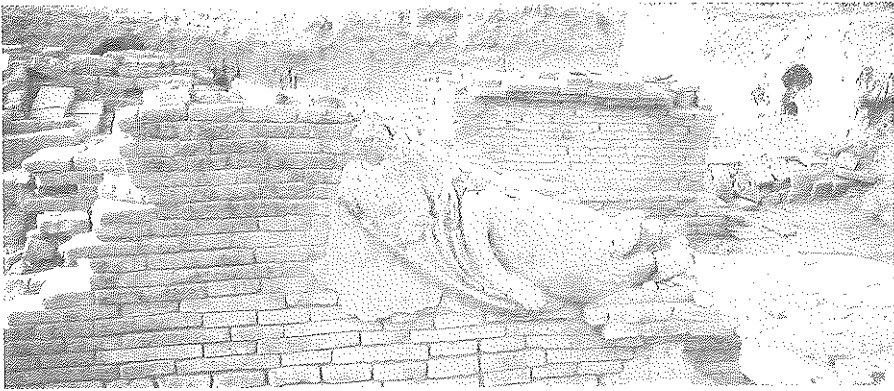
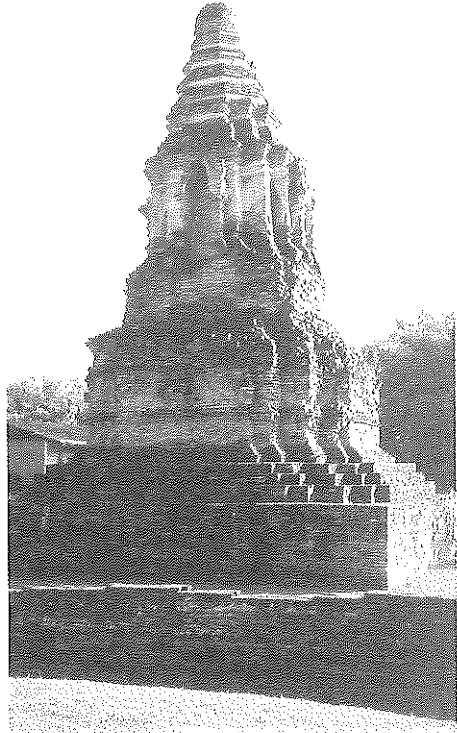
จิตรกรรมฝาผนัง อักษรธรรม อ่านว่า พระยามังราย เข็ญขริต

จิตรกรรมฝาผนัง
แสดงชีวิตชาวบ้าน

ส่วนหนึ่งของผู้ติดตามเสด็จใน
สมาคมครูภาษาฝรั่งเศสแห่งประเทศไทย

โบราณสถานที่ยังคงเหลืออยู่

รายการทัศนศึกษา จังหวัดน่าน - ลำพูน - เชียงใหม่
วันศุกร์ที่ 17 - วันอาทิตย์ที่ 19 มกราคม พุทธศักราช 2546
จัดโดยสมาคมครูภาษาฝรั่งเศสแห่งประเทศไทย

สมาคมครูภาษาฝรั่งเศสแห่งประเทศไทย ซึ่งสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ทรงเป็นองค์นายกกิตติมศักดิ์ จัดรายการทัศนศึกษาเป็นประจำทุกปีให้แก่สมาชิกของสมาคมฯ และผู้สนใจกิจกรรมของสมาคมฯ ในปี 2546 สมาคมฯ จัดทัศนศึกษาจังหวัดน่าน ลำพูน และเชียงใหม่ เพื่อศึกษาแหล่งโบราณคดี โบราณสถาน ศิลปะและวัฒนธรรมล้านนา ล้านช้าง รวมทั้งอิทธิพลของศิลปะสุโขทัย รัตนโกสินทร์ ละโว้ มอญ และพม่า นอกจากนี้ยังนำชมโบราณสถานที่ยุคแต่ใหม่ที่เวียงกุมกาม ซึ่งเป็นชุมชนโบราณสมัยศรีวิชัย การทัศนศึกษาแหล่งโบราณสถานครั้งนี้ ได้รับความร่วมมือจากกรมศิลปากรในการจัดวิทยากรบรรยายและนำชมโบราณสถานต่าง ๆ

ชุดที่ 1 เดินทางโดยเครื่องบิน ระหว่างวันที่ 17-19 มกราคม 2546	ชุดที่ 2 เดินทางโดยรถบัสปรับอากาศ ระหว่างวันที่ 16-20 มกราคม 2546
	วันแรกของการเดินทาง วันพฤหัสบดีที่ 16 มกราคม 2546 กรุงเทพฯ-น่าน 19.30 น. พบกันที่จุดนัดหมายหน้ามหาวิทยาลัย เซนต์จอห์น ถนนวิภาวดีรังสิต 20.00 น. ออกเดินทางสู่จังหวัดน่านโดยรถบัสปรับอากาศ
วันแรกของการเดินทาง วันศุกร์ที่ 17 มกราคม 2546 ทัศนศึกษาจังหวัดน่าน	วันที่สองของการเดินทาง วันศุกร์ที่ 17 มกราคม 2546 ทัศนศึกษาจังหวัดน่าน
ภาคเช้า เดินทางกรุงเทพฯ-น่าน ภาคบ่าย อำเภอเวียงสา วัดบุญยืน วัดช้างเจริญ	ภาคเช้า จังหวัดน่าน ชมวัดพระธาตุแช่แห้ง วัดภูมินทร์ วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร พิพิธภัณฑ์- สถานแห่งชาติน่าน ภาคบ่าย อำเภอเวียงสา วันบุญยืน วัดช้างเจริญ

<p>ชุดที่ 1 เดินทางโดยเครื่องบิน ระหว่างวันที่ 17-19 มกราคม 2546</p>	<p>ชุดที่ 2 เดินทางโดยรถบัสปรับอากาศ ระหว่างวันที่ 16-20 มกราคม 2546</p>
<p>วันที่สองของการเดินทาง วันเสาร์ที่ 18 มกราคม 2546 ทัศนศึกษาจังหวัดลำพูน และจังหวัดเชียงใหม่</p>	<p>วันที่สามของการเดินทาง วันเสาร์ที่ 18 มกราคม 2546 ทัศนศึกษาจังหวัดลำพูน และจังหวัดเชียงใหม่</p>
<p>ภาคเช้า เดินทางไปจังหวัดลำพูน ภาคบ่าย จังหวัดลำพูน วัดจามเทวี (กุ๋กูด) พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติหริภุญไชย จังหวัดเชียงใหม่ ชมเวียงกุมกาม วัดพญามังราย วัดพระองค์ดำ โบราณสถานร้างที่ขุด แต่งใหม่ (วันหนานช้าง) วัดอีถ่าง วัดปู่เปี้ย วัดกู๋ป่าด้อม ศูนย์บริการ นักท่องเที่ยวเวียงกุมกาม</p>	
<p>07.00 น. ออกจากโรงแรมเทวราช เพื่อเดินทางไปจังหวัดลำพูน (โดยรถบัสปรับอากาศ 2 คัน) 12.30 น. ถึงโรงแรมสุภมิตร 12.45 น. รับประทานอาหารกลางวัน 13.45 น. ออกเดินทางไปวัดจามเทวี (กุ๋กูด) (ตรงข้ามโรงแรมสุภมิตร) 14.00 น. ชมวัดจามเทวี (กุ๋กูด) 14.30 น. ออกเดินทางไปพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติหริภุญไชย (โดยรถตู้ 10 คัน) 14.45 น. ชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติหริภุญไชย (อาหารว่าง) 15.30 น. ออกเดินทางไปเวียงกุมกาม อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ 16.00 น. ชมกลุ่มโบราณสถานในเวียงกุมกาม วัดพญามังราย วัดพระองค์ดำ โบราณสถานร้างที่ขุดแต่งใหม่ (วันหนานช้าง) วัดอีถ่าง วัดปู่เปี้ย วัดกู๋ป่าด้อม 17.30 น. ออกเดินทางไปศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล 17.45 น. ถึงศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเวียงกุมกาม ชมวิถีทัศนัการแสดงและผลิตภัณฑ์พื้นเมือง (อาหารว่าง) 19.15 น. ออกเดินทางไปโรงแรมอิมพิเรียลแม่ปิง 19.45 น. ถึงโรงแรมอิมพิเรียลแม่ปิง 20.30 น. รับประทานอาหารค่ำที่โรงแรม</p>	

<p style="text-align: center;">ชุดที่ 1 เดินทางโดยเครื่องบิน ระหว่างวันที่ 17-19 มกราคม 2546</p>	<p style="text-align: center;">ชุดที่ 2 เดินทางโดยรถบัสปรับอากาศ ระหว่างวันที่ 16-20 มกราคม 2546</p>
<p>วันที่สามของการเดินทาง วันอาทิตย์ที่ 19 มกราคม 2546 ทัศนศึกษาจังหวัดเชียงใหม่</p>	<p>วันที่สี่ของการเดินทาง วันอาทิตย์ที่ 19 มกราคม 2546 ทัศนศึกษาจังหวัดเชียงใหม่</p>
<p>ภาคเช้า จังหวัดเชียงใหม่ ชมวัดเจียงม่น วัดพระสิงห์ วัดเจดีย์หลวง หอศิลปวัฒนธรรมเมืองเชียงใหม่ ภาคบ่าย วัดสวนดอก วัดเจดีย์เจ็ดยอด พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เชียงใหม่</p>	
<p>09.00 น. ออกเดินทางสู่วัดเจียงม่น (โดยรถบัส 2 คัน) 09.15 น. ชมวัดเจียงม่น 09.45 น. ออกเดินทางสู่วัดพระสิงห์ 09.50 น. ชมวัดพระสิงห์ 10.30 น. ออกเดินทางไปวัดเจดีย์หลวง 10.45 น. ชมวัดเจดีย์หลวง 11.15 น. ออกเดินทางไปหอศิลปวัฒนธรรมเมืองเชียงใหม่ 11.30 น. ชมหอศิลปวัฒนธรรมเมืองเชียงใหม่ (อาหารว่าง) 12.30 น. ออกเดินทางกลับโรงแรมอิมพีเรียลแม่ปิง 12.45 น. ถึงโรงแรมอิมพีเรียลแม่ปิง 13.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน 14.00 น. ออกเดินทางสู่วัดสวนดอก 14.15 น. ชมวัดสวนดอก 14.55 น. ออกเดินทางสู่วัดเจ็ดยอด 15.10 น. ชมวัดเจ็ดยอด 15.45 น. ออกเดินทางไปพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเชียงใหม่ 15.55 น. ชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเชียงใหม่ (อาหารว่าง) 17.30 น. ออกเดินทางไปสนามบิน 17.45 น. ถึงสนามบินเชียงใหม่</p>	
<p>19.15 น. ออกเดินทางกลับกรุงเทพฯ เที่ยวบิน TG 117 20.25 น. ถึงสนามบินกรุงเทพฯ (ภายในประเทศ)</p>	<p>18.10 น. ออกเดินทางกลับกรุงเทพฯ โดยรถบัสปรับอากาศ 19.30 น. รับประทานอาหารค่ำที่โรงแรมลำปางเวียงทอง 20.30 น. ออกเดินทางสู่กรุงเทพฯ</p>
	<p>วันที่ห้าของการเดินทาง วันจันทร์ที่ 20 มกราคม 2546 05.00 น. ถึงกรุงเทพมหานคร หน้ามหาวิทยาลัย เซนตจอร์จ ถนนวิภาวดีรังสิต</p>

**PROGRAMME DU VOYAGE EDUCATIF ET CULTUREL
NAN-LUMPHUN-CHIANGMAI
17-18-19 JANVIER 2003**

VENDREDI 17 JANVIER 2003 BANGKOK – NAN

MATIN : *VILLE DE NAN*

09h00 Rendez-vous à l' aéroport domestique, Don Muang

11h00 Départ pour Nan par avion

APRES –MIDI :

13h20 Arrivée à l' aéroport de Nan

14h00 Visite des **Wat Bun Yun, Wat Khung Charoen et centre d' artisanat régional**, Amphoe Wieng Sa

17h00 Retour à l'hôtel

SOIR :

19h30 Départ de l'hôtel pour dîner (tenue de ville, tissus régional)

19h59 **Cérémonie solennelle** en honneur du 80 anniversaire de Son Altesse Royale la Princesse Galyani Vadhana Krom Luang Naradhiwas Rajanagarindra, Présidente honoraire de l' ATPF

20h45 Dîner

22h00 Retour à l'hôtel

SAMEDI 18 JANVIER 2003 NAN – LANPHUN – CHIANGMAI

MATIN : *LAMPHUN*

07h00 Départ pour Lamphun en autocar

12h30 Arrivée à Hôtel Suphamitra, Lamphun

12h45 Déjeuner

APRES – MIDI : *LAMPHUN-CHIANGMAI*

13h45 Départ pour la visite du Wat Cham Théwi à Lamphun

14h00 Visite du **Wat Cham Théwi**

14h30 Départ pour la visite du Musée national d'Hariphunchaya

14h45 Visite du **Musée national d' Hariphunchaya**

15h30 Départ pour la visite de l'ancienne cité Wieng Kumkam, à Chaingmai

16h00	Visite de l'ancienne cité Wieng Kumkam , à Chiangmai
17h30	Départ pour le centre touristique du Wieng Kumkam
17h45	Visite du centre touristique du Wieng Kumkam
19h15	Départ pour l' Hôtel Imperial Mae Ping , à Chiangmai
19h45	Arrive à l' hôtel Imperial Mae Ping , à Chiangmai
20h30	Dîner à l' hôtel

DIMANCHE 19 JANVIER 2003 CHIANGMAI – BANGKOK

MATIN :

09h00	Départ pour la visite du Wat Chiang Man
09h15	Visite du Wat Chiang Man
09h45	Départ pour Wat Phra Singha
09h50	Visite du Wat Phra Singha
10h30	Départ pour Wat Chédi Luang
10h45	Visite du Wat Chédi Luang
11h15	Départ pour le centre d'art de culture de la municipalité de Chiangmai
11h30	Visite du centre d'art de culture de la municipalité de Chiangmai
12h00	Départ pour déjeuner
12h30	Déjeuner à l'hôtel Imperial Mae Ping

APRES – MIDI :

14h00	Départ pour Wat Suan Dok
14h15	Visite du Wat Suan Dok
14h55	Départ pour Wat Chédi Chet Yod
15h10	Visite du Wat Chédi Chet Yod
15h45	Départ pour Musée national de Chiangmai
15h55	Visite du Musée national de Chiangmai
17h30	Départ pour l' aéroport de Chiangmai
17h45	Arrivée à l'aéroport de Chiangmai
19h15	Départ de Chiangmai pour Bangkok
20h25	Arrivée à Bangkok

A la découverte de Chiang Mai – Lamphun – Nan

La province de Nan

La vallée de la Nan est fertile (riz, maïs). La capitale provinciale, siège d'un royaume indépendant jusqu'au XXe siècle, s'étend sur la rive droite. Les murs de la ville sont les ramparts d'origine, détruits par une inondation quarante ans plus tôt. L'enceinte est à peu près circulaire, signe d'une influence Davaravatie, à la fin du XIe siècle, au moment où la ville fut fondée. La première trace d'une implantation dans la province date de 1282, quand Khun Fong, frère du fondateur de Vientiane, établit sa cour à Wora Nakhon, à 70 km au nord de l'actuelle capitale provinciale. Les difficultés d'accès à la ville lui garantirent une relative liberté, bien qu'elle fut périodiquement soumise au pouvoir de Chaing Maï, puis à celui des Birmans pendant deux cents ans, et à celui d'autres puissances jusqu'en 1931, date à laquelle elle passa définitivement sous le contrôle de Bangkok. La présence de soldats de l'armée thaïe rappelle que des problèmes de sécurité se posent encore dans les districts reculés.

Au sud des bureaux gouvernementaux, vous pourrez visiter le temple le plus intéressant du lieu, le **Wat Phumin**, construit en 1596 et restauré en profondeur au XIXe siècle, les peintures murales racontent l'intéressante histoire du royaume. Elles sont émaillées de scènes représentant l'arrivée des étrangers, et même de quelques portraits grivois. A l'intérieur de la salle, bâtie selon un plan cruciforme peu courant, quatre statues en stuc doré font face aux quatre points cardinaux.

Le **Wat Chang Kham**, ou temple << soutenu par des éléphants >>, est situé au cœur de l'ancienne ville fortifiée, en face des bureaux de l'administration provinciale. C'est en réalité un vieux chédi porté par sept éléphants chaque côté, sous le deuxième étage de la base. Un prince de Nan fit bâtir le wihan en 1547. Les deux Bouddhas et le Bouddha debout en face de l'autel principal sont de belles illustrations du style Sukhothaï. Une inscription de 1547 commémore l'érection de la statue. Sur la face opposée, est inscrite une prophétie se rapportant au cinquième bouddha future, Sri Ariyametteya Bodhisattva.

Le **Wat Suan Tan**, seul temple du Nord pourvu d'un prang (tour à base carrée, en général très décorée), détient aussi dans son wihan un intéressant bouddha assis en bronze, vieux de cinq cents ans. En 1450, le roi conquérant de Chiang Maï donna sept jours à la population de Nan pour rassembler le métal nécessaire à la fonte d'une

nouvelle statue. Il fixa ensuite un délai de cent jours aux artistes réfugiés de Sukhothai pour la réaliser. La statue s'appelle Phra Phuttharup Thong Thip.

De l'autre côté de la rivière par rapport à Wat Sunt Tan, à 3 km au sud-est de la ville, le **Wat Chae Haeng** se dresse sur une hauteur, Là, au cours du quatrième mois lunaire, les habitants de Nan font la fête avec beaucoup d'exubérance.

Le nom du temple, qui signifie << abreuver les assoiffés >> , se réfère à un incident dans la vie du Bouddha : celui-ci serait venu en personne prescrire l'édification du sanctuaire à cet endroit, d'où vous découvrirez une belle vue sur Nan. Il est bâti sur un petit promontoire au sud-ouest de la ville. Un parasol d'or couronne l'ancien chédi d'époque Chiang Saen. Dans l'enceinte du temple, une foire annuelle se tient durant le sixième mois lunaire.

Au musée de Nan, ce musée était l'ancienne résidence d'un ancêtre de la famille "Na Nan", le prince Suriyapongparitdej. Le musée est divisé en deux parties distinctes : le rez de chaussée est réservé à la vie culturelle des habitants de Nan ainsi que des montagnards ; et le premier étage présente des objets d'art tels que des statues de Bouddha de style Lan Na, des ustensiles préhistoriques trouvés dans la région et surtout une défense d'éléphant noire avec ses 97 cm. de long, 47 de large et ses 18 kg.

La province de Lamphun

Wat Chammadaevi

Ce temple a été fondé en 754 sous le règne du roi Mahanthayot, le fils de la reine Chammadaevi, pour renfermer les cendres de la Reine Chammadaevi.

Le chédi qui est au centre du temple est construit en latérite, de style Dhavaravadi. Il a 21 m. de haut et au 13 m. 35 de large. La base du chédi est presque carrée. Il y a 5 étages ; sur chacun des 4 côtés de chaque étage, il y a 3 statues de Bouddha pardonnant, en stuc, dans niches. Il y a 12 statues à chaque étage, ce qui fait 60 statues en tout. Autrefois, ce chédi avait le sommet recouvert d'or, alors les gens l'appelaient Suvanchédi. Plus tard, le sommet s'est brisé et a disparu. Alors les gens l'ont rebaptisé "le chédi Kukut" ce qui veut dire "Le chédi sans sommet pointu" A gauche, se trouve le chédi rattana, édifié sous le règne du Pra Sappasit (1053 - 1089). C'est un chédi à 8 côtés ; il a 11 de haut.

La province de Chaing Mai

Les grands sanctuaires de Chiang Mai

Le Wat Chiang Man. Ce temple, le plus ancien de Chiang Maï, et oeuvre de Mengraï qui y résida le temps de la construction de la ville, renferme dans les quartiers de l'abbé deux bouddhas parmi les plus vénérés (ils sont visibles sur demande). L'un est le bouddha de cristal (Phra Sak Tang Thamani), petite statue que Mengraï rapporta de Lamphun, où elle se trouvait depuis six cents ans. Excepté un court séjour à Ayuthaya, la statue est restée Chiang Maï depuis lors. Chaque 1er avril, elle est promenée en grande pompe à travers la ville. L'autre effigie sacrée est un bouddha de pierre en bas-relief (Phra Sila), que l'on croit originaire d'Inde (VIIIe siècle). Ces deux sculptures auraient le pouvoir de faire venir la pluie.

Le plus grand temple de Chiang Maï, **Le Wat Phra Sing Luang** est fondé en 1345. La petite chapelle située derrière l'ancien chédi abrite une grande statue de Bouddha Phra Sing dont la longue histoire a sans doute été enjolivée. Il revendique plus de mille cinq cents ans d'âge, et serait originaire de Ceylan. Il serait parvenu au Siam pendant la période sukhothai pour être transporté ensuite à Chiang Maï. En fait, la statue est de style sukhothai et, comme on trouve à Bangkok et Nakhon Si Thammarat des statues similaires, il est difficile de savoir quelle est la part de vérité dans l'histoire de ce bouddha.

La base ruinée d'un énorme chédi est visible au sud-est de Wat Phra Sing Luang. En 1545, un violent tremblement de terre secoua Chiang Maï, provoquant l'effondrement de la pagode du **Wat Chédi Luang**, haute de 90 m. et vieille de cinq cents ans. Ce chédi gigantesque ne fut jamais réparé. Au cours de ses tribulations, le Bouddha d'Émeraude a séjourné quatre - vingt - quatre ans dans ce temple.

Les innombrables petits chédís du **Wat Suan Dok** s'élèvent à l'ouest de l'enceinte. Construit en 1371 par le huitième roi de la dynastie Mengraï dans le parc de son palais, il fut offert à un moine de Sukhothai, Phra Sumana, réputé pour sa sainteté. Celui-ci avait en effet découvert une relique sacrée aux pouvoirs miraculeux. Le chédi centre abrite cette fameuse relique, mais il a malheureusement été recouvert de carreaux de faïence modernes. L'ensemble du sanctuaire a subi de nombreuses restaurations, dont la plus importante eut lieu en 1932, alourdissant considérablement son architecture. Les cendres de la famille royale de Chiang Raï sont déposées dans des stupas derrière le chédi.

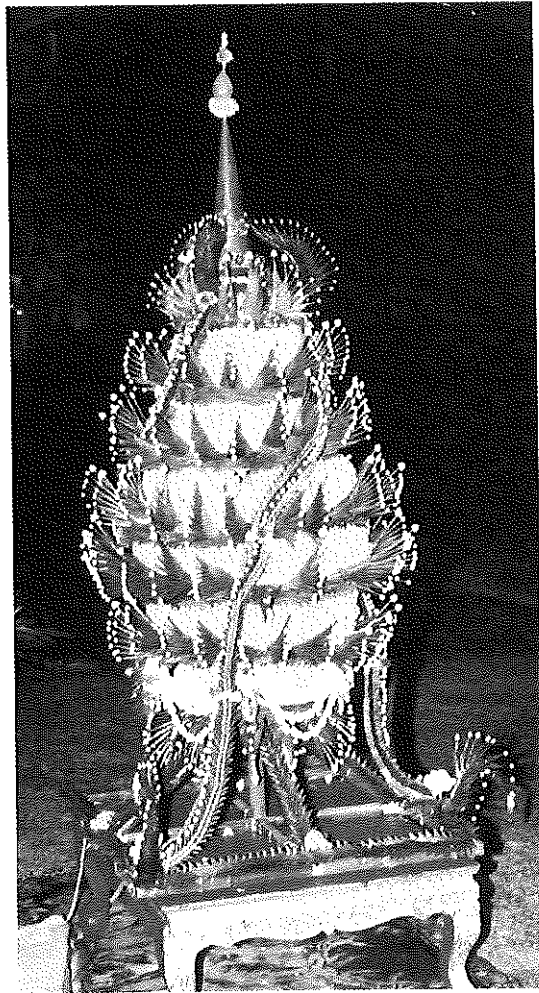
Référence : Daranee Muangma et Hélène de Beaugard, **Au royaume de Lan-na : manuel pour le tourisme dans le Nord de la Thaïlande**, Chaing Maï, 1994.

บายศรี

พิธีทูลพระขวัญ

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

สุธาสินี ผลวัฒน์นะ

บทนำ

สมาคมครูภาษาฝรั่งเศสแห่งประเทศไทย ซึ่งสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ทรงเป็นองค์นายกกิตติมศักดิ์ ได้จัดกิจกรรมทัศนศึกษาเพื่อสมาชิกและผู้สนใจทั่วไปเป็นประจำทุกปี พระองค์ทรงนำคณะทัศนศึกษาชมโบราณสถานสำคัญ ๆ สถานที่น่าสนใจ โดยเน้นการศึกษาด้านศิลปะและวัฒนธรรม ในปี 2548 นี้ ทางสมาคมฯ ได้จัดทัศนศึกษาจังหวัดขอนแก่น ลำพูน และเชียงใหม่ วันที่ 17-19 มกราคม

เนื่องด้วย ในพุทธศักราช 2548 เป็นปีที่สำคัญ เนื่องในวโรกาสที่สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ทรงมีพระชนมายุแปดสิบพรรษา สมาคมครูภาษาฝรั่งเศสแห่งประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วยคณาจารย์ผู้สอนภาษาฝรั่งเศส นักเรียน นักศึกษาที่เรียนภาษาฝรั่งเศสทั่วประเทศ รวมถึงถึงสมาชิกผู้สนใจในกิจกรรมของสมาคมฯ บัณฑิตถึงพระกรุณา พระเมตตาขององค์นายกกิตติมศักดิ์อันหาที่สุดมิได้ จึงได้จัดพิธีขุณพระขวัญ ตามประเพณีโบราณขึ้น โดยได้รับพระกรุณาอนุญาตให้จัดพิธีได้ภายในบริเวณท่าอากาศยานขอนแก่น ในวันศุกร์ที่ 17 มกราคม ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 2

บายศรี หรือใบศรี มีการจัดทำบายศรี 3 ชั้น จำนวน 4 ต้น บายศรี 5 ชั้น จำนวน 4 ต้น บายศรี 7 ชั้น จำนวน 4 ต้น และบายศรี 9 ชั้น จำนวน 4 ต้น รวมเป็นบายศรี 16 ต้น และยังมีการปักปากชามอีก 2 ต้น การจัดทำบายศรีครั้งนี้ได้ถือคติทางพุทธธรรม และไตรภูมิเป็นหลัก บายศรีทั้งหมดตั้งอยู่บนเรือเทพพญาวิหกนาคราช ซึ่งเป็นภูมิทัศน์ของวิรุฬหก (วิรุฬหกขัง และวิรุณหกขัง) เทพประจำทิศตะวันตก เมื่อได้บำเพ็ญเพียรแล้วถึงจะแยกองค์เป็นพญานาคมุจลินทร์ และรัตนวิหกขังแดง (หงส์) ซึ่งจะต้องบำเพ็ญเพียรต่อไปถึงจะได้เกิดเป็นมนุษย์และสามารถบวชได้ในพระพุทธานุภาพ

ในการจัดพิธีขุณพระขวัญนี้ สมาคมครูภาษาฝรั่งเศสแห่งประเทศไทย ได้รับความร่วมมือจากสภาวัฒนธรรม จังหวัดขอนแก่น สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตขอนแก่น ผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่น ข้าราชการ ประชาชนชาวจังหวัดขอนแก่น ในการจัดทำบายศรี เครื่องประกอบบายศรี โดยมีนายคำผาย นุปีง ศิลปินแห่งชาติและครูภูมิปัญญาไทยเป็นหมอขวัญ

ในบทความชุดนี้ได้พยายามรวบรวมเรื่องราวเกี่ยวกับบายศรี ความหมาย และสิ่งที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หวังว่าคงเป็นประโยชน์บ้าง อันสิ่งที่เกิดจากการกระทำนี้ขอถวายเป็นพุทธบูชา

พิธีทูลพระขวัญ

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์
ณ พระตำหนักกรมแม่บ้าน ณ จังหวัดน่าน
วันศุกร์ที่ 17 มกราคม พุทธศักราช 2546

กำหนดการ

- 18.30 น. ❖ ผู้ร่วมขบวนแห่พร้อมกันที่ประตูด้านศาลาแปดเหลี่ยม
- 18.45 น. ❖ คณะทัศนศึกษาของสมาคมครูภาษาฝรั่งเศสแห่งประเทศไทย
ออกเดินทางจากโรงแรมเทวราช
- 19.00 น. ❖ คณะทัศนศึกษาของสมาคมครูภาษาฝรั่งเศสแห่งประเทศไทย
และแขกผู้มีเกียรติพร้อมกันที่บริเวณงาน
- 19.00 น. ❖ ตั้งขบวนแห่บายศรีบริเวณศาลาด้านทิศเหนือ
- 19.00 น. ❖ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาส
ราชนครินทร์ เสด็จออกจากโรงแรมเทวราช
- 19.15 น. ❖ เสด็จถึงพระตำหนักกรมแม่บ้าน
- 19.30 น. ❖ ขบวนแห่บายศรีเคลื่อนสู่บริเวณที่ประทับ
- 19.59 น. ❖ เริ่มพิธีทูลพระขวัญ โดยหมอขวัญ คำผาย นุปิง ศิลปินแห่งชาติ
สาขาศิลปะการแสดง เจ้าสมปรารถนา ณ น่าน ทูลเกล้าฯ ผูกข้อพระกร
- 20.30 น. ❖ การแสดงฟ้อนล่องน่าน โดยชุมชนบ้านภูมินทร์ท่าลี่ บ้านคอนศรีเสริม
บ้านหัวเวียงใต้ บ้านคอนแก้ว และบ้านพระเกิด
- ❖ เสด็จทรงปลอ่ยปลา และโคมลอย
- 20.45 น. ❖ เสวยพระกระยาหารค่ำ
- ❖ การแสดงชุด “ปั้นฝ้ายไต้ลื้อ” โดยนักเรียนของโรงเรียนปัว และ
โรงเรียนท่าวังผาพิทยาคม
- 22.00 น. ❖ เสด็จกลับโรงแรมเทวราช

บายศรี

ราชบัณฑิตยสถานให้คำจำกัดความไว้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ว่า “เครื่องเชิญขวัญหรือรับขวัญทำด้วยใบตอง รูปคล้ายกระทง เป็นชั้น ๆ มีขนาดเล็กสอขึ้นไปตามลำดับ เป็น 3 ชั้น 5 ชั้น 7 ชั้น หรือ 9 ชั้น มีเสาปักตรงกลางเป็นแกน มีเครื่องสังเวทวางอยู่ในบายศรีและมีข้าวขวัญเสียบอยู่บนยอดบายศรี”

ศาสตราจารย์ พระยาอนุนามราชชน หรือเสฐียรโกเศศ (นักปราชญ์ไทยผู้ได้รับยกย่องจากองค์การวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ว่าเป็นผู้มีผลงานดีเด่น ทางด้านวัฒนธรรมระดับโลก) ให้ความหมายว่า “บายศรี หมายถึง กระทงใส่อาหารให้ขวัญกิน แต่อยากให้เป็นงานใหญ่พิเศษขึ้น จึงทำกระทงอาหารหลายใบซ้อนกันแล้วควม้นม่อต่อไป จึงคิดทำคั่นรองกระทงขึ้นให้เห็นเป็นจะ ๆ กันเป็นชั้น ๆ แล้วเห็นกระทงเปล่ามันไม่งามจึงจัดการเจิมปากเข้าแล้วก็ลืมนไปว่ามันเป็นกระทงเจิมกันเดิมเข้าอีกด้วย จึงสำเร็จรูปเลื่อนมาเป็นบายศรีอย่างทุกวันนี้”

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มณีรัตน์ จันทนะพะลิน อาจารย์ประจำภาควิชาคหกรรมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต กล่าวไว้ในบทความเรื่องบายศรีว่า “บายศรี คือภาชนะที่จัดตกแต่งให้สวยงามเป็นพิเศษด้วยใบตองและดอกไม้ เพื่อเป็นสำรับใส่อาหารคาวหวานในพิธีสังเวทบูชาและพิธีทำขวัญต่าง ๆ ทั้งของพระราชพิธีและของราษฎร”

นายสังคม ศรีราช นักรรณศิลป์ 6 กองศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสถาน ให้คำอธิบายไว้ในสารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถานว่า “บายศรีในชั้นแรกเป็นสำรับกับข้าวง่าย ๆ ที่จัดให้ผู้หรือสิ่งที่ได้รับการสมโภช หรือทำขวัญกิน มาแต่เดิมเรียกตามลักษณะที่จัดทำว่า บายศรีตองบ้าง บายศรีแก้วบ้าง บายศรีเงินบ้าง บายศรีทองบ้าง”

จากคำจำกัดความข้างต้นอนุมานได้ว่า บายศรีเป็นสิ่งที่ใช้ในพิธีกรรมตามความเชื่อของมนุษย์ในการทำขวัญ สมโภช บวงสรวง หรือเช่นสังเวท ในพิธีกรรมดังกล่าวจะต้องมีบายศรีซึ่งมีหลักเป็นกระทงอาหารคาวหวาน หรือใส่ดอกไม้ ตัวบายศรีเกิดจากการประดิษฐ์ประดับประดาอย่างประณีตงดงาม เป็นศิลปะจากใบตองที่ทรงคุณค่ายิ่ง

เมื่อพิจารณาแล้วจะสังเกตเห็นได้ว่า บายศรีเกิดจากคำ 2 คำรวมกัน คำหนึ่งเป็นภาษาเขมรคือ “บาย” แปลว่า “ข้าว” อีกคำหนึ่งเป็นภาษาสันสกฤต คือ “ศรี” แปลว่า “มิ่งขวัญ สิริมงคล” รวมความแล้ว บายศรี ก็คือขวัญข้าว หรือข้าวที่มีสิริมงคล ในตัวบายศรีเองนั้นต้องมีข้าวสุกประกอบด้วย และมักจะขาดไม่ได้ บายศรีจึงเกี่ยวข้องกับข้าวและเรื่องของการกิน เพราะนอกจากข้าวแล้วยังมีอาหารคาวหวานอื่น ๆ ประกอบอีกด้วย จึงไปสัมพันธ์กับคำว่า “สมโภช” คือ การเลี้ยงอาหารหรืองานฉลองในพิธีมงคลเพื่อความ

ยินตราจริงอีกประการหนึ่ง ดังปรากฏในข้อเขียนของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เรื่อง “ดอกไม้รูปเทียนบายศรี” พิมพ์ลงในเอกสารประกอบคำบรรยาย มธ.131 และ มธ.132 พ.ศ. 2515 ว่า

“เมื่อดูลักษณะบายศรีแล้ว ก็เห็นว่าเป็นเรื่องของอาหารการกินและเกี่ยวกับการเลี้ยงดู ความจริงนั้นบายศรีใช้ในการสมโภชหรือการรับขวัญ สำหรับพิธีหลวงที่ใช้ในการสมโภชต่าง ๆ มีพิเศษกว่าบายศรีธรรมดาขึ้นไป คือมีบายศรีแก้ว บายศรีทอง และบายศรีเงิน ใช้แก้ว ทอง และเงินทำเป็นบายศรีเจ็ดชั้น ส่วนที่ชาวบ้านใช้กันทั่วไปนั้น เป็นบายศรีใบตองเป็นพื้น ในการสมโภชหรือทำขวัญนั้น หากเป็นพิธีหลวงบายศรีก็ตั้งเอาไว้เฉย ๆ ประกอบการเวียนเทียน แต่สำหรับพิธีของชาวบ้าน เช่น ทำขวัญนาคหรือทำขวัญเด็กเมื่อถึงเวลาจะโกนจุกนั้น มักจะมีการตักน้ำมะพร้าวอ่อนไปให้ผู้ที่ถูกทำขวัญคนหนึ่งซ้อน เป็นนิมิตหมายว่าได้เลี้ยงดูผู้ซึ่งเดินทางมาไกล เรียกว่าเป็นการรับขวัญ เพราะต้องระหกระเหินในการเดินทางมา หรือมีจะนั้นก็เป็นการเลี้ยงส่งผู้ที่จะต้องเดินทางไปไกล หรือเปลี่ยนสภาพชีวิตจากเด็กไปเป็นผู้ใหญ่หลังจากที่ได้โกนจุกแล้ว หรือเปลี่ยนชีวิตจากฆราวาสไปเป็นสมณะ เมื่อได้เข้าอุปสมบทแล้ว บายศรีจึงเป็นการเลี้ยงส่ง หรือเลี้ยงรับ ซึ่งคนไทยเรานิยมโบราณได้จัดขึ้นอย่างประหยัดและรัดกุม กล่าวคือไม่ต้องการเลี้ยงกันจริง ๆ อย่างฟุ่มเฟือย และหมดเปลือง เป็นการเลี้ยงพอเป็นพิธี และเป็นพิธีที่คงามน่าจะรักษาไว้อีกด้วย สำหรับบายศรีปากชามนั้นเข้าใจว่าจะเป็นบายศรีที่ขอส่วนลงมาจากบายศรีใหญ่อีกชั้นหนึ่ง บายศรีปากชามนั้นใช้เช่นเจ้า เช่น เช่นศาลพระภูมิก็ได้ วัตถุประสงค์ของบายศรีมีอยู่เพียงแค่นั้นในขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ไม่มีอย่างอื่นอีกเลย”

พระชลธารมูณี อนุจารีเถระ สังฆมนตรีช่วยว่าการองค์การการศึกษา พระคณาจารย์ แห่งมหาธาตุวิทยาลัย อธิบายให้ข้อสนับสนุนในเรื่องดังกล่าวอีกด้วยว่า

“บายศรีจริง ๆ นั้นคืออะไร บาย แปลว่า ข้าว แต่มุ่งเอาข้าวสุก ศรี แปลว่า สิริ มงคลมิ่งขวัญ ท่านพรธมนาวีว่า มนุษย์มีข้าวเป็นศรี เป็นมงคล เป็นมิ่งขวัญ ไม่มีมงคลใดมิ่งขวัญอันใดดีกว่าเลย เพราะเงินทองถ้าหิวขึ้นมาแล้วใส่ปากก็ไม่หายหิว เว้นข้าวแล้วชีวิตดับ แม้จะเป็นอยู่ที่ลำบาก ดังนั้นข้าวจึงเป็นมิ่งขวัญ เป็นมงคลที่ผู้รู้ยกย่อง เหตุนี้การทำขวัญจึงตั้งต้นบายศรี ตัวบายศรีจึงเอาข้าวสุก นิยมใช้ข้าวปากหม้อดอกแดงให้งาม ยกขึ้นตั้งไว้บนยอดบายศรี ถ้าขาดข้าวแล้วจะเป็นบายศรีไม่ได้”

นอกจากบายศรีจะเกี่ยวข้องกับข้าวและเรื่องอาหารการกินแล้ว ยังเกี่ยวข้องกับขวัญอีกด้วย เพราะ “เป็นกระทงใส่อาหารให้ขวัญกิน” “เป็นเครื่องเชิญขวัญหรือรับขวัญ” “เป็นสำหรับกับข้าวต่าง ๆ ให้ผู้รับสมโภชหรือทำขวัญกิน”

ขวัญคืออะไรนั้น ตามที่บัญญัติไว้ ขวัญมีความหมายอยู่ 2 ประการทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม

ประการแรก ขวัญมีลักษณะเป็นรูปธรรม เป็นสิ่งที่แลเห็นได้ หมายถึง ผมหหรือขนที่ขึ้นเวียนเป็นก้นหอยมีทั้งคนและสัตว์ โบราณมีตำราทำนายขวัญ (ขน) ที่ขึ้นตามที่ตั้งต่าง ๆ ของร่างกายด้วย

ประการที่สอง ขวัญเป็นนามธรรม เป็นสิ่งที่แลไม่เห็น ไม่มีตัวตน แต่เชื่อกันว่าเป็นสิ่งหนึ่งที่อยู่ในร่างกาย สามารถหลบหนีไปได้ ดังที่เคยได้ยินบ่อย ๆ ว่าขวัญหาย ขวัญหนี เป็นต้น และสามารถเรียกกลับมาได้เช่นกัน เชื่อกันอีกว่าถ้าขวัญอยู่กับตัวของผู้นั้นผู้นั้นก็จะมีความสุขกายสบายใจ ไม่เจ็บไม่ไข้ ถ้าขวัญหนีหายไปจะเกิดอันตรายแก่ผู้นั้นได้

ส่วนรูปร่างลักษณะของขวัญจะเป็นอย่างไรนั้นไม่สามารถกำหนดได้ เพียงแต่เชื่อว่าเป็นสิ่งที่มีพลังอย่างหนึ่ง เจริญเติบโตได้ตามตัวคน (เจ้าของขวัญ) เวลาคนยังเป็นทารกขวัญมักตื่นเต้นตกใจง่าย และอาจละทิ้งเจ้าของหลบหนีกระเจิดกระเจิงไป จนหายตกใจจึงจะกลับมาสู่ร่างอย่างเดิม เมื่อตัวคนเติบโตใหญ่ขึ้นขวัญก็ค่อยรู้จักหนักแน่นมีสติอารมณ์ยิ่งขึ้นตามตัวคนโดยลำดับ จนเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ พ่อเฒ่าเจ้าเรือนขวัญก็เป็นผู้ใหญ่ไปด้วยกัน

ดังนั้นจึงเกิดความเชื่อว่าขวัญเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นจะต้องมีทุกคน ก่อให้เกิดพิธีกรรมต่าง ๆ ที่จะทำขวัญอยู่กับตัวตลอดไป จะเห็นได้ว่าในแทบทุกระยะของชีวิตตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งเข้าสู่วัยชรา จะมีประเพณีที่เกี่ยวข้องกับชีวิตหลายอย่างที่จำเป็นต้องทำขวัญอยู่กับคนผู้นั้นเสมอ อาทิ การทำขวัญแรกเกิด ทำขวัญเดือน โคนจุก บวชนาค แต่งงาน การสร้างบ้านปลูกเรือน การยกเสาเอก วางศิลาฤกษ์ เป็นต้น ตลอดจนทำขวัญผู้ที่เพิ่งหายป่วยไข้ หรือรอดพ้นอันตรายกลับมา การได้รับตำแหน่งใหม่ เลื่อนยศ เลื่อนชั้น การกลับสู่บ้านเกิดเมืองนอน หรือไปอยู่ต่างถิ่นนาน ๆ แม้กระทั่งการจะไปอยู่ในต่างถิ่นแดนไกล นอกจากนี้ยังมีการทำขวัญในโอกาสพิเศษ เช่น การต้อนรับแขกผู้มาเยือน เป็นต้น

ในปัจจุบันชาวไทยมีความเชื่อและนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเทพเจ้าในลัทธิต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง และมีศรัทธาว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเทพเจ้าที่ตนนับถือสามารถลดบันดาลให้มีความเจริญรุ่งเรืองและประสบความสำเร็จ มีความสุขในชีวิตได้ ช่วงทศวรรษที่ผ่านมาจะเห็นว่าชาวไทยนับถือทั้งเทพเจ้าในสรวงสวรรค์ที่อยู่ในระดับชั้นพรหม ชั้นเทพ มีทั้งเทพ

ฝ่ายชาย ฝ่ายหญิง บรรดาเทพเจ้าต่าง ๆ เหล่านี้จะมีเทพเจ้าชั้นสูงของพราหมณ์รวมอยู่ด้วยหลายพระองค์ ผู้ที่สืบเชื้อสายจากพราหมณ์หรือผู้ที่เชื่อว่าสามารถสื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้มักจัดทำบายศรีเป็นเครื่องสักการะ เพราะบายศรีถือเป็นของสูงของบริสุทธิ์ สมควรอย่างยิ่งในการนำมาสักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนนับถือ ประกอบกับบายศรีเป็นสิ่งที่ได้รับอิทธิพลมาจากพราหมณ์โดยตรง ดังนั้นไม่ว่าเป็นการบวงสรวง สักการะ หรือไหว้ครูประจำปี เพื่อขอความสิริสวัสดิมงคลแก่ตน จึงนำบายศรีไปบูชา การทำบายศรีนี้จะแตกต่างไปจากบายศรีที่กล่าวมาแล้ว มักจัดทำขึ้นเฉพาะเพื่อบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ซึ่งมีทั้งระดับชั้นพรหม ชั้นเทพ มักเรียกว่า บายศรีพรหม บายศรีเทพ บายศรีเหล่านี้จะสรรค์สร้างให้มีความอลังการ งดงาม วิจิตรบรรจงตามจินตนาการของผู้ประดิษฐ์และตามความสำคัญของเทพเจ้า โดยมีหลักเกณฑ์ในการสร้างบายศรีแต่ละต้น โดยมากมักนำข้อหลักธรรมในพุทธศาสนาเป็นแนวคิดประดิษฐ์ ตกแต่ง อาทิ อริยสัจ 4 มรรค 8 โพธิปักขิยธรรม 37 หรือนำความเชื่อในระบบจักรวาล ไตรภูมิที่มีเขาพระสุเมรุเป็นศูนย์กลาง แวดล้อมด้วยทิวเขาสำคัญคือ ยุคนธร อสินิทร กรวิก สุทัส เนมิทร วินตกะ และอัศกัณ หรือพรหมโลกตามคติพุทธศาสนา (รูปพรหม 16 ชั้น อรูปพรหม 4 ชั้น) สวรรค์ 6 ชั้น (ฉกามาพร) เป็นต้นรูปแบบการทำบายศรีนั้นแตกต่างกันไปในแต่ละสำนัก เช่น การถือหลักนับตัวแม่ ตัวลูกบายศรีเป็นเกณฑ์ และเป็นที่รู้กันว่าบายศรีแบบใดจะนำไปสักการะพรหมหรือเทพองค์ใด อาทิ จำนวนตัวแม่ ตัวลูกบายศรีเป็นเลขคู่เป็นบายศรีพรหม จำนวนตัวแม่ ตัวลูกบายศรีเป็นเลขคี่เป็นบายศรีเทพ เป็นต้น

ลักษณะหรือชนิดของบายศรี

บายศรีมักทำด้วยใบตองตานี ม้วนพับและเย็บประกอบเป็นแบบต่าง ๆ เนื่องจากใบตองตานีมีคุณสมบัติอ่อน ม้วนพับง่าย ไม่แตกและใช้ทนไม่เสียหาย

บายศรีแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ บายศรีของหลวง ได้แก่ บายศรีที่ใช้ในพิธีเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์หรือราชสำนัก และบายศรีของราษฎร ซึ่งใช้ในพิธีกรรมที่สามัญชนจัดขึ้น ดังจำแนกแต่ละประเภทได้ดังต่อไปนี้

1. บายศรีของราษฎร ได้แก่ บายศรีที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ ของราษฎร ซึ่งยังมีชื่อแตกต่างหรือมีรายละเอียดปลีกย่อยต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่นอีกด้วย แบ่งเป็น 2 ชนิด คือ

1.1 บายศรีปากชาม เป็นบายศรีขนาดเล็ก จัดเป็นกระทงใส่อาหารใส่ลงไปในชามโดยนำใบตองมาม้วนเป็นรูปกรวย ช่างโนใส่ข้าวสุก ตั้งกรวยคว่ำไว้กลางชาม

ขนาดใหญ่ อาจใช้ขามเบญจรงค์หรือขามลายคราม หรือขามงาม ๆ อื่น ๆ ให้อยอดแหลมของกรวยอยู่ข้างบน บนยอดมีก้านไม้แหลม ๆ เสียบไข่เปิดด้ามสุกปอกเปลือกฟองหนึ่งเรียกว่า ไข่ขวัญ (ภาคอีสานใช้ไข่ไก่ต้ม) บนยอดไข่ขวัญหักดอกไม้เสียบต่อขึ้นไปอีก โดยมากใช้ดอกมะลิ นำใบตองมาพับไปพับมาให้ป็นรูปพนม

1.2 บายศรีใหญ่หรือบายศรีต้น เป็นบายศรีที่มีขนาดใหญ่กว่าบายศรีปากชาม โดยการนำเอาใบตองมาม้วนและพับให้อยอดแหลม ๆ อย่างยอดกระทงเจิมหลาย ๆ อัน เอาใบตองที่ม้วนเป็นยอดแหลมเหล่านี้ให้กั้นชนกันเป็นคู่ ๆ แล้วโคล้องให้เป็นวงกลมอย่างวงกำไล เมื่อโคล้องแล้วจะเห็นยอดแหลม ๆ ยื่นออกไปทั้งข้างบนและข้างล่างแล้วเอาดริ้งรอบขอบไม้เป็นรูปกลม (แต่เดิมใช้ดุ้นกล้วยเป็นแกน ต่อมาเปลี่ยนเป็นไม้ซึ่งเป็นเรื่องของวิวัฒนาการในรูปแบบการทำ) ตรงกลางเป็นเจาะรูมีไม้ยาวเป็นแกนแล่นกลางไม้เป็นนี้วางซ้อนกันเป็นชั้น ๆ ไว้ระยะห่างพอควร แต่มีขนาดเรียงขึ้นไปตามลำดับ บนยอดบายศรีใหญ่ตั้งขามหรือโถขนาดเล็ก หรือขันทองม้วน ๆ ประดับด้วยพุ่มดอกไม้ หรือบางทีนำบายศรีปากชามตั้งไว้บนยอดเป็นส่วนประกอบของบายศรีใหญ่ก็มี นอกจากนี้ยังมีไม้ฝาสีสุกผ่าซีก 3 ซีก พันด้วยผ้าขาวขานาบข้างบายศรีและผูกด้วยด้ายเป็น 3 เปราะ นำยอดตองอ่อน 3 ยอด ประทับปิดซีกไม้เอาฝาดคลุมอย่างดีคลุมรอบบายศรีอีกชั้นหนึ่ง ฝาดนี้เรียกว่า ฝาดห่อขวัญ (โดยมากจะใช้ฝาดาดทอง หรือฝาดสารบับคลุม) บายศรีอันใหญ่นี้บางทีเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า บายศรีชั้น หรือบายศรีตั้ง

2. บายศรีของหลวง ได้แก่ บายศรีที่ใช้ในการพระราชพิธีต่าง ๆ อันเกี่ยวเนื่องกับพระมหากษัตริย์ พระมเหสี พระราชโอรส พระราชธิดา หรือพระบรมวงศานุวงศ์ ทั้งพระราชพิธีที่จัดให้มีขึ้นเป็นประจำตามแบบแผนโบราณราชประเพณี และพระราชพิธีที่ทรงมีพระราชประสงค์ให้จัดทำขึ้น หรือในโอกาสพิเศษที่จัดให้มีขึ้นเฉพาะในรัชกาลนั้น ๆ รวมทั้งรัฐพิธีที่รัฐบาลหรือทางราชการกำหนดขึ้น

บายศรีของหลวงที่ใช้ในพระราชพิธีต่าง ๆ ในปัจจุบันมี 3 แบบ ได้แก่

1. บายศรีต้น เป็นบายศรีทำด้วยใบตองมีแป้นไม้เป็นโครง ลักษณะอย่างบายศรีต้นของราษฎร มี 3 ชั้น 7 ชั้น และ 9 ชั้น

2. บายศรีแก้ว ทอง เงิน บายศรีชนิดนี้ประกอบด้วยพานแก้วขนาดใหญ่ เล็กวางซ้อนกันขึ้นไปตามลำดับเป็นชั้น ๆ 5 ชั้น พานทองและพานเงินวางซ้อนกัน 5 ชั้น เช่นเดียวกับพานแก้ว เป็น 3 ชนิด คือ พานแก้ว พานทอง พานเงิน ตั้งบายศรีแก้วไว้ตรงกลาง บายศรีทองตั้งทางขวา และบายศรีเงินตั้งทางซ้ายของผู้รับการสมโภช

3. บายศรีตองรองทองขาว คือ บายศรีที่ทำด้วยใบตองอย่างบายศรีของราษฎรที่เรียกว่า บายศรีใหญ่ หรือบายศรีต้น มีลักษณะเป็น 5 ชั้น หรือ 7 ชั้น โดยมากมักทำ 7 ชั้น ตัวบายศรีม้วนเป็นกรวยมุมแหลมซ้อน 3 ชั้น เจิมรอบเป็นไม้รัดเอาบายศรีด้วยหยวกกล้วย ตรงกลางทำเป็นดอกประจายามด้วยฟักทอง บายศรีตองชนิดนี้นำไปตั้งบนพานใหญ่ซึ่งเป็นโลหะทองขาวจึงเรียกว่า บายศรีตองรองทองขาว ส่วนใหญ่จะตั้งคู่กับบายศรีแก้ว ทอง เงิน

นอกจากบายศรีที่เป็นแก้ว ทอง เงิน แล้ว ยังมีการสร้างแว่นเวียนเทียนเป็นแก้วเจียรไน มีด้ามถือสำหรับติดเวียนเวียนรอบผู้ทำขวัญ ในการสมโภชเวียนเทียนเพิ่มขึ้นจากแว่นโลหะอีกด้วย เพื่อใช้ในการเวียนเทียนให้ครบตามพานแก้ว พานทอง และพานเงินอย่างละ 3 แว่น

บายศรีของหลวงแต่ละประเภทได้กำหนดการใช้เป็นแบบแผนไว้ เป็นที่น่าสังเกตว่า ถ้าเป็นงานพระราชพิธีอย่างใหญ่ โดยมากมักมีการเวียนเทียนสมโภช จะตั้งบายศรีแก้ว ทอง เงิน บางพระราชพิธีอาจมีทั้งบายศรีแก้ว ทอง เงิน สำหรับใหญ่ และบายศรีตองรองทองขาว ตั้งควบคู่กันด้วย แต่ตั้งไว้ต่างหากไม่ได้เข้าแถวกัน

บายศรีภาคต่าง ๆ

นอกจากบายศรีปากชามและบายศรีต้นซึ่งเป็นบายศรีของภาคกลางแล้ว ยังมีบายศรีของภาคอื่น ๆ ที่แตกต่างหรือมีรายละเอียดปลีกย่อยต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่นด้วย ดังจำแนกเป็นบายศรีภาคต่าง ๆ ดังนี้

1. บายศรีภาคเหนือ

บายศรีทางภาคเหนือนี้เรียกว่า ใบศรี หรือ ชันศรี ทำด้วยใบตอง กำหนดชั้นของบายศรี ภาคเหนือนี้มีตั้งแต่ชั้นเดียวจนถึง 9 ชั้น นิยมเป็นเลขคี่เช่นเดียวกับภาคกลาง แต่การกำหนดชั้นนั้นกำหนดตามฐานันดรศักดิ์ของผู้รับขวัญและคงจะได้นำเอาคติเรื่องฉัตรเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ดังจำแนกได้คือ

1. บายศรีชั้นเดียว คล้ายกับบายศรีปากชามของทางภาคกลาง ประกอบไปด้วยใบตองเย็บประดิษฐ์เป็นยอดแหลม 4 ยอด เรียกว่านมแมว และประดับด้วยดอกไม้สด ซึ่งมีชื่อและความหมายเป็นมงคลทั้งสิ้น เช่น พุทธรักษา กุหลาบ มะลิ ดอกกรัก ดอกบานไม่รู้รุ่ย เป็นต้น แต่นิยมทำบายศรีลงในพาน (ทางภาคเหนือเรียกว่าขัน ขันนี้ทำด้วยเงินหรือเครื่องเงิน) บางทีเรียกบายศรีว่า ชันศรี ตรงกลางใส่เครื่องเช่นไห้ว มีข้าวเหนียวหรือข้าวสุก กล้วยจะเป็นชนิดใดก็ได้ ไข่ต้มจะเป็นไข่เป็ดหรือไข่ไก่ก็ได้ ดอกไม้รูปเทียน

เมี่ยงอม หมากพลู บุหรี่ สิ่งของดังกล่าวมักเป็นจำนวนคู่ น้ำ 1 จอก ค้ายสายสิญจน์ผูก
ข้อมือ เป็นต้น ส่วนเครื่องประกอบบายศรีทางเหนือมีไก่ต้ม 1 ตัว หรือหัวหมูต้ม 1 หัว
ใส่ในภาชนะต่างหาก หรือจะไม่มีก็ได้

บายศรีชั้นเดียวนี้ นิยมทำกันทั่วไปในหมู่ชาวภาคเหนือเนื่องในพิธีมงคล
ต่าง ๆ อาทิ สู่ขวัญวันเกิด แต่งงาน สืบชะตา ทำบุญบ้าน เป็นต้น

2. บายศรีสามชั้น ใช้ในพิธีสมรสของเชื้อสายเจ้านายฝ่ายเหนือชั้นหลาน

3. บายศรีห้าชั้น ใช้ในพิธีบายศรีสู่ขวัญของเจ้านายชั้นทรงกรมหรือบุคคล
ชั้นเสนาบดี

4. บายศรีเจ็ดชั้น ใช้ในพิธีบายศรีสู่ขวัญเจ้าฟ้าหรือราชอาคันตุกะชั้น
ประธานาธิบดี ซึ่งแต่เดิมบายศรี 7 ชั้น นี้ใช้ในการบายศรีทูลพระขวัญสมเด็จพระบรมราชินีนาถ
ต่อมาหลังจากพิธีทูลพระขวัญพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า
รำไพพรรณีในวโรกาสเสด็จพระราชดำเนินเสียบมณฑลฝ่ายเหนือ พุทธศักราช 2469 แล้ว
การทูลพระขวัญสมเด็จพระบรมราชินีนาถก็ได้เปลี่ยนเป็นบายศรี 9 ชั้นแทน

5. บายศรีเก้าชั้น ใช้ในพิธีบายศรีทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีนาถ

การทำขวัญในภาคเหนือนั้นมักเรียกกันว่า เรียกขวัญ หรือ ฮ้องขวัญ
ความหมายของการเรียกขวัญก็เหมือนกับในภาคกลางและภาคอื่น ๆ โดยมีความเชื่อในเรื่อง
ขวัญเป็นประการสำคัญ

การเรียกขวัญของภาคเหนือนี้นับเป็นงานใหญ่ๆ มักจะมีขบวนแห่
บายศรี ประกอบด้วยเครื่องดนตรีพื้นเมือง อาหารคาวหวาน ขบวนฟ้อน เป็นต้น

ตัวอย่างขบวนแห่บายศรีในงานทูลพระขวัญสมเด็จพระบรมราชินีนาถ
เอลิซาเบทที่ 2 และเจ้าชายฟิลิป ดยุกแห่งเอดินบะระ พระสวามี พร้อมด้วยเจ้าฟ้าหญิงแอนน์
ที่จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อพุทธศักราช 2515

การทำพิธีเรียกขวัญในภาคเหนือจะมีผู้เรียกขวัญกล่าวคำฮ้องขวัญ
ส่วนแต่เป็นคำอันไพเราะเป็นทำนองปิดเคราะห์ภัยให้ออกจากตัว เจริญขวัญมาเสวยอาหาร
ในบายศรีและสดมดดอกไม้ ขณะเดียวกันก็ผูกข้อมือไปด้วย (ผูกมือซ้ายก่อน มือขวาทีหลัง
เพราะเชื่อกันว่า มือซ้ายขวัญมา มือขวาขวัญอยู่) พร้อมทั้งอวยชัยให้พรเป็นเสร็จพิธี
ผู้ที่ได้รับการผูกมักจะผูกเอาไว้ 3 วัน เพื่อให้ขวัญอยู่กับตัว

2. บายศรีภาคใต้

บายศรีภาคใต้แต่ก่อนเขาใช้ต้นกล้วยทั้งต้นมาตัดให้มีขนาดประมาณ 3-4 ศอก ตั้งเอาทางปลายขึ้น เพื่อป้องกันการล้มจึงนำต้นกล้วยขนาด 1 ศอก อีก 2-3 ท่อน ตรงติดกับลำต้นกล้วยที่ใช้เป็นตัวบายศรี ตัวบายศรีใช้ใบกล้วยพับเป็นคั้งกระจังปลายแหลม ตรงยอดติดประดับด้วยดอกไม้ต่าง ๆ เช่น ดอกบานไม่รู้โรย ชบา นำไปติดเป็นชั้น 5-7 ชั้น โดยรอบต้นกล้วย บนยอดบายศรีมีถ้วยหรือกระถางบรรจุเครื่องเช่น เช่น ข้าว และขนม 12 สิ่ง และปักเทียนหรือจะใช้ไขเล่มปักแล้วไว้บนสุด ใช้ใบตองนอกบายศรีอีกชั้นหนึ่งเป็นบายศรีแบบง่าย ๆ ตามชนบท ถ้าในหัวเมืองก็คงวิจิตรสวยงามกว่าในชนบท

3. บายศรีภาคอีสาน

บายศรีภาคอีสานเป็นส่วนประกอบของการทำขวัญเหมือนกับภาคอื่น ๆ กล่าวคือ เมื่อได้สิ่งดีเป็นมงคลก็จะทำพิธีทำขวัญทั้งทำขวัญให้กับคน สัตว์ และสิ่งของ เช่น ได้เรือนใหม่ (ขึ้นบ้านใหม่) ทำขวัญให้รด ให้สัตว์เลี้ยง หายจากป่วยไข้ใหม่ ๆ ได้เลื่อนยศ ได้ลาภ ตลอดจนการต้อนรับบุคคล อาคันตุกะ เป็นต้น

“บาย” ในภาษาอีสาน หมายถึง จับ ต้อง สัมผัส และต้อง “ศรี” หมายถึง สิ่งดีงาม จะสังเกตเห็นได้ว่าเมื่อกล่าวคำเชิญขวัญมักต้องขึ้นต้นด้วย ศรี ศรี คำว่าบายศรีจึงน่าจะหมายถึงสิ่งที่นำมาหรือสิ่งนำไปสัมผัสหรือพบความดีงาม เป็นสิริมงคล ขณะที่ทำพิธีบายศรีสู่ขวัญ ทุกคนจะต้องยื่นมือแตะขันบายศรีรอบ ๆ ผู้อยู่วงนอกออกไปก็แตะกันต่อ ๆ กันไปทั่วทุกคน

พิธีบายศรีสู่ขวัญ มีองค์ประกอบของพิธีดังนี้

1. พานบายศรีหรือขันบายศรี ทำด้วยใบตองสด ดอกไม้สด ปัจจุบันดัดแปลงเป็นผ้าแพร กระดาษ ดอกไม้ประดิษฐ์แทน เพราะการทำด้วยใบตองดอกไม้สดเป็นภาระที่ยุ่งยาก ต้องใช้กำลังคนมาก และเก็บไว้ได้ไม่นาน เมื่อเย็บบายศรีแล้วประกอบลงในพาน โตก หรือขัน ซ้อนกันเป็นชั้น ๆ ประดับด้วยดอกไม้มงคล เช่น ดอกกรัก บานไม่รู้โรย บานชื่น ดาวเรือง ดอกบัว ดอกมะลิ หรือประกอบเป็นขันบายศรี 3 ชั้น 5 ชั้น 7 ชั้น 9 ชั้น ตามฐานะ ยศ ตำแหน่ง ฐานะนครของบุคคลผู้รับการบายศรีสู่ขวัญ

2. เครื่องสังเวท มีไข่ไก่ ไข่ต้ม อาหารคาวหวาน สุรา ยาสูบ ผลไม้ มะพร้าวอ่อน ดอกไม้ รูป เทียน ขันห้า

3. ด้ายผูกขวัญ (ผูกข้อมือ) ใช้ด้ายดิบสายสิญจน์

4. หมอสูตรขวัญ (ไม่ใช่พราหมณ์) แต่เป็นผู้อาวุโสคงแก่เรียนในถิ่นนั้น ๆ จะเป็นหญิงหรือชายก็ได้ แต่ต้องประกอบไปด้วยวัชฐิติและคุณวุฒิ

5. ผู้พ้อน แบ่งเป็นสองพวก คือ พวกเชิญบายศรี และพวกพ้อนเชิญขวัญ

6. ผู้แห่ล้อม (คุ้มห่อ) คือ ชายหญิงผู้นั่งล้อมบายศรี เพื่อช่วยร้องเรียกขวัญในขณะทำพิธี

อนึ่ง ผู้ประกอบพิธีผูกข้อมือนั้นจะต้องเป็นผู้เฒ่าผู้แก่ หรือผู้อาวุโสชายหญิง ส่วนเด็กหรือคนหนุ่มสาวจะเป็นบริวารล้อมแห่ห้อมช่วยเรียกขวัญเท่านั้น

จะเห็นได้ว่าบายศรีในแต่ละภาคนั้นปัจจุบันยังคงนิยมและใช้กันอยู่แพร่หลาย โดยเฉพาะในภาคอีสานและภาคเหนือ ส่วนภาคใต้นั้นไม่ค่อยนิยมและเริ่มลดความสำคัญลง

ประวัติความเป็นมาและวิวัฒนาการของบายศรี

ประวัติความเป็นมาของบายศรีนั้นไม่มีหลักฐานแน่นอน แต่จากวรรณกรรมมหากาฬคำหลวงกัณฑ์มหาธาต “แล้ว ฐ ก็ให้บอกบายศรีบอกมิ่ง” และศิลาวัตถุผู้ลดาจรคน้ำสมัยอยุธยา ปรากฏเรื่องราวเกี่ยวกับบายศรี อย่างไรก็ตามสันนิษฐานกันว่าบายศรีน่าจะได้คิดมาจากพราหมณ์ เพราะพราหมณ์เชื่อว่าใบตองเป็นของบริสุทธิ์สะอาดไม่มีมลทินของอาหารเก่าแปดเปื้อนเหมือนถ้วยชาม จึงนำมาทำภาชนะใส่อาหารเป็นรูปกระทง ต่อมาได้คิดแปลงประดับประดาให้สวยงาม รวมทั้งเพิ่มเติมในเรื่องอาหารการกินด้วย อีกประการหนึ่งเชื่อกันว่าบายศรีนั้นเป็นการจำลองเขาพระสุเมรุอันเป็นที่สถิตของพระอิศวร เท่ากับเป็นการอัญเชิญพระอิศวร ซึ่งเป็นเทพเจ้าของพราหมณ์มาเป็นประธานในพิธีด้วย นอกจากนี้ยังเปรียบว่าพุ่มบนยอดบายศรีเป็นวิมานของพระอิศวร ไม้ไผ่ขนบข้างเป็นบันไดเขาไกรลาสชั้นต่าง ๆ เป็นที่รวมของเทพ อาหารที่ประกอบในบายศรีหลายชนิดมีความเชื่อมาจากคติพราหมณ์ทั้งสิ้น เช่น ไข่ แดงกวา มะพร้าว รวมตลอดถึงพิธีการ เช่น การเวียนเทียน การเจิม ซึ่งจะต้องใช้พราหมณ์เป็นผู้ประกอบพิธี

ชั้นของบายศรี

ดังได้เห็นภาพรวมของบายศรีแต่ละชนิดจากข้อมูลที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว จะเห็นได้ว่าบายศรีปากชามนั้นไม่มีลักษณะเป็นชั้นอย่างชัดเจน ที่จริงแล้วบายศรีปากชามนั้นสามารถนับชั้นบายศรีได้จากส่วนที่เรียกว่านมแมว ซึ่งอาจนับรวมถึงยอดของตัวแม่ด้วย นิยมเป็น

เลขที่ มีตั้งแต่ 3 ชั้น 5 ชั้น 7 ชั้น 9 ชั้น เพราะถือว่าเป็นเลขสวยและเป็นมงคล บายศรีปากชามจะมีที่ชั้นนั้นขึ้นอยู่กับขนาดของภาชนะ (ชาม) และขนาดของพิธี

ส่วนบายศรีใหญ่หรือบายศรีต้นนั้นไม่มีการกำหนดชั้นตายตัวสุดแต่ผู้ทำจะเห็นว่างาม ถ้าทำมากชั้นก็ถือว่าเป็นเกียรติมาก บางครั้งอาจเพื่อจุดมุ่งหมายบางอย่างหรือเป็นกรณีพิเศษ โดยมากมักทำเป็นเลขที่เสมอ มีตั้งแต่ 3 ชั้น จนถึง 7 ชั้น ปัจจุบันจะพบบายศรี 9 ชั้นด้วย

เครื่องประกอบบายศรี

ในพิธีกรรมการทำขวัญ บวงสรวง สมโภช ไห้วครู บางชนิดนั้น นอกจากจะมีตัวบายศรีแล้วยังมีพวกสำหรับอาหาร ดอกไม้ รูปเทียน และอื่น ๆ ประกอบในบายศรีด้วย เครื่องประกอบบายศรีที่จะใช้ในพิธีกรรมนั้น ๆ ไม่ได้กำหนดชัดเจนแน่นอน ส่วนใหญ่จะประกอบด้วยอาหารง่าย ๆ เช่น ข้าว ไข่ กล้วย ดอกไม้ รูปเทียน ถ้ามีการผูกขวัญ เวียนเทียน ก็มีด้ายผูกข้อมือ แวนเวียนเทียนและขันปักแวนเวียนเทียน เป็นต้น อาหารง่าย ๆ เหล่านี้มักมีประกอบอยู่ในตัวบายศรี แต่จะเห็นว่านอกจากตัวบายศรีแล้ว ยังมีอาหารคาวหวาน ผลไม้ แยกเป็นอีกสำหรับหนึ่งต่างหากด้วย

อย่างไรก็ตามเครื่องประกอบบายศรีเท่าที่พบเห็นทั่วไปส่วนใหญ่ประกอบด้วย

1. ขันปักแวนเวียนเทียน เรียกว่า ขันเหมม ใส่ข้าวสารสำหรับปักแวนเวียน
2. เทียนชัย
3. น้ำมันหอม
4. พานใส่ใบพลู คลับเป้งเจิม
5. ด้ายผูกข้อมือ
6. มะพร้าวอ่อนปอกเปลือกเจาะปากรองพาน
7. เบ็ดปั้นด้วยแป้ง (มักจะใช้ในพิธีของหลวง ในปัจจุบันจะใช้ในพระราชพิธีสมโภชเดือนและขึ้นพระอู่เท่านั้น เรียกว่า เบ็ดปากทอง)
8. หัวหมู
9. อาหารและขนม
10. รูปเทียนบูชา
11. สิ่งอื่น ๆ ตามแต่จะจัดหามา

เครื่องประกอบบายศรีดังกล่าวนี้ ไม่จำเป็นต้องมีทุกสิ่งทุกอย่างข้างต้นนี้ครบบริบูรณ์ ขึ้นอยู่กับลักษณะของพิธีกรรม หรือฐานะและกำลังทรัพย์ของเจ้าภาพ

การที่เครื่องประกอบบายศรีต้องมีอาหารซึ่งถือกันว่าเป็นของเซ่นขวัญนั้น จะประกอบด้วยอาหารคาวหวานอะไรไม่ได้กำหนดชัดเจนแน่นอน

ในส่วนของพิธีหลวง เครื่องสังเวชจะต้องเป็นเรื่องคู่ และสิ่งที่ขาดไม่ได้คือ หัวหมู เป็ด ไก่ กล้วยน้ำไทย ขนมต้มแดงต้มขาว ทองหยิบ ฝอยทอง

บายศรีและเครื่องประกอบบายศรีนี้มักนำไปเปรียบให้เป็นปริศนาธรรม เช่น แมงดาหรือตัวเต่า เปรียบเหมือนกับเต่าตาบอด 3 ตัว จมอยู่ในมหาสมุทรอันลึก คือ อวิชชา

กล้วยน้ำ 3 ชั้น หมายถึง 3 ภพ คือ สวรรค์ มนุษย์ นรก

นมแมว (ถ้ามี 4 อัน) หมายถึง อริยสัจ 4

ขนมต้ม 3 ลูก หมายถึง พระรัตนตรัย และขนมนี้นำจากน้ำตาล แป้ง มะพร้าว ใครรู้จักบริโภคแล้วมีรสอร่อย คือรสแห่งพระรัตนตรัย

ไข่ขวัญ เป็นเครื่องหมายแห่งการเกิด

จะเห็นได้ว่าการนำบายศรีและเครื่องประกอบเปรียบเทียบกับสิ่งนั้นสิ่งนี้นั้น เป็นแนวความคิดของผู้รู้แต่ละคน อาจมีผู้มีความเห็นแตกต่างกันไป

อย่างไรก็ตามส่วนใหญ่มักเปรียบเทียบให้เกี่ยวพันกับพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เห็นกันอยู่โดยทั่วไปว่า ลัทธิพราหมณ์เข้าผสมผสานกับพุทธศาสนาจนบางครั้งไม่สามารถจะแยกออกจากกันได้โดยเด็ดขาด

ความสำคัญของบายศรี

ความสำคัญของบายศรีอยู่ที่การเป็นเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ของพิธีกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะการทำขวัญสมโภช บวงสรวงหรือใช้ในพิธีไหว้ครุ เพื่อให้บรรลุดุจดุมภ์หมายของการทำพิธีดังกล่าว เพราะมนุษย์มีความเชื่อในเรื่องขวัญว่าจำเป็นจะต้องมีทุกคน และควรพยายามรักษาไว้ไม่ให้หนีออกจากร่างกาย หรือถ้าหนีไปก็เรียกกลับมา ถ้าขวัญไม่กลับเชื่อว่าคนนั้นจะต้องเจ็บไข้ได้ป่วยหรือตายไป เมื่อขวัญเป็นสิ่งสำคัญจึงต้องบำรุงขวัญอยู่เสมอทุกระยะเวลาของชีวิต เช่น ในวัยเด็ก วัยผู้ใหญ่ จนกระทั่งตาย ขวัญเกี่ยวข้องกับเราเสมอ

มนุษย์จึงได้สร้างพิธีกรรมขึ้น เป็นการเอาใจขวัญให้อยู่กับตัวหรือเรียกร่องให้ขวัญกลับมา จึงกล่าวได้ว่าบายศรีเป็นเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ของพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต

ในทำนองเดียวกัน มนุษย์เชื่อในเรื่องของอำนาจเหนือมนุษย์ว่าจะสามารถคลब्ันดาลให้มนุษย์อันเป็นไปทั้งในทางที่ดีและก่อให้เกิดอันตรายแก่มนุษย์ได้ มนุษย์จึงต้องหาวิธีการต่าง ๆ นานาเอาใจเทพยดาอารักษ์ให้ปกปักษ์รักษาตน คลब्ันดาลสิ่งที่เป็นมงคลให้แก่ตน ไม่ว่าจะมนุษย์จะกระทำการใด ๆ ก็ตาม ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์เอง มนุษย์จึงขอร้องวิงวอนอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้นให้มนุษย์ทำในสิ่งที่ต้องการได้สะดวก ไม่มีอุปสรรค ก่อให้เกิดพิธีกรรมที่จะทำให้มนุษย์สบายใจว่าได้รับการยอมรับหรืออนุญาต

ในกรณีนี้ บายศรีจึงเป็นสัญลักษณ์ในการวิงวอน ขอร้อง ซึ่งเป็นอีกรูปแบบหนึ่งในพิธีกรรมบางอย่างของมนุษย์ ซึ่งจะใช้บายศรีเป็นเครื่องสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้น

บายศรีกับไตรภูมิ

ตามที่ได้กล่าวแล้วว่าการจัดบายศรีอาจจัดทำตามคติธรรมของไตรภูมิก็ได้ จึงขอให้ความหมายของคำว่าไตรภูมิ และคำศัพท์ที่เกี่ยวข้อง

ไตรภูมิ

ไตรภูมิ หมายถึง ภูมิ 3 คือ กามภูมิ รูปภูมิ และอรุภูมิ ซึ่งรวมภูมิทั้งหมดได้ 31 ภูมิ

คำว่า ภพ หรือ ภูมิ หรือ คติ หรือ วิญญาณฐิติ หรือ สัตตवास อาจกล่าวได้ว่าหมายถึงที่ที่สัตว์ไปเกิด

ภพ

ภพ หมายถึง โลกเป็นที่อยู่ของสัตว์ มี 3 ภพ คือ

1. กามภพ   ภพคือที่อยู่ของสัตว์ผู้ยังแสวงกามคุณ
2. รูปภพ   ภพคือที่อยู่ของสัตว์ผู้ได้บรรลุรูปฌาน
3. อรุภพ   ภพคือที่อยู่ของสัตว์ผู้ได้บรรลุอรุฌาน

กฺุมิ

กฺุมิ ที่ที่สัตัวไปเกิดซึ่งมีระดับต่าง ๆ กัน คือ

1. กามาวจรกฺุมิ กฺุมิคือที่เกิดของสัตว์ผู้ยังเสวยกามคุณ มี 11 กฺุมิ แบ่งออกได้ดังนี้

1.1 อบายกฺุมิ กฺุมิที่ปราศจากความเจริญ มี 4 กฺุมิ ได้แก่

1.1.1 นิรยกฺุมิ (นรกกฺุมิ ก็เรียก) กฺุมิของสัตว์นรก

1.1.2 ติรัจฅานกฺุมิ กฺุมิของสัตว์ติรัจฅาน

1.1.3 ปิตติวิสัยกฺุมิ (เปรตวิสัยกฺุมิ ก็เรียก) กฺุมิคือดินแดนของเปรต

1.1.4 อสุรกายกฺุมิ กฺุมิของพวกอสุร

1.2 กามสุคติกฺุมิ กฺุมิที่เป็นสุคติซึ่งยังเกี่ยวข้องกับกาม มี 7 กฺุมิ ได้แก่

1.2.1 มนุสสกฺุมิ กฺุมิของพวกมนุษย์

1.2.2 จาตุมหาราชิกากฺุมิ กฺุมิคือสวรรค์ที่ท้าวมหาราช 4 ครอง (ท้าวจตุโลกบาลประจำทิศทั้ง 4 คือ ท้าวธตรัฐ ท้าววิรุฬหก ท้าววิรูปักษ์ และ ท้าวกุเวร)

1.2.3 ดาวดึงสกฺุมิ กฺุมิคือสวรรค์ที่ท้าวมหาราชชั้นผู้ใหญ่ 33 องค์ มีพระอินทร์เป็นหัวหน้า

1.2.4 ยามากฺุมิ กฺุมิคือสวรรค์แห่งเทพผู้ปราศจากความทุกข์

1.2.5 สุสิทิกฺุมิ กฺุมิคือสวรรค์แห่งเทพผู้เอบอ้อมด้วยสิริสมบัติของตน

1.2.6 นิมมานรติกฺุมิ กฺุมิคือสวรรค์แห่งเทพผู้ยินดีในการนรมิต

1.2.7 ปรนนิมิตวสวัตติกฺุมิ กฺุมิคือสวรรค์แห่งเทพผู้มีอำนาจใช้สมบัติที่ผู้อื่นนรมิต

2. รูปาวจรกฺุมิ กฺุมิของรูปพรหม มี 16 กฺุมิ คือ

2.1 ปฐมฅานกฺุมิ กฺุมิของผู้ได้ปฐมฅาน มี 3 กฺุมิ ได้แก่

2.1.1 พรหมปาริสังฆากฺุมิ กฺุมิจึงพรหมพวกบริษัทบริวารของมหาพรหม

- 2.1.2 พรหมบุโรหิตาภุมิ ภูมิของพวกบุโรหิตของมหาพรหม
- 2.1.3 มหาพรหมาภุมิ ภูมิของพวกท้าวมหาพรหม
- 2.2 ทุติยฉานภุมิ ภูมิของผู้ได้ทุติยฉาน มี 3 ภูมิ ได้แก่
- 2.2.1 ปริตตภาภุมิ ภูมิของพวกพรหมมีรัศมีน้อย
- 2.2.2 อัปป์มาณาภุมิ ภูมิแห่งพรหมพวกมีรัศมีหาประมาณไม่ได้
- 2.2.3 อาภัสตราภุมิ ภูมิของพรหมพวกมีรัศมีสุกปลั่งแผ่ซ่านไป
- 2.3 ตติยฉานภุมิ ภูมิของผู้ได้ตติยฉาน มี 3 ภูมิ ได้แก่
- 2.3.1 ปริตตสุภาภุมิ ภูมิของพรหมพวกมีรัศมีงามน้อย
- 2.3.2 อัปป์มาณสุภาภุมิ ภูมิของพวกมีรัศมีหาประมาณมิได้
- 2.3.3 สุภกัณหาภุมิ ภูมิของพรหมพวกมีรัศมีงามกระจ่างจ้า
- 2.4 จุตฉานภุมิ ภูมิของผู้ที่ได้ตติยฉาน มี 7 ภูมิ ได้แก่
- 2.4.1 เวปีปผลาภุมิ ภูมิของพรหมพวกมีผลอันไพบูรณ์
- 2.4.2 อัสถุณีสัตตภุมิ ภูมิของพรหมพวกไม่มีสัญญา
- 2.4.3 อวิหาภุมิ ภูมิของพรหมพวกไม่ละไปเร็ว
- 2.4.4 อัคคปภาภุมิ ภูมิของพรหมพวกไม่ทำความเดือดร้อนให้ใคร
- 2.4.5 สุตัสสาภุมิ ภูมิของพรหมพวกผู้คงามน่าอัศจรรย์
- 2.4.6 สุตัสสีภุมิ ภูมิของพรหมพวกผู้มองเห็นชัดเจน
- 2.4.7 อกนิฐาภุมิ ภูมิของพรหมพวกไม่มีความด้อยหรือเล็กน้อยกว่าใคร
3. อรูปาวจรภุมิ ภูมิของอรูปพรหม มี 4 ภูมิ ได้แก่
- 3.1 อากาธานัญญาตนภุมิ ภูมิของพรหมพวกที่บรรลुरुูปฌานซึ่งมีอากาศไม่มีที่สุดเป็นอารมณ์
- 3.2 วิญญาณัญญาชนภุมิ ภูมิของพรหมพวกที่บรรลुरुูปฌานซึ่งมีวิญญาณไม่มีที่สุดเป็นอารมณ์

3.3 อากิญจัญญาคนภูมิ ภูมิของพรหมพวกที่บรรลुरुูปถานซึ่งมี
ภาวะไม่มีอะไร เป็นอารมณ์

3.4 เนวสัจญานาสัจญายคนภูมิ ภูมิของพรหมพวกที่บรรลुरुูปถาน
ซึ่งมีภาวะมีสัจญาก็ไม่ใช่ ไม่มีสัจญาก็ไม่ใช่ เป็นอารมณ์

คติ

คติ ที่ไปเกิดของสัตว์ มี 5 คือ

1. นิรยคติ	คติของสัตว์นรก
2. ตีรัจฉานโยนิกคติ	คติคือกำเนิดของสัตว์ตีรัจฉาน
3. ปิตติวิสัยคติ	คติคือแดนของเปรต
4. มนุสสคติ	คติของพวกมนุษย์
5. เทวคติ	คติของพวกเทวดา

ภูมิทั้ง 31 ที่กล่าวมานี้ จัดลงในคติ 5 ได้ ดังนี้

นิรยะ	จัดอยู่ในนิรยคติ
ตีรัจฉานโยนิ	จัดอยู่ในตีรัจฉานโยนิกคติ
ปิตติวิสัย และอสุรกาย	จัดอยู่ในปิตติวิสัยคติ
มนุษย์	จัดอยู่ในมนุสสคติ
เทวโลกและพรหมโลก	จัดอยู่ในเทวคติ

ในคติทั้ง 5 นั้น

นิรยคติ ตีรัจฉาน โยนิกคติ และปิตติวิสัยคติ	จัดเป็นทุกคติ
มนุสสคติ และเทวคติ	จัดเป็นสุคติ

วิญญาณฐิติ

วิญญาณฐิติ แปลตามรูปศัพท์ว่า ที่ตั้งของวิญญาณ หมายถึง ภูมิที่สัตว์เวียนว่าย
ตายเกิด มี 7 ภูมิด້วยกันคือ

1. ภูมิที่สัตว์บางพวกมีรูปร่างต่างกัน มีการจำได้หมายรู้ต่างกัน เช่น พวกมนุษย์ เทพบางเหล่า วินิปาติกะ (เปรต) บางเหล่า
2. ภูมิที่สัตว์บางพวกมีรูปร่างต่างกัน มีการจำได้หมายรู้เหมือนกัน เช่น เหล่าเทพเจ้าพวกพรหม ผู้เกิดในภูมิปรหมณาน
3. ภูมิที่สัตว์บางพวกมีรูปร่างเหมือนกัน แต่มีการจำได้หมายรู้ต่างกัน เช่น พวกเทพอภัสสระ
4. ภูมิที่สัตว์บางพวกมีรูปร่างเหมือนกัน แต่มีการจำได้หมายรู้ต่างกัน เช่น พวกเทพเจ้าพวกสุภิกษณะ
5. ภูมิที่สัตว์ทั้งหมดเป็นผู้เข้าถึงอากาศานัญญาตนณาน
6. ภูมิที่สัตว์ทั้งหมดเป็นผู้เข้าถึงวิญญาณัญญาตนณาน
7. ภูมิที่สัตว์ทั้งหมดเป็นผู้เข้าถึงอาภิญญัญญาตนณาน

สัตตาวาส

สัตตาวาส แปลตามรูปศัพท์ว่า ที่อยู่ของสัตว์ หมายถึง ภพที่สัตว์เวียนว่ายตายเกิดมี 9 ภพด้วยกัน คือ

1. ภพที่สัตว์บางพวกมีรูปร่างต่างกัน มีการจำได้หมายรู้ต่างกัน เช่น พวกมนุษย์ เทพบางเหล่าวินิปาติกะ (เปรต) บางเหล่า
2. ภพที่สัตว์บางพวกมีรูปร่างต่างกัน มีการจำได้หมายรู้เหมือนกัน เช่น เหล่าเทพเจ้าพวกพรหมผู้เกิดในภูมิปรหมณาน
3. ภพที่สัตว์บางพวกมีรูปร่างเหมือนกัน มีการจำได้หมายรู้ต่างกัน เช่น พวกเทพอภัสสระ
4. ภพที่สัตว์บางพวกมีรูปร่างเหมือนกัน มีการจำได้หมายรู้เหมือนกัน เช่น พวกเทพสุภิกษณะ
5. ภพที่สัตว์ทั้งหมด ไม่มีการจำได้หมายรู้ไม่รู้สึกลึกซึ้งและทุกข์ เช่นเหล่าเทพเจ้าพวกอสิญญีสัตว์
6. ภพที่สัตว์ทั้งหมดเป็นผู้เข้าถึงอากาศานัญญาตนณาน
7. ภพที่สัตว์ทั้งหมดเป็นผู้เข้าถึงวิญญาณัญญาตนณาน

8. กษัตริย์ทั้งหมดเป็นผู้เข้าถึงอาภิญญายตนฉาน

9. กษัตริย์ทั้งหมดเป็นผู้เข้าถึงเนวสัญญานาสัญญายตนฉาน

ฉะนั้น จากรายละเอียดพอสังเขปนี้ ทำให้ทราบว่า ภูมิที่สัตว์ไปเกิดมีหลายระดับ และภูมิชั้นสูงนั้น นับตั้งแต่ จาคุมหาราชิกาภูมิ ซึ่งเป็นสวรรค์ชั้นแรกในกามาพรสวรรค์ 6 ชั้น คือ จาคุมหาราชิกา ดาวดึงส์ ยามา ดุสิต นิมมานรดี ปรนิมมิตสวสดี คือ สวรรค์ของผู้ที่ยังท่องเที่ยวอยู่ในกามคุณซึ่งมี 6 ชั้น และมีท้าวจุลโลกบาลประจำทิศทั้งสี่ ไปจนกระทั่งถึงสุทิสภูมิ ซึ่งเป็นภูมิแห่งพรหม ผู้เป็นพระอนาคามีและพระอรหันต์ที่เคยเป็นพระอนาคามีมาก่อน เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งความเห็นอันแจ่มใสยิ่งกว่าพรหมในชั้นสุทิสสาภูมิ รวมทั้ง อภิญญาภูมิ ภูมิแห่งพรหมผู้ทรงไว้ซึ่งพรหมสมบัติและความสุขอันวิเศษโดยไม่เป็นรองใคร และเป็นภูมิสูงสุดในปัญจสุทธาวาส ซึ่งเป็นที่สถิตอยู่แห่งพระพรหมอนาคามีอริยบุคคลที่เคยเป็นพระอนาคามีมาก่อนแล้วเท่านั้น มี 5 ชั้น คือ อวิหา อตปปา สุทิสสา สุทิสสี และอภิญญา

พรหม หมายถึง ผู้ประเสริฐ เป็นผู้ไม่เกี่ยวข้องกับกามคุณ และสถิตอยู่ในแดนแห่งผู้บำเพ็ญกุศลชั้นประณีตยิ่งขึ้น และอยู่ในระดับที่สูงขึ้นไปจากเทวโลก พรหมจำแนกออกเป็น 2 พวก คือ รูปพรหม และอรูปรหม พรหมทั้ง 2 พวกนี้มีการจัดลำดับชั้นตามคุณสมบัติ คือ ฉานที่ได้บรรลุ ดังนี้

รูปพรหม พรหมที่มีรูปร่าง และได้บรรลुरुูปฉาน 4 คือ ปฐมฉานภูมิ ทุตยฉานภูมิ ตติยฉานภูมิ และจตุตถฉานภูมิ

อรูปรหม พรหมที่ไม่มีรูปร่าง พรหมพวกนี้ได้บรรลुरुูปฉาน 4 คือ อากาสนัญญาตนะ วิญญาตัญญาตนะ อาภิญญายตนนะ และเนวสัญญานาสัญญายตนนะ

ความรู้เรื่องพรหมและวิธีปฏิบัติเพื่อเกิดเป็นพรหมมีมาก่อนพุทธกาล ครั้งได้บรรลุนุตรธรรมโพธิญาณแล้ว พระพุทธเจ้าก็ทรงรับรองความรู้และวิธีปฏิบัติที่มีอยู่นั้นว่า มีจริง แต่ถึงอย่างภาวะของพรหมก็ยังไม่ประเสริฐสุด เพราะยังไม่พ้นจากสังสารวัฏ

เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติ รูปพรหมยังมีโอกาสได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ฟังธรรม และบรรลुरुธรรม ส่วนอรูปรหมไม่มีโอกาสเนื่องจากไม่มีรูปร่าง คงมีแต่จิตเท่านั้น

นอกจากนี้ การจัดทำบายศรียังมีความหมายของตัวเลขที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย จึงขอยกความหมายตามแนวพุทธธรรม เพื่อความเป็นสิริมงคลในการจัดทำบายศรี ความหมายต่าง ๆ มีดังนี้

เลข 3 หมายถึง ลึกขา 3 ได้แก่

อธิศีลสิกขา คือ การฝึกความประพฤติสุจริตทางกาย วาจา และจิต คือ การดำรงตนด้วยดีในสังคมา รักษาระเบียบวินัย ปฏิบัติหน้าที่และความรับผิดชอบทางสังคมาให้ถูกต้อง

อธิจิตตสิกขา คือ การฝึกด้านคุณภาพและสมรรถภาพของจิตให้เข้มแข็ง มั่นคง ควบคุมตนเองได้ดี มีสมาธิ มีกำลังใจสูง ให้เป็นจิตที่สงบ ผ่องใส เป็นสุข บริสุทธิ์ ปราศจากสิ่งรบกวน เศร้าหมอง อยู่ในสภาพที่เหมาะสมแก่การใช้งานมากที่สุด โดยเฉพาะการใช้ปัญญาอย่างลึกซึ้งและตรงตามความเป็นจริง

อธิปัญญาสิกขา คือ การฝึกปัญญาให้เกิดความรู้ ความเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง จนถึงความหลุดพ้น มีจิตใจเป็นอิสระ ผ่องใส เบิกบานโดยสมบูรณ์

เลข 4 หมายถึง ทิศทั้งสี่ ที่มีท้าวจตุโลกบาลอยู่ประจำทิศ

เลข 5 หมายถึง อินทรีย์ 5 หลักธรรมที่เป็นเครื่องวัดความพร้อมและบ่งชี้ความก้าวหน้า ช้าหรือเร็วของบุคคลในการปฏิบัติธรรม ได้แก่

ศรัทธา ความเชื่อที่มีเหตุผล มั่นใจในความจริงความดีของสิ่งที่นับถือหรือปฏิบัติ

วิริยะ ความเพียรพยายาม มีกำลังใจ ก้าวหน้าไม่ทอดย

สติ ความระลึกได้ การมีสติ

สมาธิ ความมีใจตั้งมั่นในสิ่งที่ทำ

ปัญญา ความรู้เข้าใจตามความเป็นจริง รู้สิ่งที่ปฏิบัติ หยั่งรู้หรือรู้เท่าทันสภาวะ

เลข 7 หมายถึง โภชนงค์ 7 ได้แก่

สติ ความระลึกได้ สามารถควบคุมจิตให้อยู่กับสิ่งที่กำลังทำในเวลานั้น

ธรรมวิจย การใช้ปัญญาพิจารณาในสิ่งที่สติกำหนดไว้

วิริยะ ความเพียร มีกำลังใจ ไม่ทอดย

ปีติ ความอิ่มใจ ปลื้มใจ

ปีสัทธา ความสงบใจ ความผ่อนคลายกายใจ ไม่เกรียด

สมาธิ ความมีใจตั้งมั่น จิตแน่วแน่อยู่กับสิ่งที่กระทำ

อุเบกขา ความวางเฉย มีใจเป็นกลาง เฉยเรียบ ในเมื่อจิตแน่วแน่อยู่กับงานแล้ว และสิ่งต่าง ๆ ดำเนินไปด้วยดีตามแนวทางที่จัดไว้หรือตามที่ควรจะเป็น

เลข ๑ หมายถึง โลกุตระธรรม ๑ ธรรมพ้นจากโลก ได้แก่ มรรค 4 ผล 4 นิพพาน 1
มรรค หมายถึง ทาง ในที่นี้หมายถึง ญาณ คือความรู้ เป็นเหตุละสังโยชน์ (กิเลส)
ได้เด็ดขาด ได้แก่ โสคาปัตติมรรค สกทาคามิมรรค อนาคามิมรรค และอรหัตตมิมรรค

ผล หมายถึง ธรรมารมณ์อันเกิดสืบเนื่องมาแต่มรรค ได้แก่ โสคาปัตติผล
สกทาคามีผล อนาคามีผล และอรหัตตผล

มรรค และผล ไกล่กันเพียงชั่วขณะจิตเดียวเท่านั้น พอพ้นจากขณะจิตนั้นเป็น
ตัวผล จึงเต็มภูมิธรรมในชั้นหนึ่ง ๆ ผู้ที่ได้บรรลุโสคาปัตติผล เรียกว่า พระโสคาบัน
ผู้ได้สกทาคามีผล เรียกว่า พระสกทาคามี ผู้ได้บรรลุ อนาคามีผล เรียกว่า พระอนาคามี
และผู้ได้บรรลุอรหัตตผล เรียกว่า พระอรหันต์

บทสรุป

กล่าวได้ว่าบายศรีเป็นส่วนสำคัญในพิธีกรรมการทำขวัญ บวงสรวง บูชา เทพดา
บุขาคู เพื่อความสิริสวัสดิมงคลแก่คนหรือส่วนรวม ทั้งนี้เพราะบายศรีจะใส่เฉพาะในงาน
ที่เป็นมงคลเท่านั้นจะไม่ใช้ในพิธีอวมงคลเลย จะเห็นได้ว่าการทำขวัญนั้นเกิดจากแนว
ความคิดของการที่จะให้มีการดำรงชีวิตอย่างมีสุข ปลอดภัยทั้งจากโรคภัยไข้เจ็บและ
อุปัทวันตรายทั้งปวง

กล่าวได้ว่าบายศรีนั้นเกิดจากความซาญฉลาดของมนุษย์ในการเชื่อเชิญพรหมเทพ
ทั้งหลายให้มาร่วมประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อยังความศักดิ์สิทธิ์สิริมงคลและความสำเร็จ
ให้บังเกิดขึ้นจึงสร้างบายศรีโดยลอกเลียนแบบมาจากแนวความคิดของเขาพระสุเมรุในไตรภูมิ
โดยเชื่อว่ายอดสูงสุดของบายศรีคือเขาพระสุเมรุที่รายล้อมด้วยสัตบริภัณฑ์แลเขาใหญ่

พิธีกรรมต่าง ๆ ที่ต้องใช้บายศรีเป็นส่วนประกอบสำคัญเหล่านี้ต้องอาศัยผู้รู้ผู้ชำนาญ
หรือพราหมณ์หรือผู้อาวุโส เป็นสื่อกลางที่จะทำให้มนุษย์บรรลุเป้าหมายตามความเชื่อ
ของตน

ในปัจจุบันช่างทำบายศรีนับวันจะลดน้อยลงทุกที เนื่องจากบายศรีเป็นของสูง
เพราะใช้เป็นเครื่องบูชาเทพเทวดา แต่โบราณมาถือกันว่าการฝึกหัดทำบายศรีต้องทำพิธี
ครอบครูบายศรี

อย่างไรก็ตาม ยังกล่าวได้ว่าพิธีกรรมที่ต้องใช้บายศรีเป็นหลักในการประกอบพิธีนั้น
ยังคงเหนียวแน่นอยู่ในบางท้องถิ่น โดยเฉพาะในภาคอีสานและภาคเหนือ ส่วนในพิธีของ
หลวง ยังคงรักษาและยึดมั่นในแบบแผนประเพณีอยู่อย่างสม่ำเสมอ

หนังสืออ้างอิง

เบญจมาศ แพทอง. บายศรี : สัญลักษณ์ของพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิต. (กรมศิลปากร
พิมพ์เผยแพร่) กรุงเทพฯ 2540.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) พุทธธรรม. (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย). กรุงเทพฯ
2538.

_____ . วิชา ธรรมวิภาค ปริเภทที่ 2 ฉบับสมบูรณ์ คู่มือสำหรับนักเรียน
นักธรรมชั้นโท เลียงเชียงจงเจริญ. กรุงเทพฯ 2542.

ชุมชนการเรียนรู้

“สมเด็จย่า”

บ้านเส้นเกี้ยว ตำบลช่างเคิ่ง

อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

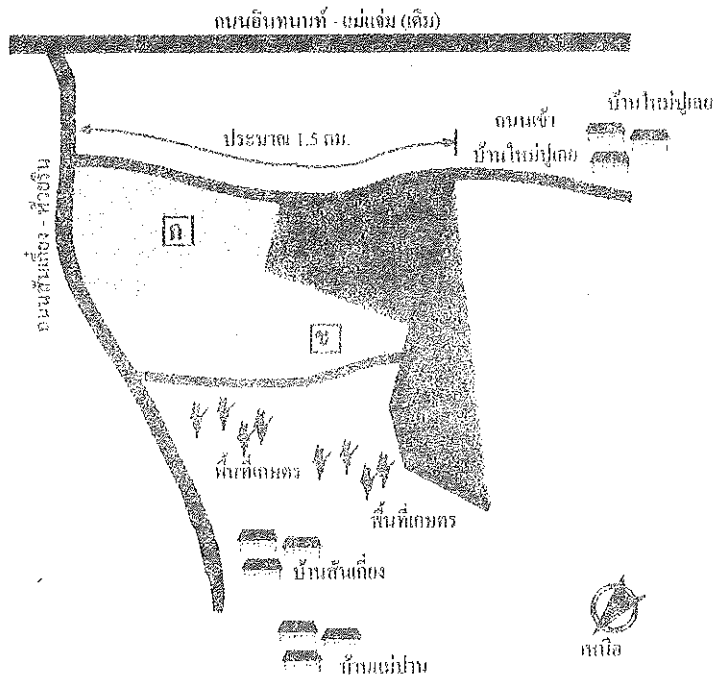
ความเป็นมา

ด้วยนักเรียนที่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาจากศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทย “แม่ฟ้าหลวง” อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยภูเขาที่ด้อยและขาดโอกาสทางการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ด้วยข้อจำกัดทางสภาพภูมิประเทศที่ห่างไกล ทุรกันดาร การคมนาคมไม่สะดวก และข้อจำกัดอื่น ๆ จึงมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ได้รับการศึกษาต่อตามความต้องการ

เพื่อเป็นการกระจายโอกาสทางการศึกษา ยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนบนพื้นที่สูง และสนองตามพระราชปณิธานของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ที่ทรงต้องการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาในท้องถิ่นทุรกันดาร ดังนั้นเมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2542 โครงการพระเมตตาสมเด็จย่า องค์การบริหารส่วนตำบลช่างเคิ่ง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ และกรมการศึกษานอกโรงเรียนกระทรวงศึกษาธิการ รวม 3 หน่วยงาน ได้ลงนามข้อตกลงความร่วมมือกันในการจัดทำโครงการนำร่องจัดการศึกษาให้แก่นักเรียนผู้ด้อยโอกาสที่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาจากศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” ของอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ระยะเวลานำร่อง 5 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542-2547 และจัดตั้งสถานศึกษาพิเศษขึ้น ใช้เป็นสถานศึกษาและพัฒนาการจัดการศึกษาแนวใหม่ที่สอดคล้องกับพระราชปณิธานของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และฝึกความเป็นผู้นำเพื่อให้สามารถกลับไปเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนของตนเองในด้านต่าง ๆ เรียกสถานที่แห่งนี้ว่า ชุมชนการเรียนรู้ “สมเด็จย่า”

ชุมชนการเรียนรู้ “สมเด็จย่า” ดังกล่าวตั้งอยู่บริเวณเนินเขาบ้านสันเกี๋ยง หมู่ที่ 17 ตำบลช่างเคิ่ง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ในช่วงเริ่มต้น พ.ศ. 2542-2543 ได้รับความร่วมมือจากองค์การบริหารส่วนตำบลช่างเคิ่ง บริจาคที่ดิน และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ให้ความช่วยเหลือในการออกแบบ อาคารเรียน อาคารเอนกประสงค์ และบ้านพักนักเรียน กรมการศึกษานอกโรงเรียน ให้การสนับสนุนทางด้านบุคลากรและด้านวิชาการและโครงการพระเมตตาสมเด็จย่า ให้การสนับสนุนงบประมาณก่อสร้าง การบริหารงาน และด้านอื่น ๆ ตามความเหมาะสม ขณะนั้นมีผู้เรียนจำนวน 30 คน เป็นชาย 18 คน หญิง 12 คน ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยภูเขาเผ่ากะเหรี่ยง และมีบุคลากรปฏิบัติงานประจำชุมชนการเรียนรู้ฯ (ครู) จำนวน 4 คน

แผนผังสังเขป : สถานที่ตั้งโครงการชุมชนการเรียนรู้
“สมเด็จย่า”

วัตถุประสงค์

1. กระจายโอกาสทางการศึกษาให้กับผู้ด้อยโอกาสตามพระราชปณิธานของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
2. เพื่อแสวงหารูปแบบการจัดการศึกษาที่เหมาะสม สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียนและชุมชน เพื่อให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542
3. เพื่อจัดการศึกษาให้กับผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ให้สามารถนำความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว และชุมชน พร้อมทั้งสามารถถ่ายทอดความรู้ไปสู่ผู้อื่นได้
4. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษา

เป้าหมาย

ผู้ด้อยโอกาสได้รับโอกาสทางการศึกษาเพิ่มขึ้น ตามพระราชปณิธานของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี สามารถนำความรู้ ทักษะและประสบการณ์ที่ได้รับจากชุมชนการเรียนรู้ “สมเด็จย่า” ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในชุมชนตนเองอย่างเหมาะสม มีคุณภาพ ตลอดจนสามารถเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนให้เกิด “การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน”

หลักการในการดำเนินงาน

การจัดการศึกษาของชุมชนการเรียนรู้ “สมเด็จย่า” จัดได้ว่าเป็นการจัดการศึกษาแนวใหม่ที่ยังไม่เป็นที่คุ้นเคย ชุมชนการเรียนรู้ฯ จึงได้กำหนดหลักการในการดำเนินงานไว้ดังนี้ กำหนดให้ชุมชนการเรียนรู้ “สมเด็จย่า” เป็นสถานศึกษาและพัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษาที่เหมาะสมสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียนและชุมชน จัดการศึกษาโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางให้ผู้เรียนเรียนรู้จากสภาพจริง การปฏิบัติจริง เรียนรู้และทำงานไปพร้อมกันตามแนวพระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง” ผู้เรียนและชุมชนมีส่วนร่วมกันในการจัดกิจกรรมและมุ่งเน้นการพึ่งพาตนเองเป็นหลัก

กลุ่มผู้เรียนจะรับผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาที่จบการศึกษาตามหลักสูตร ประถมศึกษาจากศูนย์การเรียนชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” ซึ่งส่วนใหญ่ เป็นชาวไทยภูเขาที่ด้อยและขาดโอกาสทางการศึกษาต่อ ด้วยข้อจำกัดทางสภาพ ภูมิประเทศที่ห่างไกล ทุรกันดาร การคมนาคมไม่สะดวก และข้อจำกัดอื่น ๆ โดย จัดให้ผู้เรียนเข้าพักอาศัยเรียนรู้ ในลักษณะประจำจัดให้มีระบบการปกครองด้วย ตนเอง

หลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1. หลักสูตร ใช้หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญระดับมัธยม ศึกษาตอนต้น และหรือหลักสูตรประกาศนียบัตรอาชีพ (ปอ.)

2. การจัดการเรียนรู้ ใช้แนวคิดและทฤษฎีประกอบการจัดกิจกรรม การเรียนรู้หลัก ๆ ดังนี้

2.1 การจัดการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

2.2 การเรียนรู้แบบบูรณาการให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต และปัญหาของ ชุมชน

2.3 เรียนรู้จากการกระทำเน้นการปฏิบัติจริงจาก สถานการณ์จริง เช่น เรียนรู้และทำงานไปพร้อมกัน ตามแนวพระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง”

2.4 ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้รวมทั้ง เปิดโอกาสให้ประชาชนบริเวณรอบชุมชนการเรียนรู้ฯ ได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้

2.5 จัดและบริหารกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะโครงการให้ผู้เรียน ได้คิด ได้ทำ และทบทวนตนเองอย่างสม่ำเสมอ

2.6 ใช้เครือข่ายการเรียนรู้ในการแสวงหาความรู้ ถ่ายทอดและ เชื่อมโยงเทคโนโลยีกับวิถีชีวิต

2.7 จัดการเรียนรู้โดยคำนึงถึงการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ ดีงามของชุมชนตลอดจนการจัดการเรียนรู้ให้รู้จักรักษาสืบแวดล้อม และทรัพยากร ธรรมชาติ

การบริหารและการจัดการ

1. องค์การบริหารส่วนตำบลข้างเค็ง เป็นเจ้าของชุมชนการเรียนรู้ “สมเด็จพระย่า” โดยกำกับดูแลจากกรมการศึกษานอกโรงเรียน และโครงการพระเมตตาสมเด็จพระย่า

2. พื้นที่การปฏิบัติงานของชุมชนการเรียนรู้ฯ ครอบคลุม 3 หมู่บ้านข้างเค็ง ได้แก่ บ้านสันเค็ง บ้านใหม่ปุ่เลย และบ้านแม่ปาน

3. คณะกรรมการอำนวยการ มีนายแพทย์ไพโรจน์ ینگสานนท์ อดีตรัฐมนตรีสาธารณสุข เป็นประธานอำนวยการ คณะกรรมการประกอบด้วยผู้แทนจากองค์การบริหารส่วนตำบลข้างเค็ง กรมการศึกษานอกโรงเรียน โครงการพระเมตตาสมเด็จพระย่า และหน่วยงานเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ มีหน้าที่กำหนดนโยบายแผนงาน แต่งตั้งคณะกรรมการบริหาร และผู้ตรวจสอบบัญชีของชุมชนการเรียนรู้ฯ

4. คณะกรรมการบริหารมีนายบุญจันทร์ มหาวรรณ ตำแหน่งผู้รับผิดชอบในการบริหารจัดการโครงการพระเมตตาสมเด็จพระย่า เป็นประธานบริหาร คณะบริหารประกอบด้วย ผู้แทนจากองค์การบริหารส่วนตำบลข้างเค็ง กรมการศึกษานอกโรงเรียน โครงการพระเมตตาสมเด็จพระย่า และหน่วยงานเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ทำหน้าที่ช่วยเหลือแก้ปัญหาการดำเนินการ กำหนดแผนระยะสั้นและระยะยาว เพื่อเสนอคณะกรรมการอำนวยการพิจารณาให้ความเห็นชอบและอนุมัติ พร้อมทั้งแต่งตั้งผู้จัดการชุมชนการเรียนรู้ฯ

5. คณะทำงานมี นายสิงหา แซ่ตั้ง เป็นผู้จัดการชุมชนการเรียนรู้ฯ ผู้ร่วมงานประกอบด้วยครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน ครูประกาศนียบัตรอาชีพ และครูประจำกลุ่มการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกและรับผิดชอบในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามความเห็นของคณะกรรมการบริหาร รวมทั้งการประสานวิทยากรจากท้องถิ่นร่วมให้ความรู้แก่ผู้เรียน

นอกจากรูปแบบการบริหาร และการจัดการข้างต้นแล้ว กรมการศึกษานอกโรงเรียนยังได้จัดโครงสร้างการบริหารและการจัดการโดยจัดให้มีสำนักงานบริหารโครงการ แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการ และคณะทำงานขึ้น ทำหน้าที่สนับสนุนช่วยเหลืองานด้านการบริหารในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ การวิจัย และประเมินผลแก่ชุมชนการเรียนรู้ฯ อีกด้วย

ความก้าวหน้า

ตั้งแต่โครงการพระเมตตาสมเด็จย่า องค์การบริหารส่วนตำบลข้างเค็ง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ และกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ ตกลงร่วมมือกันดำเนินงานโครงการนำร่อง จัดการศึกษาให้แก่นักเรียนผู้ด้อยโอกาส ที่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา จากศูนย์การเรียนชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” ของอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ระยะเวลา 5 ปี (พ.ศ.2542-2547) จนถึงปัจจุบันมีความก้าวหน้าในการดำเนินงานพอสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ชุมชนการเรียนรู้^๑ ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และชุมชนในการพัฒนาปรับปรุงสถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นอย่างดี เช่น

- อบต. ข้างเค็ง บริจาคที่ดินซึ่งเป็นที่ดินสาธารณะของหมู่บ้านสันเกียงให้ใช้เป็นสถานที่ตั้งชุมชนการเรียนรู้^๑ ช่วยเหลือในการพัฒนาระบบสาธารณูปการ ทำให้ได้รับความสะดวกสบายขึ้น
- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ให้ความช่วยเหลือในการกำหนดผังบริเวณที่ตั้งออกแบบอาคาร
- โครงการพระเมตตาสมเด็จย่า สนับสนุนทางด้านงบประมาณในการก่อสร้าง และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ตามความเหมาะสมเป็นหลัก
- ชาวบ้านสันเกียง ให้ยืมที่นาจำนวน 1 แปลง เพื่อให้นักเรียนใช้เป็นสถานที่เรียนรู้ และเป็นพื้นที่เพาะปลูกพืชเพื่อไว้เลี้ยงตนเอง และจำหน่ายส่วนที่เหลือ

ปัจจุบันชุมชนการเรียนรู้^๑ มีพื้นที่ในความดูแล ประมาณ 40 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ตั้งอาคาร จำนวน 10 ไร่ พื้นที่ทำการเกษตรและเลี้ยงสัตว์จำนวน 25 ไร่ และพื้นที่ดำเนินกิจกรรมกลุ่มวิชาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จำนวน 5 ไร่

2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ผ่านมาได้พยายามเน้นใช้แนวความคิดปฏิบัติการเรียนรู้ดังที่กล่าวไปแล้ว เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มาอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้ว่าจะมีปัญหายุ่งยาก เนื่องจากความไม่คุ้นเคยของผู้เรียนกับการเรียนแบบนี้ จากปัญหาดังกล่าวจึงมีการประชุมสรุปบทเรียนร่วมกันแล้ว กำหนดเป็นแนวทาง

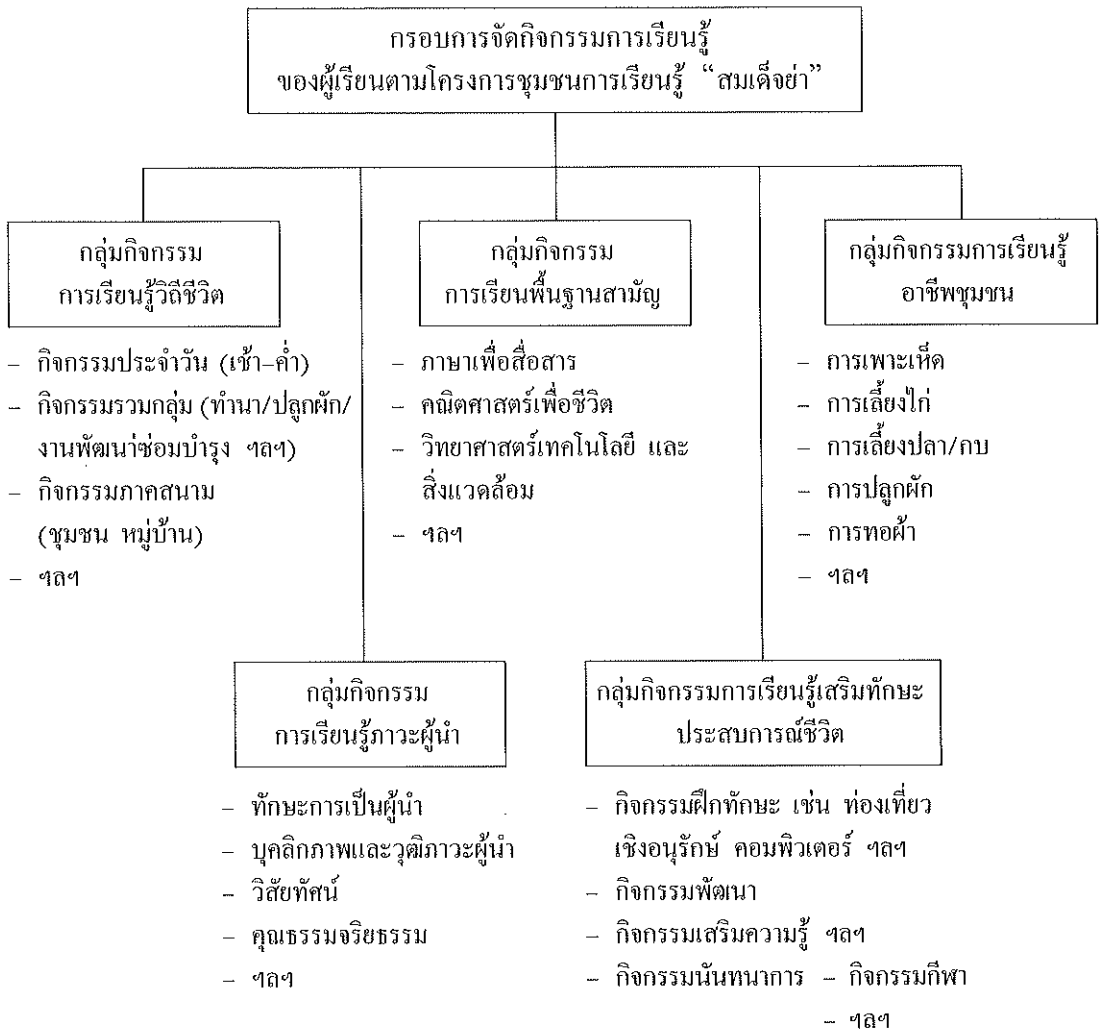
ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีเป้าหมายแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะการปรับพื้นฐานผู้เรียน ระยะการพัฒนาความรู้ทักษะ และระยะการนำความรู้ไปใช้ โดยมีเนื้อหาการเรียนรู้แต่ละวันสำหรับผู้เรียนตั้งแต่ต้นนอนจนเข้านอน 3 ส่วน คือ วิชาสามัญ วิชาชีพ และวิชาทักษะทางสังคม ขณะเดียวกันก็ให้ผู้เรียนเขียนบันทึกการเรียนรู้รายวันส่งให้ครูตรวจทุกวันด้วย

กิจกรรมการเรียนรู้ด้านอาชีพที่ผู้เรียนปฏิบัติจริง และทำให้ผู้เรียนมีทักษะอาชีพเพิ่มขึ้นรวมทั้งยังสามารถนำผลผลิตที่ได้เก็บไว้บริโภค และจำหน่ายเป็นรายได้ของชุมชนฯ ที่ผ่านมามี 2 ลักษณะ ดังนี้

งานรวม ได้แก่ การปลูกข้าว การปลูกถั่วเหลือง การปลูกพืชผักสวนครัว การปลูกไม้ยืนต้น

งานกลุ่ม ได้แก่ การเลี้ยงปลา เลี้ยงกบ การเลี้ยงไก่ไข่ การเพาะเห็ด การเลี้ยงหมู และการปลูกพืชผักสวนครัว

สำหรับกรอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนการเรียนรู้ “สมเด็จย่า” ที่พบจากการศึกษาเบื้องต้นครั้งล่าสุดในเดือนกรกฎาคม 2544 มีดังนี้

แนวทางการดำเนินงานจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3 ปี

ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 3
จัดกิจกรรมการเรียนรู้เสริมสร้างความรู้ และทักษะเกี่ยวกับวิถีชีวิตวิชาสามัญ อาชีพภาวะผู้นำและทักษะประสบการณ์ชีวิต	จัดกิจกรรมการเรียนรู้เสริมสร้างความรู้ และทักษะเกี่ยวกับวิถีชีวิตวิชาสามัญ อาชีพภาวะผู้นำ ทักษะประสบการณ์ชีวิต การนำความรู้ทักษะ และ ประสบการณ์เชื่อมโยงไปสู่ชุมชน โดยให้ผู้เรียนฝึกงานในหมู่บ้านเป็นกลุ่ม	จัดกิจกรรมการเรียนรู้เสริมสร้างความรู้ มั่นใจให้กับผู้เรียน ในการนำความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ไปใช้ในการ พัฒนาคุณภาพชีวิตการพัฒนาครอบครัว และชุมชน โดยให้ผู้เรียนฝึกงาน ในหมู่บ้านของตนเองรายคน

สภาพปัจจุบัน ผู้เรียนมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ โดยเฉพาะผู้เรียนรุ่นแรก เช่น มีความรับผิดชอบในการทำงาน มีความอดทน มีสัมมาคารวะ มีเหตุมีผลมากขึ้น กล้าแสดงออก ช่วยเหลือซึ่งกันและกันดี เป็นต้น

3. ปัจจุบันชุมชนการเรียนรู้ฯ รับผู้เรียนไปแล้ว จำนวน 2 รุ่น 44 คน แยกเป็นผู้เรียนในรุ่นที่ 1 จำนวน 23 คน และผู้เรียนในรุ่นที่ 2 จำนวน 21 คน เป็นชาย จำนวน 26 คน หญิง จำนวน 18 คน อายุระหว่าง 15-20 ปี

ปี พ.ศ. 2545 นี้ชุมชนการเรียนรู้ “สมเด็จพระเจ้า” ได้ดำเนินการรับสมัครผู้เรียนไปแล้วจำนวน 3 รุ่น กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 16 คน ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 16 คน และระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 22 คน รวมทั้งหมด 54 คน แยกเป็นชาย 34 คน และหญิง 20 คน

ทั้งนี้ผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 22 คน นั้นได้เรียนจบการศึกษา และรับประกาศนียบัตรแล้วเมื่อวันที่ 5 มกราคม พ.ศ. 2546

การแสดงของชุมชนการเรียนรู้ “สมเด็จย่า”
ตำบลช่างเคิ่ง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่
วันเสาร์ที่ 18 มกราคม พ.ศ. 2546
ณ ศูนย์ข้อมูลเวียงกุมกาม จังหวัดเชียงใหม่

“ชุดกะเหรี่ยงกระทงไม้”

ประกอบด้วยรายการ ดังนี้ :-

1. เพลงชุมชนการเรียนรู้ “สมเด็จย่า”	ความยาว	2 นาที
2. เพลง “สมเด็จย่า” ผู้มีเมตตา	ความยาว	2 นาที
3. การแสดงม้าจากคอก : เพลงห่อโคเคลอ ต่ากึลา	ความยาว	4 นาที
4. การแสดงทิวา : เพลงต่าฮู่ต่าแกญอแคอี	ความยาว	7 นาที
5. เพลงอย่าลืมบ้านคอย	ความยาว	2 นาที
6. เพลงลา ”เซอเก๋อตอ”	ความยาว	3 นาที
	รวม	20 นาที

เพลง
ชุมชนการเรียนรู้ “สมเด็จย่า”

ท่ามาโลการเรียนรู้ คือ เส่า เตอดิเซาะ โจ๊ะก่าเคอ มาโลดำ เคาะมาดำ บะเสย่า
ท่ามาโล เลอะอะซอ คือแกละเจอ มาโลดำ มีมี หน่อ ๆ
หนะเซอนะเก กอชะคอตอแจ๊ะ
หมื่อเตอนี้ เปื่อเกอที บะตำมี

(คำแปล)

ชุมชนการเรียนรู้ “สมเด็จย่า” นั้นไม่เหมือนที่อื่น ๆ มีทั้งเรียน ทั้งทำงาน
ต้องเข้าใจการศึกษา ระบบใหม่ ต้องใส่ใจการเรียนรู้ ให้ได้คุณค่า
หนักหน่อช่างมัน อดทนเอาสักหน่อ
แล้ววันหนึ่ง จะได้พบความสบาย (สุขใจ)

เพลง
“สมเด็จย่า” ผู้มีเมตตา

“สมเด็จย่า” กวาชะเก มาเจอกวาเกอยอโบลี
เหลอเปื่อตามาโล ดิเซาะเปื่อแวนมาโลดำ
หน่อบีกหน่อโย รากโคดมาก เปื่อแวนดากลือกลอกเก
เตอเซเลอ ต่าบีกดำโพเลอเท่กวา มอเปื่อแวนบากจิกบีกบากเกอ
** “สมเด็จย่า” ซินเวลี บากน่ำต้อคมาเจอกวาดิ
เต็กถ่ออะแวนเปื่อโจ๊ะ กักหมื่ออานีเปื่อเน่มาโลดำ...

(คำแปล)

“สมเด็จย่า” ผู้เมตตา เราชาวหญิงชายทุกคน
ท่านมีความเอื้ออาทร เพื่อให้พวกเราเราได้ศึกษา เล่าเรียน
* พระคุณของท่านยิ่งใหญ่ สดุดีที่เราจะทดแทน ในพระคุณ
พระคุณของท่านให้พวกเรา พวกเราขอขอบพระคุณ พระองค์ท่าน
ถึงแม้ท่านจากไปแล้ว ท่านยังช่วยพวกเราอยู่ทุกวัน
ทุ่มเทกำลังวังชา เพื่อให้พวกเรามีความรู้ทุกคน...

เพลงประกอบการแสดง เกอะเซเคตะเลอะ (กะเหรี่ยงกระทาบไม้ 1 ชั้น)

“ห่อโคเคอ ต่ากิล่า”

ห้าโคค้ำค้ำด่าลา เสโควาปาโอะ อามะ ต่ามือลานเโอแวงะเกอ ลืออา
ด่าแปด่าปะโอเซกอ ปกาเกอญอซุพลีชะญอ ต่าโพกานเโอบาลอเซกอ
ด่าเซอเกอตอแคอี ต่าโก่จูเตอดิอาลอ แม่เลอเสโควาปกา
ปกามาสะกอ เกเก่อ ยาเปอดค บือแเว
เสโควาปกาโอตะแเว กูต้อเกเนอเมกุเกปอแลเม... (ซ้ำ)

(คำแปล...โลกแห่งสีสัน)

ในบนโลกนี้มีสีสันมากมาย มีธรรมชาติและมีผู้คนอยู่อย่างมีความสุข
แม้กระทั่งสัตว์มาอยู่อาศัยในป่า
แต่ปัจจุบันนี้ ไม่เหมือนเมื่อก่อนแล้ว มีผู้คนตัดไม้ทำลายป่า
ขอความร่วมมือพ่อแม่พี่น้องทุก ๆ คน ช่วยกันรักษาธรรมชาติ
ให้เหมือนเดิมตลอดไป...

เพลงประกอบการแสดง ทิวา (กะเหรี่ยงกระทาบไม้ 2 ชั้น)

“ต่าฮู้ต่าแกญอแคอี”

ต่าฮู้ต่าแกญอแคอี โปสำโฮมาโลเลอโย เกอญอโพชะพิหน่อ เกอากอ
เตะเวชะลุดะกะซอ ลออะเคอ วาเกอพอลลอ เกอญอโพ แคอี กว่าเตอดิเลอเปอะ
*เปอะที่เป่อก้อเตอโอ เกเลอเปอ กุลอเปอชะ เกอตอเก ปกาเกอญอ
อะลืออะลา เปอแตะแคะซ้อ แคะซ้อ เปอเตอมาเกเทาะ
เกอญอโพ เกอชะพิ หน่ออะกั๊วะ... (ซ้ำ 2 ครั้ง)

หมี่จ้อเตะ นะแกบอแก เกเลอเป้อ ทอโคโลเม เตอคือเสอะปกากอญอ
ลอรู ลอเพ แกะเกอญอ อือเกอญอทา โอะเตะตำ สุพีชะพี
โอะลอโจ ลอคะ ตือเสอะ โพละละลี...

(คำแปล...การละเล่นสมัยใหม่)

การละเล่นสมัยใหม่นี้ กะเหรี่ยงลี้วัฒนธรรมเผ่าพันธุ์ของตนเอง
หลงคิดว่าตัวเองเป็นคนสมัยใหม่
กะเหรี่ยงรุ่นใหม่ ไม่เหมือนกะเหรี่ยงสมัยก่อน เราไม่มีชาติ ไม่มีที่อยู่ของตนเอง
เราน่าจะอนุรักษ์วัฒนธรรมของตนเองไว้ แต่คนรุ่นใหม่กลับให้หรือไว้ก่อน
ไม่นำวัฒนธรรมเก่ามาฟื้นฟู ได้แต่พูดว่ารอก่อนตลอดเวลา
ส่วนประเทศไทยในขณะนี้กำลังพัฒนา เราน่าจะร่วมมือร่วมใจกันอนุรักษ์วัฒนธรรม
ของเราไว้ให้คงอยู่ในสภาพเดิมตลอดไป...

เพลง

อย่าลืมบ้านดอย

คุณั้นจิหมู่บ้านของพวกเราชาวดอย	คุณี้จิหมู่บ้านของพวกเรากะเหรี่ยง
พวกเราอยู่ด้วยความลำบาก ด้วยความยากจน บ้านไม่ใหญ่ บ้านไม่โต เหมือนคนพื้นราบ	
หมู่บ้านเรามีบ้านเพียงไม่กี่หลังคา	อยู่เรียงรายกันเป็นแถวตามแนวชายป่า
กำลังรอให้พวกเรากลับไปดูแล	โอ...เพื่อนเอยไม่ต้องลืมหมู่บ้านบนดอย
ตั้งใจเรียนเอาความรู้ให้ได้เยอะ ๆ	เพื่อนำเอาวิชาที่ได้เรียนกลับไป
พัฒนาหมู่บ้านเราให้ได้เจริญ	หมู่บ้านดอยกำลังคอยพวกเราทุกวัน...

เพลง
เชอเกอเกอตอ

เชอเกอตอคือแวลี เลอเปอแเว บะลอพะ ดิสอสะโพอีเนเกอลอมา
ทีลอสะวีเลอพะตำอีเนตำจจา ทีวีปกาเมตตาคอตาโลอา
บะลอพะเลอบลอธิ สะโพ แปะ ดอกแมงที ตือตาเชอเกอตอแลเตอปลา
กวีญค่อจือวีวาแตรง

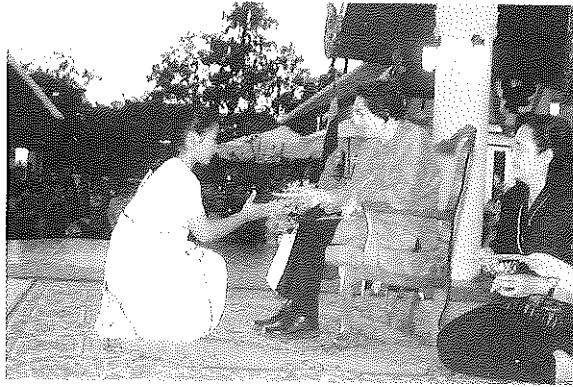
คือเลอเนอคีเกอเคอสะเปหน่อญาเตอเกดกมอเออ

สะเปนอ สะเปนอ ออเตอเก ออเตอเก ตาเออลอเลอเปอเออลอเน่ก
หน่อบะออ หนอบะออ มาได้ ท่อเกอลือ ปาญอหน่อโคจจือ สะเนโอญ...

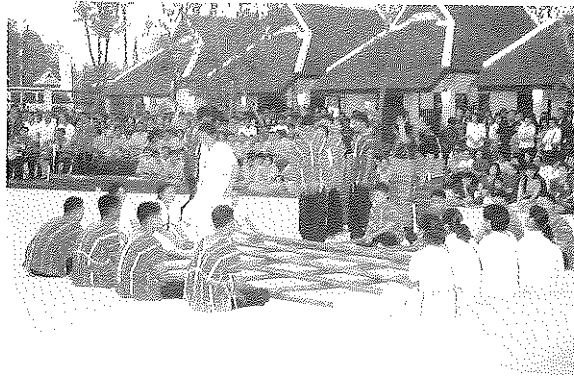
(คำแปล...เวลา)

ถึงเวลาแล้ว ที่เราจะต้องจากกัน หัวใจเต็มไปด้วยน้ำตา
จากกันครั้งนี้ เหมือนกับใจหายไป มีพบก็ต้องมีจาก
โบกมือ บ้าย บาย จนสุดสายตา
อย่าลืมกันนะ อย่าลืมคำพูดที่พูดกันไว้
ถึงตัวจะไกลแต่ใจซิดใกล้เสมอ และไม่คิดที่จะลืมกัน...

ทรงพระราชทานรางวัลแก่ผู้เฒ่าเฒ่าชาวชนชาวเขา
จากชุมชนการเรียนรู้ "สมเด็จย่า"

การแสดงชุด "กะเหรี่ยงกระซิบไม้ 2 ชั้น"

การขับร้องเพลง

**FÊTE DE LA
FRANCOPHONIE 2003**

FÊTE DE LA FRANCOPHONIE 2003

En Thaïlande, les organismes francophones ont organisé « la Fête de la francophonie 2003 » du 14 au 31 mars 2003.

Les organisateurs associés sont les suivants :

1. Les ambassades de pays francophones en Thaïlande : Ambassade de Belgique, Ambassade de Bulgarie, Ambassade de Cambodge, Ambassade du Canada, Ambassade d’Egypte, Ambassade de France, Ambassade du Laos, Ambassade du Maroc, Ambassade de Roumanie, Ambassade de Suisse, Ambassade du Vietnam
2. Délégation de l’ Union européenne en Thaïlande.
3. Association Thaïlandaise des Professeurs de Français (ATPE)
4. Accueil francophone de Bangkok
5. Alliance française de Bangkok
6. Asian Institute of Technology (AIT)
7. Fédération Thaïlandaise de Pétanque
8. IRASEC
9. Lycée Français de Bangkok
10. TV5
11. Université Thammasat

Voici le programme des activités de la francophonie et de la langue française en Thaïlande.

Date	Horaire	Organisme	Activités
14	Soirée	Alliance Française de Chiangrai	Concert par la chanteuse Mouron, interprète de Brassens, Brel, Aznavour, accompagnée du pianiste Terry Truck
15	Soirée	Alliance Française de Chiangmai	Concert de Mouron-Truck (en présence de S.M. la Reine Sirikit)

Date	Horaire	Organisme	Activités
17	18h05 18h30	TV5 IRASEC	<ul style="list-style-type: none"> • Diffusion : <i>Portraits : Aime Cesaire</i> • A l'hôtel Sofitel Silom de Bangkok (sur invitation) : conférence « L'IRASEC, institut francophone à vocation régionale par quatre chercheurs de l'IRASEC (Institut de recherche sur l'Asie du Sud-Est contemporaine) –MM. Stephane DOVERT, directeur, Arnaud DUBUS (correspondant à Bangkok du <i>journal Liberation</i>), Kajit JITTASEVI (Université Thammasat) et Arnaud LEVEAU (journaliste à <i>Valeurs actuelles</i> et autres périodiques)
19	18h05 20h30	TV5 Ambassade de France en Thaïlande	<ul style="list-style-type: none"> • Diffusion : <i>Un siècle d'écrivains ; Léopold Sedar Senghor</i> • Concert de Mouron-Truck à l'hôtel Oriental de Bangkok
19-21		Asian Institute of Technology (AIT)	<ul style="list-style-type: none"> • Atelier de chansons francophones • Festival de films français • Soirée karaoke • Diffusion de vidéos en boucle sur la France • Spectacle d'illusionniste • Kiosque EduFrance
19-26	21h30- 22h00	Station de radio Thailand FM de Bangkok	<ul style="list-style-type: none"> • Emission de chansons françaises et francophones
20	Journée	Alliance Française de Bangkok	<ul style="list-style-type: none"> • Animation, jeux et « chat » en ligne « Spécial Journée de la Francophonie » à la médiathèque de l'Alliance

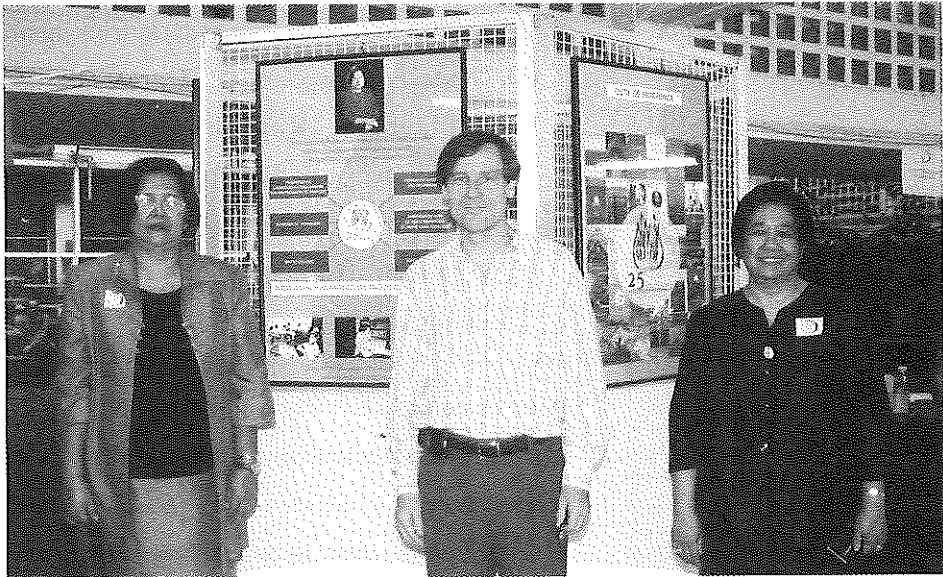
Date	Horaire	Organisme	Activités
	Soirée 18h05 20h30 00h30 02h30	Ambassade de France en Thaïlande TV5 TV5 TV5 TV5	<ul style="list-style-type: none"> • A la résidence de France (sur invitation) : réception avec récital par la chanteuse Mouron et la pianiste Terry Truck • Diffusion : <i>La Ludictée</i> • Diffusion : <i>Les Trophées de la Francophonie</i> • Diffusion : <i>Double Je, de Bernard Pivot</i> • Diffusion : <i>Le Mondial de la pub francophone</i>
21	18h05	TV5	<ul style="list-style-type: none"> • Diffusion : <i>Un siècle d'écrivains : Albert Camus</i>
22	9-18h30 19h00	organismes francophones à Bangkok	<ul style="list-style-type: none"> • Concours de Questions-réponses sur la francophonie pour les élèves et étudiants de français • Concours de dictée pour les élèves et étudiants de français • Concours de pétanque • Divers kiosques de la francophonie • Projection de deux films de la francophonie : <i>Du Pic au Coeur</i>, de Celine Baril (Québec), et <i>I'appât</i>, de Bertrand Tavernier (France) • Musique marocaine • Concert par la chanteuse Mouron et le pianiste Terry Truck
22-31		Six resturants francophones	<p>Pour célébrer la Francophonie, proposer une réduction consentie aux clients munis de l'annonce.</p> <p>Six restaurants : <i>Belguim Beers Paradise, Charlie's, Crepe and Co, Indigo, La Boulange, Le Mistral, Moody's Swisse Lodge</i></p>

Date	Horaire	Organisme	Activités
25	20h00- 21h30	Ambassade de Suisse	A l'hôtel Plaza Athénée, salle Gallery : présentation et lecture par l'écrivain suisse Daniel de Roulet de passages de son livre « <i>Les noms des Alpes suisses en quatre langues, éloge du plurilinguisme, du mauvais français et du maître de camoe</i> » (theme de la diversité culturelle et linguistique), en préambule à l'ouverture du premier salon international du livre de Bangkok, du 27 mars au 4 avril 2003
26	14-17h	Ambassade de France en Thaïlande	A l'hôtel Sofitel Silom de Bangkok, salle Vendôme : table ronde autour de Mme Claire Keefe-Fox, à l'occasion de la sortie de traduction en thaï de son livre <i>Le ministre des moussons</i> (éditions Nanmee Books), avec trois historiens (Dr. Winai Pongsripooan, de l'Université Silpakorn Mme Plubplung Kongchana de l'Université Srinakharinwirot et M. Predee Phisphumvidhi de l'Université Burapha), un modérateur (Dr. Panithi Hoonsawaeng de l'Université Chulalongkorn)
31	14-16h	IRASEC	A Queen Sirikit National Convention Centre, auditorium : lancement-présentation, en anglais, du livre <i>Le destin des fils du dragon- L'influence des communautes chinoisés au Vietnam et en Thaïlande</i> par l'auteur, Arnaud Leveau, journaliste.

Fête de la Francophonie 2003

Fête de la Francophonie en Thaïlande, le samedi 22 mars 2003

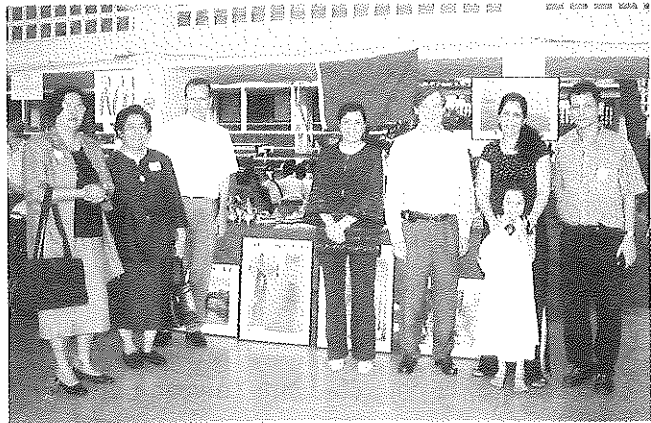

M. l'Ambassadeur de France en Thaïlande, M. Laurent AUBLIN et les vice-présidentes de l'ATPF, khunying Wongchan Phinainitisatra (droite) et Dr. Thida Boontharm (gauche).

← M. Christian Depierre, Attaché de coopération pour le français, et la comité de l'ATPF devant le kiosque de l'Accueil Francophone de Bangkok.

Le kiosque de l'Ambassade du Maroc →

← Monsieur l'Ambassadeur et les vice-Présidentes de l'ATPF devant le kiosque de TV5.

Journée de la Francophonie 2003

L' Association Thaïlandaise des Professeurs de Français a partagé « La journée internationale de la Francophonie 2003 » avec les organismes francophones en Thaïlande.

Organisateurs associés : 1 Les ambassades de pays francophones en Thaïlande : Ambassade de France, Ambassade de Suisse, Ambassade de Belgique, Ambassade du Canada, Ambassade du Maroc, Ambassade de Roumanie, Ambassade d'Egypte, Ambassade de Bulgarie, Ambassade du Laos, Ambassade du Vietnam 2. L'Union européenne en Thaïlande 3. L' Association Thaïlandaise des Professeurs de Français (ATPF) 4. L' Accueil francophone de Bangkok 5. L' Alliance française de Bangkok 6. TV5 en Thaïlande 7. L' Université Thammasat

Lieu de l'événement : Université Thammasat, Bangkok

Date : 22 mars 2003

Nos festivités de cette journée sont les suivantes :

I. Les différents concours ;

1. **Les concours de Questions-Réponses** sur la Francophonie pour élèves (niveau secondaire) et pour étudiants (niveau universitaire) de français. L'ATPF a pris la responsabilité en collaboration avec le Bureau de coopération pour le français près de l' Ambassade de France en Thaïlande.
2. **Le concours de dictée** pour élèves (niveau secondaire) et pour étudiants (niveau universitaire) de français. L'ATPF a pris la responsabilité en collaboration avec le Bureau de coopération pour le français près de l' Ambassade de France en Thaïlande.
3. **Le concours de chansons** où les élèves thaïlandais chantaient une chanson francophone à leur choix. L'ATPF en a pris la responsabilité en collaboration avec le Bureau de coopération pour le français près de l' Ambassade de France en Thaïlande.
4. **Le concours de scrabble** dont L' Accueil Francophone de Bangkok avait pris la responsabilité.

5. **Le concours de bandes dessinées** dont l'Ambassade de Belgique a pris la responsabilité.
6. **Le concours de pétanque** dont la Federation thaïlandaise de pétanque a pris la responsabilité.

II. **La projection de deux films** de la Francophonie : *L'appât* de Bertrand Tavernier (France) et *Du Pic au Coeur*, de Céline Baril (Québec) en collaboration avec les Ambassades de France et du Canada.

III. **L'orchestre marocain** en collaboration avec l'Ambassade du Maroc.

IV. **Le concert** par la chanteuse Mouron et le pianiste Terry Truck.

V. **Les kiosques** de représentants des organismes francophones : Alliance Française de Bangkok, EduFrance de l'Ambassade de France, Ambassade de Suisse, Ambassade de Belgique, Ambassade du Canada, Ambassade du Maroc, Ambassade du Laos, la Délégation de l'Union européenne en Thaïlande, l'Association Thaïlandaise des Professeurs de Français, l'Accueil Francophone de Bangkok, TV 5 en Thaïlande, la librairie Duang kamol Samai.

Voici les résultats de trois concours sous la responsabilité de l'ATPF :

1. Concours de **Questions-réponses** niveau secondaire :

Prix	Prénom-nom	Ecole
Premier	Mlle Sareeya PRONIM	Triam Udom Suksa
Deuxième	M. Napong RUGKHAPAN	Triam Udom Suksa
Troisième	Mlle Khorapin PHUAPHANSUWAT	Saint Joseph Convent
Prix de consolation	Mlle Anutra WANNAVIROJ	Saint Joseph Convent
	M. Nathamon THONGSRINOON	Bangkapi
	Mlle Siritorn WOUNGYIBKRAN	Bangpakok Wittayakom
	M. Weerachai BOONKIATTIBUT	Bangpakok Wittayakom

2. Concours de **Questions-réponses** niveau universitaire :

Prix	Prénom-nom	Université
Premier	Mlle Uthaiwan SUPTAVEEYING	Chulalongkorn
Deuxième	M. Wanutpong KHEMACHEWAKUL	Thammasat
Troisième	M. Chaiwat WANNAPORNPAISAN	Thammasat
Prix de consolation	M. Werapong WONGTHAWORN-CHAT	Thammasat
	M. Uthen SUKCHAROEN	Silpakorn, Nakorn Pathom
	Mlle Pisanee KOPOLRATANA	Kasetsart

3. Concours de **Dictée** niveau sencondaire :

Prix	Prénom-nom	Ecole
Premier	Mlle Nu-Dhorn PATIMAPRAGORN	Saint Joseph Convent
Deuxième	Mlle Vudhini SENI	Saint Joseph Convent
Troisième	Mlle Srocha DUMRONGTHA-VEESAK	Saint Joseph Convent
Prix de consolation	Mlle Chittraporn LERTTAWEEWIT	Saint Joseph Convent
	Mlle Piriya LIMPIWATANA	Triam Udom Suksa Pattanakarn
	M. Sithitep EAKSITTIPONG	Debsirin
	Mlle Anutra WANNAVIROJ	Saint Jopseph Convent

4. Concours de **Dictée** niveau universitaire :

Prix	Prénom-nom	Université
Premier	M. Wansuk KHONGRASEE	Chulalongkorn
Deuxième	M. Wanutpong KHEMACHEWAKUL	Thammasat
Troisième	Mlle Uthaiwan SUPTAVEEYING	Chulalongkorn
Prix de consolation	Mlle Prattana WIRIYA-UDOMPHON	Thammasat
	Mlle Wannika ONPUN	Thammasat
	M. Attaphong AYUSUK	Thammasat
	M. Vichitra WONGLERSAK	Thammasat

5. Concours de **chansons** niveau secondaire :

Prix	Prénom-nom	Ecole
Premier	M. Sarayut SRI-IAM	Debsirin
Deuxième	Mlle Navapun CHUENPRADITH	Saint Joseph Convent
Troisième	Mlle Pawika THAMMAKAMEE	Triam Udom Suksa

Après que la Journée internationale de la Francophonie 2003 à l'Université Thammasat avait pris fin, M. Christian DEPIERRE, Attaché de coopération pour le français, près de l'Ambassade de France, a envoyé une lettre de remerciement à tous les organisateurs associés à cette fête. Nous lui a demandé la permission de la citer ici :

From : Christian.depierre@diplomatie.gouv.fr
Subject : Journée du 22 mars à Thammasat : merci
Date : 26 mars 2003 09 :21 :35+0700

Chers amis,

La journée du 22 mars est passée. Organisée sur le campus de l'Université Thammasat, elle constituait cette année le temps fort de la quinzaine de la francophonie, qui n'est d'ailleurs pas encore achevée.

Les préparatifs ont pris du temps et ont demandé une bonne part d'efforts. Chacun a apporté sa propre contribution, plus ou moins lourde, voire ingrate pour certains. En raison des vacances scolaires et universitaires, nous nous attendions tous à un faible taux de fréquentation. La journée a cependant été une réussite à mon sens, et cela grâce à l'aide invincible de collaborateurs indirects. Nous tenons à vous remercier de votre aide et de votre dévouement, et comptons sur vous pour transmettre nos remerciements et notre reconnaissance à chacun de vos collaborateurs qui ont contribué de près ou de loin au bon déroulement de cette journée.

Nous comptons organiser une réunion de bilan au mois d'avril en vue de préparer ensemble les grands axes de notre stratégie pour la semaine de la francophonie 2004. Nous reprendrons prochainement contact avec vous.

A bientôt.

Cordialement.

Christian.

Christian Depierre

Attaché de coopération pour le français

Service de coopération et d'action culturelle

Selon la lettre du Serétaire général de l'OIF, présentée ici, l'ATPF a envoyé les informations de la journée du 22 mars 2003 à l' Organisation international de la Francophonie. Vous pouvez consulter nos festivités et divers événements organisés par les pays du monde entier sur Internet : [http:// 20 mars.francophonie.org](http://20mars.francophonie.org).

Vous trouvez ici une lettre du Secrétaire général de l'Organisation International de la Francophonie qui nous a demandé de lui informer nos activités. En même temps pour célébrer ectte occasion, il nous a envoyé un message. Voici sa lettre et son message.

ORGANISATION
INTERNATIONALE DE
LA FRANCOPHONIE

Le Secrétaire général

Paris, le 29 janvier 2003

Chères Amies,

Chers Amis,

Comme chaque année, nous célébrons, le 20 mars, la Journée internationale de la Francophonie.

Le 20 mars est véritablement devenu pour tous les francophones, sur les cinq continents, le symbole de notre appartenance commune, une appartenance fièrement et librement revendiquée.

Parce qu'être francophone, c'est partager une langue commune, mais aussi des valeurs, sans prétendre en de tenir le monopole : la démocratie, la liberté, les droits de l'Homme, la justice, la solidarité, le développement, la diversité culturelle.

C'est aussi aller de l'avant dans nos efforts en faveur de la formation et de l'éducation. A ce titre, j'attends beaucoup des Etats généraux de l'enseignement du français en Afrique francophone qui se tiendront à Libreville, du 16 au 20 mars 2003. Je mesure pleinement le rôle essentiel de l'éducation dans le processus de développement de nos Etats et de nos peuples car l'espace francophone est encore, trop souvent, un espace où perdrent analphabétisme et pauvreté.

J'attache également une grande importance à la participation active de tous les francophones aux grandes conférences internationales pour y faire entendre notre voix. Je pense tout particulièrement au Sommet mondial sur la société de l'information qui se tiendra à Genève fin 2003, que nous préparerons ensemble lors d'une

Conférence ministérielle sur les technologies de l'information et de la communication en septembre prochain à Rabat.

Mais la Francophonie n'est pas seulement une affaire de diplomates ou une succession de conférences. Avant de prendre mes nouvelles fonctions de Secrétaire général de l'OIF, j'ai pu constater l'intérêt des jeunes, des femmes et de l'ensemble de la société civile pour cet important rendez-vous qu'est la Journée internationale de la Francophonie. Car, à travers votre mobilisation, vous montrez au monde la vitalité de votre engagement, l'expression de votre créativité et la solidarité qui vous anime. C'est vous qui portez avec le plus de vitalité et de spontanéité le message que nous délivrons.

L'année dernière, ce sont plus de cent pays qui ont pris la mesure de notre richesse et de la réalité de notre communauté, à la fois diverse dans ses expressions et rassemblée pour s'ouvrir aux autres, les lusophones, les hispanaophones, les arabophones, les russophones..., et défendre avec eux une autre vision de la mondialisation. Celle qui recherche la paix et favorise la connaissance de l'autre, celle qui célèbre l'universel en chacun.

Pour faire connaître le projet qui est le vôtre à cette occasion, je vous invite à m'informer du programme de vos festivités et à l'annoncer sur le site internet dédié à l'événement (<http://20mars.francophonie.org>).

Que la Francophonie, en ce jour de fête, soit célébrée avec ardeur.

Abdou Diouf

Message de Monsieur Abdou Diouf,
Secrétaire général de l'Organisation
Internationale de la Francophonie¹

Comme chaque année, un nombre toujours croissant de pays dans le monde célèbre, le 20 mars, la Francophonie.

En 2002, ils étaient nombreux, plus d'une centaine, à organiser, souvent dans plusieurs villes, des manifestations de toute nature qui durent et se prolongent pendant une semaine, et même un mois complet. Alors, se succèdent, dans la fête, spectacles vivants, expositions, projections, concerts et conférences, faisant découvrir à un vaste public la vitalité créatrice et la diversité culturelle de notre monde francophone en mouvement. J'interprète ces festivités, comme des occasions uniques de rapprochement entre la Francophonie et les peuples qui la composent. Ce désir de connaître l'Autre et de se faire reconnaître par lui tire sa force de ces rencontres festives qui sont au coeur de notre action.

De cette alterité peut émerger une volonté commune de vivre dans un monde où la découverte de nos différences nous offre de nouvelles voies vers la solidarité et la « Civilisation de l'Universel », selon l'expression très actuelle de Léopold Sedar Senghor. Elle nous aide à éviter les rapports dominateurs et l'égoïsme qu'engendre souvent la peur, cause de ces conflits qui divisent encore trop le monde, quand ils ne le conduisent pas à la guerre.

C'est pourquoi la Francophonie est facteur de Paix. La paix est le fondement de la démocratie et la condition du développement. La paix suppose la résolution des conflits qui ne peut se réaliser que par la médiation. Elle suppose aussi le respect des différences, qui appelle un enracinement toujours plus profond d'une culture de tolérance dans les coeurs et les esprits. En rassemblant 56 Etats et Gouvernements ayant le français en partage, en regroupant, sur des sujets d'intérêt commun, de multiple acteurs aux cultures, traditions, religions différentes, la Francophonie entretient au quotidien « le dialogue des cultures » qui, seul, conduit à la paix.

¹Ce message a été téléchargé du site internet de la francophonie: www.20mars.francophonie.org à l'occasion de la journée de la Francophonie le 20 mars 2003.

En prenant mes fonctions, j'ai situé mon mandat sous le signe de la solidarité de notre communauté autour d'une langue commune et des valeurs qu'elle incarne. Je ne veux pas pour autant que nous nous contentions de slogans ou de principes seulement énoncés et jamais suivis d'actions.

Les objectifs poursuivis sont-ils atteints? Nous voulons le respect du statut de notre langue commune dans les organisations internationales. Commençons par imposer à chacun de nos représentants, l'utilisation du français dans leurs interventions. Cette pratique doit être évaluée régulièrement par les Etats eux-mêmes. S'agissant du partenariat avec les autres aires culturelles et linguistiques, il va sans dire qu'il faut se donner les moyens de dialoguer avec leurs locuteurs dans leurs langues. Il serait du même coup normal que nos partenaires, par un juste retour des choses, fassent aussi usage du français. Cette convivialité pourrait les y inciter. Faire ainsi passer dans les faits le principe du plurilinguisme et de la diversité culturelle renforcerait singulièrement la Francophonie et les autres aires linguistiques.

La Francophonie s'affirme comme un espace de solidarité et de développement. Et bien! Ayons la volonté politique de commencer par appuyer les efforts désespérés que déploient nos Etats membres pour renover leurs enseignements et leurs systèmes de formation et d'éducation. Pour cela, sans se substituer à eux, proposons-leur des solutions tirées d'une expérience trentenaire qui doit servir, même pour tirer les leçons des échecs ou des insuffisances.

C'est par l'alphabétisation, la formation et l'éducation que se gagnera la bataille du développement durable. Et cela exige que soient impliqués des femmes et des hommes libres, parce que conscients de leurs responsabilités personnelles et collectives dans tous les actes de la vie. De ces esprits libres et responsables dépendra également le respect ou non d'une éthique humaniste. Cette Ethique universelle parce qu'humaine, la Francophonie a contribué à en préciser les contours, en plaçant la langue au coeur de sa réflexion. Depuis Aristote jusqu'à Descartes, de nombreux penseurs et philosophes ont exprimé la part essentielle que prend la langue dans l'évolution de la pensée humaine. Les textes sacrés placent également le Verbe au fondement du monde.

Certes, la force de la Francophonie est d'avoir tout de suite considéré le combat pour une langue comme celui de toutes les langues. Car ses fondateurs, Senghor,

Bourguiba, Diori, Sihanouk, parlaient d'autres langues que le français et portaient avec fierté la pluralité de leur identité et les couleurs de l'indépendance nationale dans leurs pays respectifs.

Pour autant, ne faudrait-il pas davantage réfléchir aux meilleures manières d'associer le français aux langues avec lesquelles elle est en contact dans l'espace francophone? « Ce n'est pas tant le français qui fait la Francophonie que sa coexistence avec les langues de l'espace francophone » disait Français Mitterrand au Sommet de Dakar. Linguiste et grammairien, Leopole Sedar Senghor qui a chanté sur tous les tons la beauté, la finesse, la logique et la solidité de la langue française ne disait pas autre chose : « ignorer sa langue natale, c'est se déraciner ». On sait la force que Senghor attribuait au diptyque « enracinement et ouverture ». L'un n'allant pas sans l'autre. C'est toujours vrai.

Comment faire pour acquérir la maîtrise du français et des langues d'origine? Il appartient aux Etats généraux de l'enseignement du français qui se réunissent à Libreville du 17 au 20 mars de le dire. En tous cas, de la maîtrise de nos langues dépend d'abord l'équilibre de l'enfant et puis la validité du système de formation : formation aux choses de la vie qui sculpte l'esprit humain, l'éduque, adapte son intelligence et ses comportements aux multiples faits individuels et collectifs qui jalonnent son existence. Il appartiendra aux Etats membres, selon leurs particularités linguistiques, d'accepter et de promouvoir l'école nouvelle.

Des lors, il faudra s'attaquer enfin à la formation des maîtres et les motiver, au statut de l'enseignant, à la production de matériels didactiques, à l'utilisation, à des fins éducatives, des technologies de la communication moderne, à la prise de conscience de tous les acteurs concernés à la mise en opérations de toutes les bonnes volontés, notamment des ONG et OING spécialisées, au rôle accru de la Francophonie. Il y a de quoi se parler franchement et surtout agir.

La diversité linguistique est une composante essentielle de la diversité culturelle qui est au coeur du PROJET FRANCOPHONE. Le Sommet de Beyrouth, en octobre 2002, lui a donné une vigueur exceptionnelle. En juin 2001, à Cotonou, lors de la troisième conférence ministérielle de la culture, les ministres francophones ont souligné la nécessité, dans le contexte des négociations en cours à l'OMC, de ne pas s'engager à libéraliser les biens et services culturels. « La culture ne doit pas plier devant le commerce », a dit avec force le Président Chirac. La Francophonie

prépare la contribution francophone au projet de convention internationale de l'UNESCO sur la diversité culturelle. En effet, elle assume depuis longtemps un rôle de précurseur à l'échelle mondiale dans la recherche de solutions à un problème d'une importance, réellement stratégique, non seulement pour son propre avenir, mais aussi pour celui de tous les peuples. Ce dialogue des cultures qui s'organise entre nous et avec le reste du monde devrait contribuer à l'instauration d'une mondialisation pacifiée, car respectueuse des différences, et plus juste, car inspirée par les droits de l'Homme et la démocratie. Démocratie dans nos pays, démocratie dans les organisations internationales.

A Paris, en février 2003, les rencontres internationales des organisations professionnelles de la culture ont mis en évidence le singularité de la Francophonie qui, par ses programmes, plongé dans l'économie de l'immatériel, celle qui tire sa richesse des oeuvres de l'esprit. La France, le Canada, le Québec en donnent une preuve éclatante. Il apparaît que plus de 20% des échanges mondiaux concernent les échanges culturels dont la moitié pour les pays francophones. L'Afrique n'y est pas comptabilisée, mais elle pourrait l'être en créant ses « industries culturelles » dans des secteurs aussi divers que la musique, l'édition, l'audio-visuel, le cinéma, l'informatique, la mode vestimentaire, pour ne citer que ceux-là. Non seulement la diversité culturelle en sortirait affermie, mais aussi des richesses et des emplois seraient créés. La Francophonie deviendrait utile comme tous le demandent. Répondant aux attentes des peuples, elle deviendrait bien plus populaire.

L'option démocratique, le respect des droits de l'Homme et des libertés donnent à la culture une dimension qui ne répondait pas à la conception restrictive qu'on lui réservait habituellement. Senghor cependant, considérant que « la culture est l'esprit des civilisations » la plaçait au-dessus de tout, allant jusqu'à affirmer « que la politique est au service de la culture ». Pour lui, la démocratie, les droits de l'Homme, les libertés étaient avant tout des faits de culture, avant de devenir des problèmes politiques. Il fallait en être pénétré pour les incarner dans la vie institutionnelle et politique.

A Bamako, en novembre 2000, on n'a pas dit autre chose. La déclaration qui a été alors adoptée insiste sur la promotion d'une culture démocratique intériorisée et sur le plein respect des droits de l'Homme. Elle pose, en son chapitre 5, des règles qui concernent la mise en place d'une évaluation permanente des pratiques de la démocratie, des droits et des libertés.

Elle prévoit aussi la mise en place d'un système d'alerte précoce pour identifier les risques encourus par la démocratie, les droits et les libertés et des initiatives destinées à les préserver de toutes violations graves. En cas de rupture, les décisions du Secrétaire général et du CPF sont plus radicales. Elles peuvent aller jusqu'à la suspension de la Francophonie du pays concerné. Le dispositif est en train de se mettre en place, comme en témoigne la réunion du comité consultatif ad hoc sur la Côte d'Ivoire dont la situation actuelle est particulièrement préoccupante. La Francophonie a participé aux négociations de Marcoussis et de Kléber destinées à aider les ivoiriens à sortir de la crise qui les déchire. Elle est présentée à Abidjan au sein du Comité de Suivi pour la mise en oeuvre des accords de paix.

La situation ivoirienne n'empêche pas la Francophonie de veiller et d'agir dans d'autres pays membres. En marge du IX Sommet, s'est tenue la première Assemblée internationale des instituts et réseaux francophones des droits de l'Homme, de la démocratie et de la paix. Après avoir passé en revue l'état de la démocratie, des droits et des libertés dans l'espace francophone, l'Assemblée a appelé les Etats aussi bien que les instituts, centres et réseaux à se regrouper pour contribuer au dialogue des cultures dans le cadre de la diversité culturelle et de la Déclaration de Bamako.

Dans la foulée, se prépare activement la création du réseau des structures gouvernementales chargées des droits de l'Homme. Il viendra compléter le dispositif des réseaux regroupant tous les acteurs impliqués dans la défense des droits de l'Homme. La première réunion constitutive se tiendra à Brazzaville du 25 au 28 avril 2003.

La Francophonie est en action. Je compte sur les opérateurs institutionnels pour mettre en oeuvre cette politique. Je compte aussi sur toutes compétences et sur toutes les bonnes volontés qui favoriseraient un rapprochement avec les populations et qui s'appuieraient sur leur savoir-faire et leur connaissance du terrain. Les orientations que je trace ici sont, pour nous tous, prioritaires. Elles tiennent compte de nos acquis, mais nous devons ensemble leur donner désormais une nouvelle actualité.

Boîte aux Questions

«Journée Internationale de la francophonie»

Puisque l'ATPF et BCF près de l'Ambassade de France en Thaïlande, ont pris la responsabilité du concours de questions-réponses sur la Francophonie, nous présentons ici quelques exemples des questions sur la Francophonie qui seront peut-être utiles pour les gens qui apprennent et qui s'intéressent à la langue et à la culture française, y compris à tout ce qui concerne la «Francophonie».

Vous pouvez trouver la réponse dans divers ouvrages surtout ceux de la culture française et des pays francophones et même sur le site internet www.francophonie.org

1. Quelle est la bonne définition du mot "Francophile"
A: Qui aime la culture et la langue française.
B: Qui n'aime ni la culture ni la langue française.
C: Qui pense comme les Français
2. Quelle est la date de la journée internationale de la francophonie?
A : 14 juillet   B: 16 mars   C: 20 mars
3. Combien de pays sont membres de la francophonie?
A : 96 pays   B: 15 pays   C: 52 pays
4. Quel est le pays qui n'appartient pas à la francophonie?
A: La Suède   B: La France   C: Le Cambodge
5. Quelle est la chaîne de télévision international francophone?
A: TV5   B: France 2   C: M6
6. Quel est le pays francophone qui a une frontière commune avec la France au Nord?
A: La Hollande   B: La Belgique   C: La Suisse

7. Quel est le surnom donné à la France?

A: L'Hexagone   B: L'Antigone   C: Le Polygone

8. Lequel parmi ces trois pays francophones a le même régime politique que la Thaïlande?

A: la Belgique   B: la Suisse   C: le Laos

9. Parmi ces capitales, laquelle se trouve dans pays francophone?

A : Bern   B: Dubin   C: Rome

10. Le périodique « Mékong » est...

A: une boisson   B: un magazine   C: un fleuve

11. La France est...

A: la première puissance agricole de l'Union Européenne

B: la première puissance industrielle de l'Union Européenne

C: la première puissance énergétique de l'Union Européenne

12. Quels pays francophones bordent la mer méditerranéenne?

A: La France, le Maroc, l'Algérie, la Tunisie

B: L'Italie, le Maroc, la Grèce, la France

C: La France, l'Espagne, la Tunisie, le Portugal

13. Lequel de ces trois supermarchés en Thaïlande a bénéficié d'investissement français?

A: Jusco   B: Carrefour   C: Makro

14. Lequel de ces trois monuments appartient au patrimoine mondial de l'UNESCO?

A: Le temple d'Angkor-Vat

B: Le temple de Pimai

C: Le temple du Bouddha d'Emeraude

15. L'équivalent français de l'Oscar américain est...

A: Le César   B: Le Molière   C: La Palme d'Or

16. Laquelle de ces inventions est française?

A: Le cinématographe   B: La radio   C: L'imprimerie

17. Quel est le décalage horaire entre la Thaïlande et la France?

A: 5 heures en été 6 heure en hiver

B: 4 heures en été 5 Heures en hiver

C: 6 heures en été 7 heures en hiver

18. Parmi les pays suivants, lesquels utilisent la langue française comme langue officielle?

A: La Côte d'Ivoire, le Sénégal, le Monaco

B: Le Maroc, l'Autriche, le Kenya

C: La Suisse, le Perou, le Canada

19. Quand est-ce que le terme «Francophonie» a été créé?

A: En 1985

B: Au 19ème siècle

C: En 1981

20. Qui est le héros gaulois le plus connu des bandes dessinées?

A: Tintin

B : Pierrolet

C: Astérix

21. A l'origine, le château de Versailles était...

A: un pavillon de chasse   B: une cartoucherie

C: un moulin

22. La Tour Eiffel est un symbole...

A: de la fraternité

B: des droits de l'homme

C: de l'industrie et de la technologie

23. Dans quel pays se trouve « la Louisiane »?

A: Les Etats-Unis

B: Le Canada

C: La France

24. Que signifie le proverbe cambodgien « A la crue, les poissons dévorent les fourmis, à la décrue les fourmis dévorent les poissons »?

A: On doit toujours craindre plus petit que soi.

B: A chacun son tour, il suffit d'attendre.

C: On doit toujours craindre plus gros que soi.

25. Quels sont les pays francophones en Asie du Sud-Est?
A: Le Laos, le Cambodge, le Vietnam
B: La Birmanie, l'Indonesie, le Cambodge
C: La Malaisie, le Laos, le Vietnam
26. Quelle est l'altitude du Mont Blanc?
A: 2 807 m.   B: 3 807 m.   C: 4 807 m.
27. La résidence du Premier Ministre Français est...
A: au Palais Bourbon
B: au Palais de l'Elysée
C: à l'Hôtel Matignon
28. La ville culturelle la plus connue du Laos est...
A: Paksé   B: Luang Prabang   C: Vientiane
29. Haiti est situé dans l'océan...
A: Atlantique   B: Indien   C: Pacifique
30. Le Mont Saint-Michel se trouve...
A: en Bretagne   B: en Bourgogne   C: Pacifique
31. Quelle ville est une station balnéaire sur la côte atlantique?
A: Nice   B: Cannes   C: La Rochelle
32. Quel est le plat typique français?
A: Hamburger   B: Beef steak frites   C: Pizza
33. Qui est Secrétaire Général de la Francophonie?
A: Boutros Boutros Ghali
B: Abdou Diouf
C: Leopold Sedar Senghor
34. Dans quel organisme le français est-il utilisé comme langue officielle?
A: FIFA
B: NASA
C: l'Union Postale Universelle

47. Essayez de donner une explication pour le terme «francophonie».
- A: L'ensemble des pays ayant la langue française en partage.
B: L'ensemble des pays colonisés de la France.
C: L'ensemble des pays ayant la même culture que la France.
48. Quel est le pays qui n'appartient pas à la francophonie?
- A: La Turquie   B: Le Maroc   C: Le Laos
49. En quelle année Victor Hugo est-il né?
- A: en 1702   B: en 1802   C: en 1902
50. Le «Cordon Bleu» est un mot qui concerne...
- A: la mode   B: les arts plastiques   C: l'art culinaire
51. Lequel parmi ces footballeurs est français?
- A: David Beckham   B: Zinedine Zidane   C: Ronando Bacjo
52. Le mandat présidentiel de la France dure...
- A: 7 ans   B: 6 ans   C: 5 ans
53. Parmi ces trois pays francophones, lequel se trouve en Afrique?
- A: La Belgique   B: La Guyanne   C: La Côte d'Ivoire
54. Parmi ces capitales, laquelle se trouve dans un pays francophone?
- A: Tunis   B: Madrid   C: Milan
55. Quelle est la nationalité de Céline Dion?
- A: Américaine   B: Française   C: Canadienne
56. Parmi ces trois pays francophones, dans lequel l'euro est en circulation?
- A: La belgique   B: La Suisse   C: Le Maroc
57. Laquelle de ces lignes de métro à Paris qui utilise le system VAL (Véhicule Automatique Léger)?
- A: Nation-Etoile
B: Madelaine-Bibliothèque Nationale
C: Défense-Nation
58. Les Fusées Ariane sont lancées de...
- A: Toulouse   B: Saint-Pierre   C: Kourou

59. Parmi ces trois pays, lequel est une monarchie?
A: La Tunisie   B: Le Sénégal   C: Le Maroc
60. Quel Roi a fait construire le Château de Versailles?
A: Louis XIV   B: Louis XV   C: Louis XVI
61. Quel est le fleuve le plus long de la France?
A: Le Seine   B: Le Rhône   C: La Loire
62. Le mékong coule...
A: au Belgique   B: au Laos   C: en Egypte
63. Quelle est la construction architecturale qui se trouve en France?
A: La Tour penchée de Pisce
B: La Tour de Londres
C: Le Sacré Coeur de Montmartre
64. Paris est la capitale mondiale...
A: de la cuisine   B: de tourisme   C: de la musique
65. Parmi ces trois sites, lequel a été déclaré patrimoine mondial de l'humanité?
A: La baie du mont St-Michel
B: La chaine des Puys
C: La vallée d'Ossau
66. Aux Jeux Olympiques d'Atlanta en 1996, Marie-José Perec a remporté deux médailles d'or, l'une sur 400 mètres et l'autre sur...
A: 400 mètres haies   B: 200 mètres   C: 100 mètres
67. Les Celtes, qui envahirent la Gaule au cours du 1er Millenaire avant Jesus-Christ, empoisonnaient leurs flèches a aidé...
A: d'huile de ricin   B: de feuillage d'if   C: de salive de putois
68. Quel est l'emblème de la République française?
A: le coq   B: le lys   C: Marianne
69. Dans quelle ville est né le célèbre égyptologue Jean-François Champollion?
A: Paris   B: Figeac   C: Bordeaux

70. « On ne peut pas gouverner un pays qui offre 365 variétés de fromages » selon....
A: Brillat-Savarin   B: Victor Hugo   C: Le général de Gualle
71. Dans le nord de la France, la ville de Douai est surnommée «La cité des géantes» en raison...
A: de son invincible équipe de basket-ball
B: du carnaval traditionnel qui se déroule en été
C: des firmes multinationales qui siègent.
72. La place des Quinconces à Bordeaux est considérée comme....
A: la plus grande de France.
B: la plus grande d'Europe.
C: la plus grande du monde.
73. Le terme «Francophonie », qui désigne l'ensemble des personnes ayant le français en partage, a été créé...
A: au 19ème siècle, par le géographe Onesime Reclus
B: en 1985, par le Général de Gaulle
C: en 1981, par le Président François Mitterrand
74. La Tour Eiffel représentait pour son concepteur Gustave Eiffel une commémoration de la Révolution française de 1789, événement qui annonça l'entrée dans le siècle...
A: de l'industrie et de la technique
B: des droits de l'homme
C: de la fraternité
75. Les truffes, sorte de champignons très raffinés et très chers, sont repérées grâce à des chiens truffiers ou...
A: des poules   B: des chèvres   C: des truies
76. Lors de la construction du château de Chambord par le roi François 1er, un affluent de la Loire a été détourné afin que le château...
A: puisse se refléter dans les eaux.

B: soit édifié sur un terrain asséché.

C: ne soit pas menacé par les crues.

77. Le premier but de la France en finale de la Coupe du monde de football 1998 a été marqué par Zinedine Zidane, à la...

A: 12ème minute

B: 27ème minute

C: 43ème minute

78. Que est pseudonyme utilisé par l'homme de théâtre Jean-Baptiste Poquelin?

A: Marivaux

B: Molière

C: Racine

79. Edifiée aux 12e et 13e siècles, la cathédrale de Chartres concentre toutes les nouveautés architecturales de «l'ère divine»...

A: roman

B: gothique

C: baroque

80. «suphat», paru en 1938, fut considéré comme le premier roman moderne...

A: cham

B: khmer

C: monong

81. Pour implorer l'arrivée de la pluie, une coutume lao consista à...

A: chanteur en chœur des plaintes.

B: lancer des fusées de bambou.

C: imiter les cris des canards.

82. Les paysans cambodgiens entaillent la base des hévéas dans le but...

A: de réguler la croissance de ces arbres.

B: d'en recueillir du latex.

C: d'implorer des faveurs divines.

83. A Phnom Penh, un mariage dans une famille aisée est l'occasion d'installer une tente sur le trottoir, pour...

A: y réciter des poèmes

B: y régaler les invités

C: y organiser une tombola

84. L'unité monétaire du Laos est...

A: le riel

B: le won

C: le kip

85. Par l'intermédiaire du delta de Cochinchine, le Vietnam gagne chaque année sur la mer...
- A: 19 mètres   B: 49 mètres   C: 79 mètres
86. Le 7ème Sommet de la Francophonie s'est tenu à...
- A: Da Nang   B: Hanoï   C: Hue
87. Un Laotien fait sa « cour d'amour » en...
- A: déclamant sa déclaration d'amour.
B: chantant sa déclaration d'amour.
C: sifflant sa déclaration d'amour.
88. A l'occasion du Tet, les Vietnamiens préparent le banh chung, gâteau carré de riz gluant enveloppé de feuilles de...
- A: laitue   B: bananier   C: palmier
89. Le fleuve Mékong parcourt le Laos sur longueur de...
- A: 800 km.   B: 1800 km.   C: 2300 km.
90. Dans la région de Da Nang, les Montagnes de marbre abritent des sanctuaires et...
- A: des grottes-pagodes.
B: des grottes naturelles.
C: des grottes-cierges.
91. Les Vietnamiens décrivent la silhouette de leur pays comme...
- A: une tige de bamboo portant un panier de riz à chaque extrémité
B: un S.
C: un dragon ensommeillé.
92. L'emblème du Cambodge est...
- A: le palmier nanin   B: le palmier à sucre   C: le palmier-dattier
93. Depuis 1994, la croissance économique annuelle du Vietnam dépasse.
- A: 4%   B: 6%   C: 8%

94. Selon la légende, les crochets qui se trouvent sur les toits des chapelles bouddhiques Theravada sont destinés...

A: à attraper les esprits malins qui descendent du ciel.

B: à effrayer oiseaux en quête de perchoir.

C: à indiquer la direction des vents.

95. Autrefois, seul l'empereur avait le privilège de porter des habits arborant...

A: un dragon

B: un phénix

C: un canard

96. A l'occasion de la fête du Tet, les Vietnamiens doivent porter des vêtements neufs et...

A: le Vietnam

B: l'Indochine

C: la Cochinchine

97. La légende raconte que deux dragons, se battant pour la Perle sacrée, tombèrent dans la mer de Chine et créèrent...

A: le Vietnam

B: l'Indochine

C: la Cochinchine

98. Le Laos a adhéré à l'Agence intergouvernementale de la Francophonie en...

A: 1971

B: 1981

C: 1991

99. La superficie de l'immense lac Tonle Sap évolue suivant les crues du mékong, et peut ainsi...

A: doubler

B: quadrupler

C: sextupler

100. Le banyan, Espèce de figuier très répandu au Vanuatu, pour caractéristique...

A: détrangler l'arbre qui lui sert de support.

B: de constituer un danger pour les oiseaux.

C: de produire des fruits impropres à la consommation.

101. Le temple d' Angkor-vat, construit par le roi Suryavarman II au 12ème siècle. Il est considéré comme le plus grand monument...

A: du Cambodge

B: d'Asie du Sud-Est

C: du continent asiatique

Dans le cadre de la Semaine de La Francophonie

Le 17 mars 2003 à 18h30

« L'IRASEC : un centre de recherche francophone à vocation régionale »

Stephane Dovert

Altesse Royale,
Messieurs les Ambassadeurs,
Mesdames et Messieurs les Prifesseurs,
Mesdames et Messieurs,
Chers amis,

Je suis particulièrement heureux que ce soit dans le cadre de la semaine de la Francophonie, qu'il me soit donné l'occasion de présenter l'Institut de Recherche sur l'Asie du Sud-Est Contemporaine.

Car la Francophonie, nous le savons tous, ce n'est pas seulement un projet linguistique, c'est aussi une communauté de pensée et une manière de réfléchir le monde. Et, c'est bien dans cette logique que s'inscrit la démarche de notre institut. On se souvient que la revue baptisée *Les Annales d'histoire économique et sociale* a révolutionné la méthode historique. Lucien Fèbvre, l'un de ses fondateurs, résumait sa démarche scientifique en une phrase : « Etre actif devant l'inconnu » Or, et c'est là un paradoxe, l'« inconnu », c'est souvent ce que nous avons sous les yeux, ce que l'on voit, ce que l'on vit, sans toujours prendre le temps de le comprendre.

En ayant fait le choix de s'intéresser au contemporain, à ce qui se passe en Asie du Sud-Est ici et maintenant, l'IRASEC a fait un choix difficile. Prendre du recul avec l'événement, alors même que celui-ci nous porte, est une vraie gageure. Mais pour cela, l'Institut que j'ai l'honneur de vous présenter aujourd'hui dispose de bien des atouts, des atouts qui sont en quelque sorte ceux de la Francophonie.

Car l'IRASEC est avant tout une structure ouverte; ouverte à tout ceux qui, ayant généralement le français en partage, sont prêts à relever un défi. Ce défi, c'est celui de réfléchir ensemble, sans barrières disciplinaires et sans esprit de chapelle, aux grands comparatives (ce qui se passe en Thaïlande peut parfois être mis en perspective avec ce qui se passe ailleurs en Asie du Sud-Est). On cherche, sans limites imposées *a priori*, à croiser les paramètres explicatifs.

Je vous en donnerai d'abord un exemple, tire de l'un de nos programmes qui est aussi désormais un de nos livres. Qui veut s'intéresser à la question des méthamphétamines, au *Yaa Baa* comme on l'appelle en Thaïlande, doit ainsi se pencher sur les relations internationales, sur les liens et les différences entre la Birmanie et la Thaïlande. Il doit réfléchir aux logiques économiques de la production et de la consommation. Il doit enfin comprendre, avec un regard de sociologue, pourquoi ces drogues ont autant de succès auprès de la jeunesse thaïlandaise.

Pour couvrir un champ aussi large, pour intégrer toutes ces informations, pour prendre la mesure de l'ensemble du phénomène, il fallait bien sûr croiser des compétences. C'est ainsi que deux jeunes chercheurs, un sociologue et un géographe, respectivement spécialiste de la Birmanie et de la Thaïlande ont accepté de s'associer, obtenant parce qu'ils travaillaient ensemble, des résultats qu'ils n'auraient sans doute jamais pu obtenir seuls. Il s'agit en l'occurrence de deux Français, mais, le plus souvent unis par la francophonie, ce sont des Canadiens, des Vietnamiens, des Thaïlandais, des Philippins, des Belges, des Singapouriens et bien d'autres qui travaillent ensemble, avec nous, dans le cadre de nos projets.

Je laisserai à son auteur, Arnaud Leveau, le soin de vous parler de son travail sur les minorités chinoises. Son livre est sorti de l'imprimerie il y a quelques heures à quelques heures à peine et nous serons heureux de vous l'offrir, Altesse Royale, Messieurs les Ambassadeurs, Chers Amis, à la fin de cette présentation.

Permettez-moi plutôt vous dire quelques mots de notre programme sur la situation des minorités de la frontière entre le Vietnam et le Cambodge, qui débouchera sur une publication au mois de mai. Il constitue lui aussi, un exemple des vertus de l'ouverture scientifique. Pour apprécier la situation de ces peuples sans Etat et les modalités de leur intégration au sein des pays dans lesquels ils vivent, quatre auteurs, deux historiens, un sociologue et un anthropologue se sont associés, L'un d'entre eux est Vietnamien, un deuxième Français, un troisième Britannique et un quatrième Singapourien. Leur ouvrage paraîtra le mois prochain, Il est en français. Mais la francophonie n'est pas un ghetto, traduit en anglais à Singapour. Il sera également traduit en khmer puisque c'est le souhait du Center for Khmer Studies, une institution internationale qui fait un excellent travail au Cambodge.

De même, nous sommes particulièrement heureux que notre ouvrage sur les musulmans de Thaïlande, dont l'auteur réside aujourd'hui au Maroc, puisse être prochainement traduit en arabe, en partenariat avec un éditeur égyptien.

Vous l'aurez compris, l'IRASEC veut fédérer les énergies autour de ses projets. Si l'Institut, ne il y a tout juste trois ans, a grandi si vite et si je peux être fier de vous le présenter à cette tribune, c'est bien parce que 120 chercheurs de 18 nationalités sont montés dans la barque avec nous. Ils ont mis leur compétence au service de notre objectif commun : « connaître » et « faire connaître » l'Asie du sud-Est d'aujourd'hui.

« Connaître » donc, mais aussi « faire connaître ». Permettez-moi d'insister sur ce point. Trop souvent, on entend que la recherche est réservée aux chercheurs; que la science s'isole dans sa tour d'ivoire. La critique est souvent fondée, mais elle n'est pas inéluctable. Nous faisons ainsi le pari qu'un programme de recherche scientifique peut de boucher sur un livre agréable et accessible. Nous croyons que l'on peut être savant tout en étant didactique. Que la pensée et la clarté ne sont pas aussi irréconciliables qu'on le croit trop souvent.

L'enjeu est de taille. Car si l'on parvient à reconcilier le savoir avec la société, on donne dans un même élan au savoir une nouvelle ambition. Car le savoir doit nourrir l'action. Et c'est l'un des paris de notre institut que de donner aux décideurs politiques, aux diplomates et au monde économiques qu'il soit sud-est asiatique, européen ou francophone, des clés de compréhension qui les aident à orienter leurs décisions. Ainsi nous sommes à l'écoute des demandes et au service de tous. C'est par exemple la raison pour laquelle, en ces temps de tension internationale, nous portons aux questions des relations interconfessionnelles une attention particulière.

Vous avez, Altesse Royale, beaucoup contribué au rayonnement d'une culture et d'une pensée qui est aujourd'hui, car nous nous efforçons nous-même de perpétuer cette tradition.

Je vous remercie.

Dans le cadre de la Semaine de la Francophonie*

Le 17 mars 2003 à 18h30

« La Thaïlande et la recherche regionale »

Arnaud Dubus-Chercheur IRASEC

Altesse Royale,
Excellences,
Mesdames, Messieurs,

La Thaïlande peut-elle être au centre de la recherche sur l'Asie du Sud-est?
Plusieurs raisons militent pour une réponse positive.

La Thaïlande présente une spécificité presque unique en Asie : elle a su préserver son indépendance au temps des empires coloniaux.

Cette particularité historique fait du royaume de Thaïlande un pays atypique dans la région.

Il en découle plusieurs conséquences :

- La Thaïlande est sûre de son identité; elle a une relation décomplexée avec l'Occident. Le rapport à l'étranger n'est pas pré-modèle sur une relations de colonisateur à colonisé.

On retrouve d'ailleurs cela avec la Francophonie. La Francophonie en Thaïlande n'est pas une Francophonie nostalgique ou héritée de l'histoire. C'est une Francophonie basée sur un choix libre.

- Contrairement aux autres pays de la régions, la Thaïlande connaît aussi une continuité historique. L'absence d'une rupture coloniale fait qu'un lien direct unit les Thaïlandais du XXIe siècle à ceux des anciens royaumes du Lan Na ; de Sukhotai ou d'Ayutthaya.

- Il s'y ajoute le fait que la Thaïlande a subi l'influence de la plupart des grandes vagues culturelles asiatiques : l'apport de l'hindouisme, du bouddhisme des Mons, de la culture khmère, de la richesse apportée par une population malaise intégrée au royaume ou par une immigration chinoise ancienne ; autant de courants qui ont enrichi le solide cours de l'identité siamoise.

* conférence de l'IRASEC, à l'hôtel Sofitel Silom de Bangkok

Différente, atypique, la Thaïlande est donc bien placée pour servir de centre à l'étude des histoires et des cultures régionales car, d'une certaine manière, elle porte en elle un bount de la culture de chaque pays. Elle n'est pas non plus écrasée sous le poids d'une histoire récente douloureuse qui lui collerait comme des oeilleres et l'empêcherait de s'intéresser à son environnement régional.

Certains historiens de l'université Thammasat sont ainsi des grands spécialistes l'Indonésie, des chercheurs de l'université Chulalongkorn consacrent l'étendue d'une vie à l'étude des relations avec le Myanmar.

Ces facteurs favorables à l'adoption d'une approche plus régionale que nationale se sont traduits concrètement au niveau des institutions de recherche :

- Le fonds bibliographique prodigieux de la Siam Society ouvre non seulement l'Asie du Sud-Est, mais l'ensemble du continent asiatique. Institution unique par son caractère, la Siam Society est largement ouverte aux non-thaïlandais, y compris au niveau de ses organes de direction.

- Il faut y ajouter les départements d'études sud-est asiatiques des universités thaïlandaises, notamment Chulalongkorn et Thammasat, solides laboratoires de recherches sur les onze pays de la sous-région.

- Citons également le Fonds Thaïlandais pour la recherche, outil de financement qui supporte par exemple le projet d'étude des 5 zones gérées par l'université Thammasat.

La Thaïland abrite aussi un vivier de chercheurs occidentaux et notamment français.

- L'Ecole Française d'Extrême-Orient, qui a fêté il y a peu son centenaire, est fortement implantée en Thaïlande. Elle y poursuit des programmes essentiels pour la préservation des cultures de la région. Je citerai entre autres la programme d'étude des manuscrits bouddhistes qui porte sur la Thaïlande, le Cambodge, le Laos et le Myanmar.

- L'IRASEC, l'Institut de Recherche sur l'Asie du Sud-Est contemporaine, s'est implanté récemment, mais fait preuve d'un dynamisme exceptionnel.

- Il faut aussi mentionner de nombreux autres institus comme l'Institut de Recherches pour le Développement ou encoure le CIRAD, le Centre de Coopération

Internationale en Recherche Agronomique pour le Développement, partenaire de l'université Kasetsart, dont les chercheurs produisent des études aussi précises que passionnantes.

Toute cette activité aboutit à de nombreuses publications. L'IRASEC a produit une dizaine d'études en trois ans. Le dernier ouvrage «Le Destin des fils du dragon» va vous être présenté tout à l'heure.

Créée en 1998, la revue semestrielle *Aseanie*, revue de recherches en sciences sociales sur l'Asie du Sud-Est, en est à son onzième numéro. Elle se place d'ores et déjà parmi les grandes revues de recherche sur la région.

Pour conclure, je rappellerai un propos du vietnamologue Paul Mus. Cet Asiate écrivait que pour communiquer, il faut que « l'interlocuteur soit en mesure d'énoncer la position de l'autre en des termes que celui-ci puisse accepter comme ne la déformant pas ». La communauté des chercheurs en Thaïlande a des dispositions pour une telle démarche. Si des moyens financiers adéquats sont octroyés pour faire du royaume un centre de recherche sur la région, nul doute que l'opportunité sera saisie.

Arnaud Dubus

Le Temps-Libération-Radio France Internationale

Tel. 66-2-234-6399 ; Telc. 66-2-237-5759

Courriel : arnauldubus @ yahoo.com

Website : http :// www. arnauldubus.com

Dans le cadre de la Semaine de la Francophonie*

Le 26 mars 2003

15 AOÛT 1856 : Un SYMBOLE?

Stephane Duvert¹

Les relations bilatérales ont cela de commun avec les relations amoureuses que rien ne leur est plus préjudiciable que l'indifférence. Deux pays qui s'ignirent ne partageront jamais ni connivences, ni projets. Or, aussi loin que l'on remonte dans l'histoire des contacts entre la Thaïlande et la France, le moins que l'on puisse dire c'est que chacune des deux nations a existé dans les préoccupations de l'autre ; pour le pire comme pour le meilleur.

Les Français n'ont pas été les premiers occidentaux à entrer en contact avec le Siam. Les Portugais d'abord, installés à Malacca depuis 1511, mais aussi les Hollandais et les Anglais, se sont distingués à Ayutthaya à date ancienne. Très vite pourtant, les royaumes siamois et français se sont temoignés un intérêt exceptionnel. Ce sont de riches délégations qui ont pris le risque de traverser les océans pour établir le lien. Certaines n'arriveront jamais à bon port tels les occupants de ce navire siamois naufragés au large de Madagascar en 1681. Mais l'histoire a surtout retenu les ambassades de Khun Pijaiwanit (1684) et celle plus conséquente encore de Kosa Parn (Pra Wisutsunatorn), reçu en grande pompe par le « Roi Soleil » Louis XIV, le 1er septembre 1686.

Juste retour d'exotisme, plusieurs délégations françaises ont été accueillies à la Cour du roi Narai. La plus célèbre est à sans doute celle qu'a menée le Chevalier de Chaumont en compagnie d'un groupe de missionnaires catholiques, en octobre 1685. Sachant que le souverain siamois était feru d'astronomie, les jésuites, versés dans cette science, ont installé une lunette dans les jardins de sa résidence de Lopburi. Un premier accord commercial a été signé dans la foulée.

Emerveille par la splendeur d'Ayutthaya, l'Abbe de Choisy, membre de l'ambassade de Chaumont dit ne pas se lasser d'admirer une fort grande ville dans une île entourée d'une rivière trois fois grosse comme la Seine. L'accueil que leur a réservé le souverain lui a paru si mirifique qu'il ne se sent pas moins honoré que s'il avait été « Pape ».²

Article à l'occasion de la présentation de traduction en Thai « le ministre des moussons », à la hôte Sofitel Silom de Bangkok.

¹ Directeur de l'Institut de Recherche sur l'Asie du Sud-Est Contemporaine

² M.L'Abbé de Choisy, *Journal du Voyage de Siam*, Itineraria Asiatica, Orchide Press, Bangkok, 1999 (édition originale 1688), p.151 et p.165.

Rien d'étonnant dans ces conditions à ce que des citoyens français se soient vus confier par le ministre du Commerce extérieur de l'époque, le célèbre Constantine Ohaulkon, la gouvernance de plusieurs ports importants. Le chevalier de Forbin, René Charbonneau, Jean Rival, le Chevalier de Beauregard ont ainsi respectivement exercé leur autorité, au nom du roi Narai, sur les villes de Bangkok, Bargary, Phangnan, Jongselan et Mergui.

Entre la mort du roi Narai, en 1688, et le milieu du XIXe siècle, la relation se fait plus discrète, Les prêtres français sont moins en cours au Siam. Mais surtout, les deux royaumes traversent des périodes dramatiques. Les Birmans envahissent et détruisent Ayutthaya en 1767, obligeant la monarchie à se reconstruire sur de nouvelles bases. A Paris, Louis XVI doit bientôt faire face à la révolution de 1789. La France républicaine, puis napoléonienne, recentre ses préoccupations sur l'Europe.

Alors le 15 août 1856 ? Cette date qui marque symboliquement le début des relations diplomatiques entre le Siam et la France de l'époque moderne n'est certes pas sans conséquence. Pour Bangkok d'abord ou le Roi Mongkut (Rama IV) veut à tout prix contrecarrer une puissance britannique dont l'influence sur la région confine à la menace sur le Siam.

Les émissaires anglais ne s'estiment pas satisfaits par les termes de l'accord conclu en 1826 et exigent que la plupart des taxes qui pèsent sur leurs produits soient levées, Ils réclament aussi que leurs ressortissants résidant au Siam dépendent de la seule juridiction de leur consul. L'inexorable prise de contrôle de la Birmanie et de la Malaisie autorise la Couronne britannique à se montrer exigeante...Elle obtiendra satisfaction par le « Traité Bowring » signé à Bangkok le 18 avril 1855.

Faute de pouvoir refuser un texte dont est de surcroît prévu qu'il ne pourra être dénoncé, le roi Mongkut tente d'équilibrer ses relations à l'Occident. Il conclut d'abord un accord avec les Etats-Unis (29 mai 1856), puis il signe avec la France, le 15 août 1856 (alors jour de la Saint Napoleon), un traité d'amitié, de commerce et de navigation. Prépare avec le Consul de France à Shanghai, Charles Montigny, le texte est très similaire par son contenu à celui unit le Siam à l'Angleterre.

Entre « fraterniser avec le crocodile et s'attacher à la baleine », pour reprendre les termes même du souverain¹, la démarche du roi Mongkut est d'autant plus adroite qu'elle s'appuie également sur des traités avec la Danemark (1858),

¹Propos du roi Mongkut au Phraya Montri Suriyawong, le 4 mars 1867.

le Portugal (1860), la Prusse (1862), la Belgique, la Suede et la Norvege (1868)... Elle explique en tout cas pour une grande part comment le Siam est parvenu à préserver son indépendance à l'heure des grands impérialismes. Sa stratégie d'ouverture permet également au Royaume, et ce n'est pas le moindre de ses mérites, de procéder bien avec les autres pays de la région aux réformes administratives, économiques et sociales nécessaires à son intégration à la communauté internationale.

Pour Paris aussi, le traité de 1856 est d'importance. On est à trois ans de la prise de contrôle française de la Cochinchine et la France de Napoléon III s'intéresse à l'ensemble du bassin du Mekong, conçu comme une voie d'accès à la Chine. Dans ce cadre, le fait que le royaume du Siam puisse constituer un tampon contre la pénétration britannique est considéré avec grand intérêt.

Comme on peut le constater, on est, de part et d'autre, dans la réalpolitik avant la lettre. Ce pragmatisme sera magnifiquement illustré, quelques années plus tard, par le Prince Devawongse, lointain successeur de Cinstantine Phaulkon au poste de ministre du Commerce extérieur, qui accueillera de ses félicitations les commandants des canonnières françaises La Comète et L'Inconstant, qui venaient de forcer les barrages dressés sur la Chao Phraya, pour venir « négocier » la cession par Bangkok de ses territoires laotiens et cambodgiens.

Mais au-delà des intérêts antagonistes qui vont s'exacerber au cours du demi-siècle suivant, le 15 août 1856 reste un symbole. Symbole d'abord du rôle jamais démenti des deux pays dans le traité. Symbole aussi des liens politiques qui se renforceront après la reconnaissance formelle de l'indépendance du royaume du Siam par la déclaration anglo-française de Londres le 15 janvier 1896 et par le voyage du Roi Chulalongkorn (Rama V) à Paris en 1897. Symbole enfin de la connivence qui unira les intellectuels thaïlandais et français tout au long du XXe siècle. Ce n'est pas un hasard si Pridi Phanomyong, auquel la démocratie thaïlandaise doit tant, a tiré de ses expériences estudiantines parisiennes la substance qui lui permettra de devenir le grand homme d'Etat que l'on sait. C'est comme il se doit à travers les idées et les hommes qu'ont finalement pu s'établir « la paix constance et l'amitié perpétuelle » qu'appelaient de ses vœux le traité de 1856.

Conférence : Journée de la Francophonie**Les noms des Alpes suisses en quatre langues**

Date :	Mardi le 25 mars 2003
Heure :	20h00–21h30
Lieu :	Salle Gallery Hôtel Plaza Athénée
Co-organisateur :	Ambassade de Suisse et Société suisse, Bangkok
Admission :	Entrée libre (réservation préalable recommandée)
Langue :	Français
Conférencier :	Daniel de Roulet

Né à Genève en 1944, Daniel de Roulet est un bilingue à multiples facettes, qui se décrit lui-même comme « architecte de formation, informaticien de profession, romancier de déformation (occasionnel) et coureur de marathon à temps perdu ». Cette intrigante auto-évaluation nous donne des indices sur au moins deux de ses nouvelles : dans *La Ligne Bleue* (publié par Le Seuil et en anglais *The Blue Line : A novel in 26 Miles* par Automnimedia, New York), le narrateur est en train de courir le Marathon de la ville de New York, alors que *Bleu siècle* (Le Seuil, Paris, 1995) a été loué pour avoir eu « l'audace d'introduire l'informatique dans la littérature » (*Le Nouveau Quotidien*). Philippe-Jean Catinchi, écrivait dans *Le Monde*, en se référant au *Bleu Siècle* « victoire de la poésie et de la grace sur la science et son intérêt ».

Comme étape finale de sa tournée en Asie du sud-est et pour marquer la journée de la Francophonie (22 mars), M. de Roulet captivera ses auditeurs à Bangkok avec une présentation étrangement intitulée « Le Nom des Alpes suisses en quatre langues ». Quelques brefs extraits pour vous présenter le cadre :

Quand, par un jour de beau temps perchés sur l'une de nos deux chaînes de montagne, le Jura, nous admirons notre seconde chaîne de montagne, les Alpes, elles nous parlent en plusieurs langues.

Sur notre droite, nos montagnes parlent français. ...Sur notre gauche, nos montagnes parlent allemand. En traduisant leurs noms, nous comprenons ce qu'elles nous cachent. A la limite des langues, certaines montagnes se paient un double nom. Ainsi au-dessus de Zermatt se trouve le Matterhorn (4477), qui, vu d'Italie, se trouve au-dessus de Cervinia. Les latins l'appellent donc le Cervino, le Cervin.

Si l'une de ces langues venait à disparaître, les montagnes resteraient, mais ne nous parleraient plus.

M. de Roulet emploiera la nomenclature des Alpes comme base d'une recherche sur la diversité linguistique et culturelle.

ในแวดวงครูภาษาฝรั่งเศส
(สาระ-ธิดา บุญธรรม, เรียบเรียง - ไพริน ศิริอังกูร)

✎ ข่าวจาก Paris แจ้งว่า ขณะนี้ อาจารย์ประไพ VINCENT ที่เคารพรักของพวกเราทีมงานล้นมือช่วยงานของชมรมสตรีไทยในฝรั่งเศส : ASSOCIATION SOLIDALITE THAIE EN FRANCE ชมรมนี้จัดตั้งขึ้นเพื่อให้ความช่วยเหลือและรักษาสีทึบประโยชน์ของเพื่อนคนไทยที่ประสบปัญหาในการพักอาศัยในประเทศฝรั่งเศส และจัดกิจกรรมต่าง ๆ มากมายเพื่อส่งเสริมและสร้างภาพพจน์ที่ดีงามของหญิงไทยในต่างแดน ผู้ใดสนใจจะสนับสนุนการทำงานหรือเพื่อขอความช่วยเหลือ ติดต่อได้ที่
83, Avenue de Segur, 75015 PARIS. Tel. 01-4273-3809; 06-8248-7655 E-mail : solidaritenthai @ hotmail.com

✎ ขอแสดงความยินดีกับผู้ที่คว้าหอคิวในวงการสอนภาษาฝรั่งเศสของประเทศไทย ที่มีผลงานเข้าตากรรมการได้เลื่อนระดับเป็นอาจารย์ 3 ระดับ 9 ในปี 2546 นี้ 2 ท่าน คือ อาจารย์ศิริธร คุณฎีพรรณ โรงเรียนกุนทรพิรุฒารามวิทยาคม กรุงเทพฯ และอาจารย์ปทุม นัวเยร์ โรงเรียนออนเหนือเชียงใหม่... Félicitations!

✎ ยินดีต้อนรับ Monsieur Christian DEPIERRE, Attaché Linguistique คนใหม่ที่ตั้งใจทำงานพัฒนาการเรียนการสอนภาษาฝรั่งเศสในเมืองไทย ประเดิมผลงานด้วยการจัดสรรทุน 1 เดือน สำหรับปี 2003 ให้นักเรียน 5 ทุน จึงเป็นอันหวังได้ว่า ทุนอื่น ๆ ก็จะมาหลั่งไหลมาในไม่ช้า...ไชโย...Kop Khun Mak Kha

✎ นักเรียนผู้เก่งกาจ ผ่าฟันจนเอาชนะใจกรรมการทั้งไทยและเทศ ได้รับทุนไปเรียนที่ศูนย์ภาษา CIEL (Centre International d' Etudes des Langues) ที่เมือง Brest เป็นเวลา 1 เดือน 2 ทุน สำหรับนักเรียนแผนกศิลป์-ภาษาฝรั่งเศส ให้ผ่าน ส.ค.ส.ท. คือ อุกฤษณ์ ยลธรรม์ธรรม โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา กรุงเทพฯ และ ชันวภรณ์ อมรกุล โรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราช อุบลราชธานี และอีก 3 ทุนสำหรับนักเรียนแผนกวิทยาศาสตร์-ภาษาฝรั่งเศส ให้ผ่านกรมสามัญศึกษาที่กำลังดำเนินการคัดเลือก นักเรียนทั้ง 5 คนจะเดินทางต้นเดือนตุลาคมนี้... Bon Voyage!

 เบื้องหลังการสอบของนักเรียนแผนกศิลป์-ภาษาฝรั่งเศสทั่วประเทศเพื่อรับทุนของรัฐบาลฝรั่งเศส ครั้งนี้ ศ.ค.ศ.ท. ขอขอบคุณ อาจารย์สุธีรา สีพญา ที่ช่วยอำนวยความสะดวก ขอขอบคุณ อาจารย์ปราณี ศิริรัตน์ คีษานีเทศก์ผู้เข้มแข็งที่ช่วยดำเนินการตั้งแต่ต้น...จนจบ ขอขอบคุณในน้ำใจไมตรีจากคีษานีเทศก์ ภาษาฝรั่งเศส และผู้เกี่ยวข้องประจำเขตการศึกษาต่าง ๆ เป็นอย่างยิ่ง อาจารย์ละเอียด จุฑานันท์ เขต 7 พิษณุโลก อาจารย์อุบล ละมั่งทอง เขต 12 ชลบุรี อาจารย์ทิวะพร สิงห์รัตนสุวรรณ เขต 5 ราชบุรี และ merci mille fois สำหรับ อาจารย์ศิริพันธ์ สามัญ สน. สมุทรปราการที่ต้องเดินทางอย่างทรหดด้วยรถไฟไทยเป็นเวลา 11 ชั่วโมงเพื่อไปช่วยดำเนินการสอนที่เขต 10 อุบลราชธานี และสำหรับคีษานีเทศก์เก่า (ไม่เคยแก่) ผู้ยินดีเสียสละเวลาพักผ่อนไปช่วยเป็นกรรมการสอบให้ตามเขตๆ ที่ไม่มี สน.ฝรั่งเศสประจำการอยู่ เช่น อาจารย์จงกล สุภเวทย์ ขับริณไปช่วยที่ราชบุรี อาจารย์จินตนา นุตทัศน ไปช่วยที่สงขลา อาจารย์ ดร.ดาราวรรณ เด่นอุดม ที่โคราช และอาจารย์รัศมี วัฒนวิไกร ที่อุดรธานี อาจารย์ ดร.สายสวาท จันมีศรี ที่เชียงใหม่... งานนี้ซาบซึ้งไม่มีลืมเลย

 อาจารย์อุรัจฉา เขว้ชลากร สมาชิกสัมพันธ์ ศ.ค.ศ.ท. เป็นบุคคลทันสมัยแห่งปี เพราะย้ายสังกัดจากกองการสัมพันธ์ต่างประเทศ สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ไปบุกเบิกงานอยู่ในกระทรวงใหม่ ถอดด้าม ติดต่อดีได้แฉะ ๆ สนามศุภชลาศัยคะ...ที่สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยว และกีฬา

 อีกข่าวใหญ่ปิดท้าย ขอเชิญมวลสมาชิกสมาคมครูภาษาฝรั่งเศสแห่งประเทศไทย เตรียมตัว เตรียมใจ เพื่อเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารชุดใหม่ เป็นชุดที่ 14 ในเดือนตุลาคม 2546 นี้ ผู้ใดมีความตั้งใจอยากจะช่วยงานสมาคมฯ เชิญสมัครเข้ารับการเลือกตั้ง ไม่ต้องเหนียมอาย ผู้ใดช่วยเสนอชื่อผู้ที่เห็นว่าหน่วยก้านดี ก็จะช่วยคุณมาก ศ.ค.ศ.ท. ยินดีต้อนรับผู้ที่เข้ามาช่วยกันทำงาน และอยากได้รับข้อเสนอแนะจากท่าน... ขอเพียงกระซิบดัง ๆ หน่อยคะ...

จากบรรณาธิการ

วารสาร ส.ค.ส.ท. ฉบับที่ 103-104 เล่มที่ 3-4 เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม 2546

วันที่ 6 พฤษภาคม 2546 สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ องค์นายกกิตติมศักดิ์ของสมาคมครูภาษาฝรั่งเศสแห่งประเทศไทย ทรงเจริญพระชนมายุ 80 พรรษา เนื่องในวโรกาสนี้ สมาคมครูภาษาฝรั่งเศสแห่งประเทศไทยขอน้อมเกล้าฯ ถวายพระพรชัยรำลึกในพระกรุณาธิคุณที่ทรงพระเมตตาอุทิศพระวรกาย พระสติปัญญา และพระหฤทัยเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนทุกหมู่เหล่า ทั้งด้านสุขภาพ ด้านพัฒนาสติปัญญาความรู้ และด้านศิลปวัฒนธรรมอันเป็นมรดกล้ำค่าของคนไทย โดยเฉพาะการประทานขวัญและกำลังใจแก่ครูผู้สอนภาษาฝรั่งเศสทั่วประเทศไทย ทั้งโดยตรงและโดยผ่านสมาคมครูภาษาฝรั่งเศสแห่งประเทศไทย

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ได้ประทานอนุญาตให้สมาคมครูภาษาฝรั่งเศสแห่งประเทศไทย จัดพิธีทูลพระขวัญถวายเนื่องในโอกาสที่ทรงมีพระชนมายุ 80 พรรษา ณ บริเวณพระตำหนักริมแม่น้ำน่าน ดังที่ท่านจะได้อ่านรายละเอียดเรื่องบายศรีพิธีทูลพระขวัญในวารสารของท่านฉบับนี้

เนื้อหาสาระที่สำคัญอีกเรื่องหนึ่งคือ เรื่องเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม Fête de la Francophonie 2003 นอกจากนี้ยังนำเสนอจดหมายของ Secrétaire de l'OIF และบทความเนื่องในงาน Francophonie ที่จัดในประเทศไทย สรุปท้ายเล่มกับแฉวงครูภาษาฝรั่งเศส พบกับความเปลี่ยนแปลงอีกครั้งฉบับหน้า

สวัสดิ์ค่ะ

สิทธา พินิจกุล

ชุดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ ระดับชั้นประถมศึกษา จาก Longman

เหมาะสำหรับนักเรียนไทย ใช้ง่าย เกิดผลสัมฤทธิ์ตามหลักสูตร

- ใช้กิจกรรมเป็นพื้นฐาน สร้างองค์ความรู้จากกรปฏิบัติกิจกรรม **เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง**
- ฝึกทักษะครบทุกด้าน สนุกสนานกับเพลง เกม เนื้อหาสอดคล้องกับชีวิตประจำวัน
- เน้นการเรียนรู้วัฒนธรรม ท้ายเล่มมีกิจกรรมท้าทาย และรวมคำศัพท์

Gogo Loves English

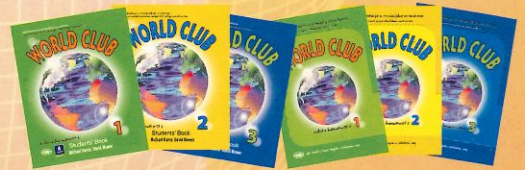
Gogo Loves English Student's Book	ป.1-6
Gogo Loves English Workbook	ป.1-6
Gogo Loves English Writing Book	ป.1-6
แผนการสอน Gogo Loves English	ป.1-6
แถบบันทึกเสียง Gogo Loves English	ป.1-6

ชุดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ ระดับชั้นมัธยมศึกษา จาก Longman

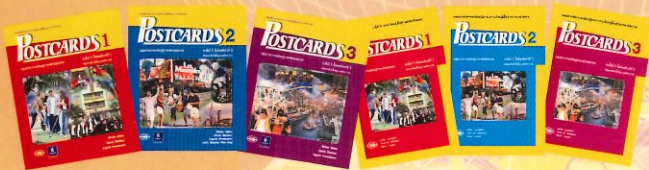
เหมาะสำหรับนักเรียนไทย ใช้ง่าย เกิดผลสัมฤทธิ์ตามหลักสูตร เข้มข้นสำหรับศึกษาต่อ

- ชุดการเรียนการสอนที่เน้นการเรียนรู้ภาษาอังกฤษสำหรับชีวิตจริง จากตัวละครและเหตุการณ์จริง
- กิจกรรมฝึกทักษะเข้มข้น ครบทุกด้าน สนุกสนานกับเพลง เกม ทายปัญหา
- หนังสือแบบฝึกหัด เน้นฝึกทักษะทางภาษาให้คล่อง เข้มข้น และเน้นฝึกหลักไวยากรณ์
- แผนการสอนสำหรับครูสอดคล้องกับแนวการจัดการเรียนการสอนใหม่ ละเอียดทุกขั้นตอน

WORLD CLUB

WORLD CLUB STUDENT'S BOOK	ม.4-6
WORLD CLUB ACTIVITY BOOK	ม.4-6
แผนการสอน WORLD CLUB	ม.4-6
แผ่น ซีดี WORLD CLUB	ม.4-6

POSTCARDS

POSTCARDS STUDENT'S BOOK	ม.1-3
POSTCARDS WORKBOOK	ม.1-3
แผนการสอน POSTCARDS	ม.1-3
แผ่น ซีดี POSTCARDS	ม.1-3

หนังสือเรียน - แบบฝึกหัด - แผนการสอน

หนังสือเรียน ได้รับอนุญาตให้ใช้ในสถานศึกษาจากกระทรวงศึกษาธิการ แบบฝึกหัด / กิจกรรม ใช้ควบคู่หนังสือเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้
แผนการสอน สำหรับอาจารย์ผู้สอนเพื่อเป็นแนวทางพัฒนาคุณภาพการสอน

★ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6

BINGO! green light

★ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6

